

Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΠΟΡΕΩΣ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

ΣΧΟΛΗ: «Ανθρωπιστικών Επιστημών»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

«Ορθόδοξη Χριστιανική Θεολογία και Θρησκευτικός Πλουραλισμός»

Επιβλέπων καθηγητής:

Σωτήριος Δεσπότης

Συν-επιβλέπων καθηγητής :

Σταύρος Γιαγκάζογλου

Λέκκας Κωνσταντίνος

A.M. 131216

ΠΑΤΡΑ 2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται τη παραβολή του Σπορέως, στο πλαίσιο της διδασκαλίας των θρησκευτικών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στόχος της μελέτης είναι η διατύπωση μίας διδακτικής προσέγγισης-πρότασης αναφορικά με τη διδασκαλία της ανωτέρω παραβολής στο μάθημα των θρησκευτικών στην Πέμπτη τάξη του Δημοτικού.

Οι διά του στόματος του Χριστού παραβολές, χρησιμοποιήθηκαν ως μέσο μετάδοσης των θείων και σωτήριων αληθειών του Ευαγγελίου. Συγχρόνως, δίνεται η ευκαιρία να μελετήσουμε την μέθοδο διδασκαλίας και τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν και παρουσιάζουν τη συγκεκριμένη παραβολή οι συνοπτικοί ευαγγελιστές της Ορθοδόξου Εκκλησίας (Ματθαίος, Μάρκος, Λουκάς). Μαθητές εν πρώτοις του Ιησού Χριστού και μετέπειτα απόστολοι του Λόγου Του, θα υμνήσουν με τον τρόπο τους, την τέχνη της διδασκαλίας στην προσπάθειά τους να συγκλονίσουν τις ψυχές των ακροατών τους. Παράλληλα θα γίνει ιδιαίτερη μνεία στο πώς προσέγγιζε ο κόσμος των αρχαίων φιλοσόφων και δη, ο Πλούταρχος, το θέμα της αγωγής και εκπαίδευσης των νέων μέσω της παιδείας με κύριο όχημα τη φιλοσοφία. Όπως θα καταδειχθεί στη πορεία της μελέτης μας, καθοριστικός παράγοντας και στις δύο προσεγγίσεις παίζει ο λόγος (σπόρος), ο οποίος διεισδύει στις αγνές ψυχές των παιδιών και σε ένα μεγάλο βαθμό καθορίζει την ταυτότητα της ζωής τους. Η παραβολή του Σπορέως αποτελεί ένα πρόσφορο θέμα, που με την αξιοποίηση των κατάλληλων διδακτικών προσεγγίσεων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν όχι μόνο θεωρητικά αλλά κυρίως βιωματικά τις προεκτάσεις της και να αποτελέσει την έναρξη της στενής σχέσης που υπάρχει μεταξύ φύσης και λειτουργικής ζωής. Η πρόταση η οποία διατυπώνεται παρέχει εκτός από θεωρητικές γνώσεις και το έναυσμα για την έναρξη ερευνητικών διαδικασιών εκ μέρους των μαθητών, οι οποίες συμβάλλουν με την σειρά τους, πέρα από την απόκτηση γνώσεων, στην ανάπτυξη του ενδιαφέροντός τους για το μάθημα των θρησκευτικών. Η προσέγγιση επεκτείνεται και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα στο πλαίσιο της διαθεματικότητας προκειμένου να αποτελέσει μία ολοκληρωμένη πρόταση που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη της καλύτερης δυνατής διδασκαλίας προς όφελος των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: παραβολή, θρησκευτικά, φιλοσοφία, διδασκαλία, διδακτική, πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

SUMMARY:

The present study deals with the parable of the Sower, in the context of the teaching of the religious education lesson in the primary education. The scope of the study is the elaboration of a teaching approach – proposition concerning the treatment of the parable above in the lesson of religious education in the fifth grade of the primary.

The parables as communicated by Jesus Christ were meant as a means of propagation of the divine and salvatory truths of the Evangile. At the same we may have the opportunity to study the teaching method and the way to approach the specific parable by the synoptic evangelists of the Orthodox Church (Mathew, Marc, Lucas). Being Jesus' disciples at first, and apostles of his Word, they would celebrate in their own way the art of teaching in the effort to stir the souls of their audience. Moreover there will be a special mention to the ways ancient philosophers, more concretely Plutarch, approached the question of young people's formation and education primarily by means of a philosophically focused culture. As will be shown in the course of our study a determining factor in both approaches proves to be the intellect (logos, i.e., seed) that enters into the pure children's souls and defines to a large extent their life identity. The Sower's parable is an attractive matter which, taking advantage of proper teaching approaches, can be used so that students might comprehend its extensions not only theoretically but, more importantly, experientially and in this way initiate the close relation that exists between nature and ritual orthodox) life. The proposed thesis provides, in addition to theoretical knowledge, the motivation for the start of research projects by students themselves that may contribute in turn, except for the knowledge acquisition, to the growth of their interest for the lesson of religious education. The approach unfolds toward other fields of knowledge too, in terms of interdisciplinarity, so as to become a full proposal that aspires to contribute to the best possible teaching practice for the students benefit.

Keywords: Parable, religious education, philosophy, didactic, primary education.

Βραχυγραφίες & Ακρωνύμια

Π.Σ : Πρόγραμμα Σπουδών

ΙΤΥΕ : Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων

Θ.Η.Ε. : Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
SUMMARY	3
Βραχυγραφίες & Ακρωνύμια	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: <i>Η φιλοσοφική προσέγγιση της αγωγής των νέων από τον Πλούταρχο</i>	11
Α1. Ο Πλούταρχος και το έργο του	11
Α2. Περί παιδων αγωγής	12
Α3. Πώς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν	18
Α4. Περί τοῦ ἀκούειν	20
Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι συνοπτικοί Ευαγγελιστές και η παραβολή του Σπορέως.....	23
Β1. Γενικά χαρακτηριστικά των συνοπτικών Ευαγγελιστών	23
Β2. Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος.....	27
Β3. Ο Ευαγγελιστής Μάρκος.....	31
Β4 Ο Ευαγγελιστής Λουκάς.....	39
Β5 Ομοιότητες και διαφορές στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές.....	43
Β6. Δομικά στοιχεία της παραβολής του Σπορέως.....	45
Β7. Η ερμηνεία της παραβολής του Σπορέως.....	51
Γ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι διαφορές ανάμεσα στον Πλούταρχο και στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές.....	60
Δ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η παραβολή του Σπορέως στην καθημερινότητα των μαθητών – Παιδαγωγικές προεκτάσεις	63

Δ1. Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Θρησκευτικών στην Α/θμια Εκπαίδευση.....	63
Δ2. Το ψυχοπαιδαγωγικό πλαίσιο των μαθητών.....	66
Δ3. Τα στάδια - οι δραστηριότητες.....	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	87
ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πέρασμα του ανθρώπου στη Γη συμπεριλαμβάνει φωτεινές και σκοτεινές πλευρές της ψυχοσωματικής ύπαρξής του. Καθοριστικός παράγοντας για την εν γένει εξέλιξη είναι τα πρώτα χρόνια της ζωής του, τα πρώτα του ακούσματα, η αγωγή που έλαβε, η παιδεία που απόκτησε, το οικογενειακό περιβάλλον καθώς και οι δάσκαλοι που συνάντησε στα χρόνια της μαθητείας του. Στην παρούσα εργασία, το δίπολο, δάσκαλος - μαθητής, κυριαρχεί, ενώ παράλληλα θέτει προβληματισμούς και σκέψεις, οι οποίες αφορούν τις ευθύνες που οφείλουν να επωμιστούν, όσοι από υπεύθυνες θέσεις μετέχουν στη σωστή αγωγή των παιδιών, των μελλοντικών πολιτών της χώρας σε πρώτο επίπεδο και της οικουμένης σε ένα δεύτερο επίπεδο.

Με βάση τα ανωτέρω, η παραβολή του Σπορέως, μας δίνει την ευκαιρία, να στραφούμε εντός μας και με τα μάτια της ψυχής να δούμε κατά πόσο ο θείος Λόγος, ως ακροατές Του, έτυχε υποδοχής, γονιμοποιήθηκε, καλλιεργήθηκε και εν τέλει καρποφόρησε. Η προσέγγισή μας θα κινηθεί κυρίως σε δύο άξονες. Στον πρώτο, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τη φιλοσοφική προσέγγιση του λόγου (σπόρου), με κύριο εκπρόσωπο τον αρχαίο φιλόσοφο και μεγάλο παιδαγωγό Πλούταρχο. Με βάση τις τρεις πραγματείες του, οι οποίες φέρουν τους τίτλους: «Περὶ παίδων ἀγωγῆς», «Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν» και «Περὶ τοῦ ἀκούειν», οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στο έργο με τον τίτλο «Πλούταρχος – Ηθικά 1»¹,θα γνωρίσουμε τις παιδαγωγικές του παρατηρήσεις και τις θέσεις του σε ζητήματα παιδείας και αγωγής. Στον δεύτερο άξονα, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε, τη θεολογική πλευρά του Λόγου, όπως μας την παρουσίασαν, μέσω των Ευαγγελίων, οι οικουμενικοί διδάσκαλοι: Μάρκος, Ματθαίος και Λουκάς.

Πριν όμως αναφερθούμε στην τεράστια προσωπικότητα του Πλούταρχου και στο έργο του, η παραβολή του Σπορέως μάς δίνει την ευκαιρία να τονίσουμε τον τεράστιο ρόλο, που διαδραμάτισε στη ζωή του ανθρώπου η

---

¹ Πλούταρχου, *Ηθικά Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν, Περὶ τοῦ ἀκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995)

μετάβασή του από καρποσυλλέκτης και κυνηγός σε γεωργό, σε καλλιεργητή. Μια μετάβαση, η οποία δεν πραγματοποιήθηκε από τη μια στιγμή στην άλλη αλλά χρειάστηκαν εκατομμύρια χρόνια. Σύμφωνα με την ιστορικό και καθηγήτρια πανεπιστημίου (ΕΚΠΑ) Μαρία Ευθυμίου, η γεωργική επανάσταση είναι η μεγαλύτερη επανάσταση του ανθρώπου. Η μεγαλύτερη τομή στην ιστορία του. Η εύρεση της τροφής ήταν πάντα το ζητούμενο. Ως τροφοσυλλέκτης ο άνθρωπος, ήταν αναγκασμένος να μετακινείται συνεχώς, σχηματίζοντας μικρές ομάδες των είκοσι-εικοσιπέντε ανθρώπων, δίχως βέβαια να έχουν ιδιοκτησία και κουβαλώντας τα απαραίτητα. Ο νομαδικός τρόπος ζωής διήρκεσε περίπου διακόσια εκατομμύρια χρόνια. Η βελτίωση των εργαλείων βοήθησε τον άνθρωπο να μετατραπεί από καρποσυλλέκτης, κυνηγός. Η εφεύρεση της φωτιάς τού χάρισε τις προϋποθέσεις δημιουργίας εργαλείων, με τα οποία σκότωνε τα ζώα (δόρατα, τόξα). Το κυνήγι των μεγάλων ζώων, αναγκάζει τη δημιουργία μεγαλύτερων ομάδων και την ανάπτυξη συγκεκριμένων τεχνικών και στρατηγικών, στην προσπάθεια να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που ελλόχευαν. Η δημιουργία μεγαλύτερων ομάδων και η ανάγκη να επικοινωνούν μεταξύ τους για να μπορούν όλοι μαζί να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους, ουσιαστικά αλλάζει την ιστορική διαδρομή του ανθρώπου. Σημειώνονται συγκλονιστικές αλλαγές, οι οποίες αφορούν τον τρόπο οργάνωσης του εαυτού του, την οργάνωση της κοινωνίας, καθώς και την οργάνωση της λατρείας του Θεού. Έπαψε να μετακινείται, ζει σε ένα συγκεκριμένο τόπο, τον οποίο αρχίζει να τον καλλιεργεί. Μάλιστα, όπως χαρακτηριστικά τονίζει η κυρία Ευθυμίου, οι πρώτοι γεωργοί θεωρήθηκαν από τους υπόλοιπους καρποσυλλέκτες και κυνηγούς, «σαλεμένοι». Η καλλιέργεια του εδάφους από τους πρώτους γεωργούς (πέρασαν χιλιάδες χρόνια για να μπορέσει να εξηγήσει τον κύκλο του σπόρου), δημιουργεί τρεις βασικές ανάγκες: α) την ύπαρξη κανόνων συμβίωσης, β) την απομάκρυνση της οικειότητας και γ) την ανάγκη παρατήρησης, με άλλα λόγια, ένα δίκτυο πληροφοριών, το οποίο περιελάμβανε χειρονομίες, ήχους, λόγια. Σαράντα, πενήντα, εκατό ομάδες, δημιουργούν μια φυλή. Οι φυλές με τη σειρά τους δημιουργούν τους πρώτους οικισμούς, τις πρώτες κατασκευές, τα πρώτα χωριά.²

---

² Μαρίας Ευθυμίου, «Γεωργία και νομαδικές φυλές. Μιλώντας για την Ιστορία στην εγγονή μου, Δάφνη», στο διαδικτυακό τόπο: https://open.spotify.com/episode/5I5shlN5hY47QH5bcgBQv6?si=LmOksLx7QmSsHj60XiHuzw&utm_source=native-share-menu&nd=1 (ημερομηνία ανάκτησης: Μάιος 2021).

Στοιχεία πρώτης γεωργίας εντοπίστηκαν (με επιφύλαξη) στις περιοχές της Αιγύπτου και της Μεσοποταμίας, Ιράκ και Σαουδικής Αραβίας και σε περιοχές μεταξύ Συρίας και Ανατολικής Τουρκίας.³ Συνέπεια όλων των ανωτέρω, υπήρξε η ανάγκη δημιουργίας συγκροτημένης γλώσσας και η ανάγκη παρατήρησης της φύσης. Επίσης, χρειάστηκε να εξημερώσει τα φυτά. Το ανθρώπινο γένος για χιλιάδες χρόνια, στηρίχτηκε η τροφή του στα δημητριακά φυτά (βρώμη, κριθάρι). Οι γεωργοί για να προστατεύσουν την παραγωγή τους δημιούργησαν τις πρώτες αποθήκες. Η κοινότητα επίσης, αναγκάζεται να ορίσει σε κάποιον τη φύλαξή τους. Κατά την ακαδημαϊκό Ευθυμίου Μαρία, έχουμε τους πρώτους «δημοσίους υπαλλήλους»! Παράλληλα, έπρεπε να γίνουν έργα που θα έλεγχαν τη ροή του νερού. Κοντά στα ποτάμια : Τίγρης, Ευφράτης, Ινδικός, Κίτρινος, κατασκευάζονται τα πρώτα τεχνικά έργα. Καθώς οι ανάγκες αυξάνονται, έπρεπε να υπάρχει ένας συντονιστής, ο οποίος θα έλεγχε τη λειτουργία του οικισμού. Με το πέρασμα των χρόνων, οι οικισμοί, τα χωριά, οι πόλεις (με τα δεδομένα της εποχής), για να προστατευτούν καλύτερα κατασκευάζονται τα πρώτα τείχη. Η Ιεριχώ μάλιστα, 8.000 π.Χ, έμεινε στην ιστορία ως η πρώτη εντειχισμένη πόλη. Δημιουργούνται με άλλους λόγους οι πρώτοι πολιτισμοί. Στο ελλαδικό χώρο η γεωργία πέρασε στο δεύτερο αστικό κύμα, το οποίο είχε προορισμό την Κύπρο και την Κρήτη. Έχουμε τη δημιουργία του μινωικού πολιτισμού, ο οποίος στην ουσία είναι ένας γεωργικός πολιτισμός. Άλλωστε, δεν πρέπει να λησμονούμε, πως τα ανάκτορα της Κνωσσού ουσιαστικά είναι αποθήκες τροφίμων.⁴

Με συνοπτικό τρόπο περιγράψαμε την τεράστια επίδραση και τις σημαντικές αλλαγές που επέφερε η καλλιέργεια της γης στην εξέλιξη του ανθρώπου. Ο πολιτισμός του ανθρώπου έχει ως βάση τη γεωργική επανάσταση. Είναι επίσης σημαντικό να τονίσουμε το γεγονός, ότι η γεωργία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και στην πρωτοϊστορία του ανθρώπου. Αν ανατρέξει κάποιος στα πρώτα τρία κεφάλαια της Γενέσεως, θα διαβάσει ότι αποστολή του ανθρώπου στον Παράδεισο και στον κόσμο , είναι να καλλιεργεί και να φυλάττει ως καλός κηδεμόνας τη γη. Ο Σωτήριος Δεσπότης, αναφέρει σχετικώς, πως ο άνθρωπος ως κηδεμόνας και ομοτράπεζος των

---

³ Μαρίας Ευθυμίου, «Παγκόσμια Ιστορία, 1^ο μάθημα», στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.youtube.com/watch?v=6Wal3fnjuQ8&t=16s> (ημερομηνία ανάκτησης: 13/3/2016).

⁴ Μαρίας Ευθυμίου, «Γεωργία και νομαδικές φυλές. Μιλώντας για την Ιστορία στην εγγονή μου, Δάφνη», στο διαδικτυακό τόπο: https://open.spotify.com/episode/515shlN5hY47QH5bcgBQv6?si=LmOksLx7QmSsHj60XiHuzw&utm_source=native-share-menu&nd=1 (ημερομηνία ανάκτησης: Μάιος 2021).

ζώων η αποστολή του είναι να την προστατεύει. Η γεωργία είναι ένα μέσο να λατρεύει τον Θεό, αλλά παράλληλα να διδάσκει και να διδάσκεται. Εξάλλου, από τους απογόνους του Αδάμ, Κάιν και Άβελ, ο Κάιν είναι εκείνος, ο οποίος προσφέρει στον Θεό όχι ζώα αλλά προσφορά από τη γη. Ο Κάιν δημιουργεί πολιτισμό στη Βίβλο. Ο καλλιεργητής λοιπόν, ανακαλύπτει τα τείχη, τη μουσική, την επεξεργασία του σιδήρου.⁵

Συμπερασματικά, η καλλιέργεια της γης, άλλαξε στη ζωή του ανθρώπου, τον τρόπο του σκέπτεσθαι, του συνυπάρχειν, της οργάνωσης της ανθρώπινης κοινότητας, αλλά και τη σχέση του με το Θεό, καθώς εξαρτιόταν άμεσα απ' Αυτόν. Αξίζει να επισημανθεί, ότι στην Αρχαία Ελλάδα, η σημαντικότερη και η πιο ιερότερη γιορτή, ήταν τα Ελευσίνια Μυστήρια, τα οποία πραγματοποιούνταν στην Ελευσίνα της Αττικής προς τιμήν της θεάς Δήμητρας (θεά της γεωργίας) και της κόρης της Περσεφόνης. Τα μυστήρια διακρίνονταν σε μικρά και σε μεγάλα. Τα Μικρά Ελευσίνια αποτελούσαν κατά κάποιο τρόπο μια προετοιμασία για τα Μεγάλα. Τα Μεγάλα γιορτάζονταν στην Αθήνα και στην Ελευσίνα, ενώ τα Μικρά στην Άγρα, ένα μικρό προάστιο των Αθηνών. Τα Μεγάλα Ελευσίνια διαρκούσαν εννέα ημέρες και για να λάβουν μέρος οι κάτοικοι έπρεπε πρώτα να ήταν μνημένοι, τουλάχιστον έναν χρόνο πριν την αρχική τους μύηση (οι λεγόμενοι μύστες). Στο διάστημα αυτών των εννέα ημερών, ξεδιπλώνεται όλη η ιεροτελεστία με την οποία περιέβαλαν τη συγκεκριμένη τελετή, χωρίς βέβαια να λείπουν και οι κωμικοτραγικές καταστάσεις.⁶

Ο Δεσπότης Σωτήριος, εύστοχα παρατηρεί, ότι η γεωργία ακόμη και στα νεότερα χρόνια της ιστορίας μας, διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο και δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός, ότι τα ονόματα που κυριαρχούν στις μέρες μας, είναι του Αγίου Δημητρίου και του Αγίου Γεωργίου. Κινούμαστε μεταξύ Γεωργίου και Δημητρίου. Οι ρυθμοί της γης και του ήλιου, επηρεάζουν το βιολογικό μας ρολόι και το κοινωνικό ρολόι.⁷

Στην ενότητα που ακολουθεί, γίνεται αναφορά στο πρόσωπο του αρχαίου φιλοσόφου, παιδαγωγού και πρωθυερέα Πλούταρχου καθώς και στο σπουδαίο του έργο.

---

⁵ Ευχαριστώ τον Σ. Δεσπότη για την παρατήρηση.

⁶ Παπακώστα Θεόδωρου, «Ελευσίνια Μυστήρια, τα πάντα όλα», στο διαδικτυακό τόπο: https://open.spotify.com/episode/5EKMnuTHv3HMRhyLhPhWof?si=wmOqyl8VRCiowHbmrGtMMw&utm_source=native-share-menu&nd=1 (ημερομηνία ανάκτησης: Σεπτέμβριος 2021).

⁷ Ευχαριστώ τον Σ. Δεσπότη για την παρατήρηση.

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η φιλοσοφική προσέγγιση της αγωγής των νέων από τον Πλούταρχο

Α1. Ο Πλούταρχος και το έργο του

Ένας από τους σημαντικότερους ιστορικούς, βιογράφους και φιλοσόφους της αρχαιότητας υπήρξε ο ελληνικής καταγωγής Πλούταρχος. Γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας (περ. 46 - 119 μ.Χ). Υπήρξε υιός του Αριστόβουλου, ο οποίος ήταν επίσης βιογράφος και φιλόσοφος. Απέκτησε σπουδαία μόρφωση έχοντας δάσκαλο τον φιλόσοφο Αμμώνιο. Οι σπουδές του και τα συνεχή ταξίδια, του έδωσαν τη δυνατότητα να διευρύνει τον γνωστικό του ορίζοντα και να έρθει σε επαφή με προσωπικότητες της εποχής, που επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο σκέψης και την πορεία της ζωής του. Στη διάρκεια της ζωής του ταξίδεψε στην Κόρινθο, την Πάτρα, την Σπάρτη, την Αλεξάνδρεια, τις Σάρδεις, μέχρι να εγκατασταθεί μόνιμα στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας.⁸ Αξίζει να σημειωθεί, ότι εξαιτίας των πολλών του ταξιδιών και εκτός του ελλαδικού χώρου, όπως στην Ασία, την Αίγυπτο και κυρίως την Ιταλία, του δόθηκε η δυνατότητα να αξιοποιήσει τις γνωριμίες του με πρόσωπα τα οποία κατείχαν υψηλές θέσεις, με αποτέλεσμα να αποκτήσει το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη.⁹ Νυμφεύτηκε την Τιμοξένα και απέκτησε τέσσερις υιούς και μία κόρη, η οποία εκοιμήθη σε νηπιακή ηλικία. Η σφοδρή επιθυμία του να συμμετέχει ενεργά στο δημόσιο βίο της πόλης του καθώς και η υψηλή δημοφιλία του, συντέλεσαν στο να αναλάβει δημόσια καθήκοντα, να διευθύνει μια φιλοσοφική σχολή και να διατηρήσει το ιερατικό του αξίωμα μέχρι το θάνατό του. Ανήκε ως φιλόσοφος στον Μέσο Πλατωνισμό και από το συγγραφικό του έργο, το οποίο περιλαμβάνει περίπου 227 έργα, τα ευρέως γνωστά είναι «Οι Παράλληλοι Βίοι» και τα «Ηθικά». Στους μεν πρώτους αφηγείται ηρωικές πράξεις διαφόρων προσώπων (νομοθετών, ρητόρων, στρατιωτικών αλλά και πολιτικών), τα δε «Ηθικά» περιλαμβάνουν δοκίμια και πραγματείες, που μελετούν ηθικά, θρησκευτικά, πολιτικά και φιλολογικά

---

⁸ Πλούταρχου, *Περί παιδων αγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος, 2002) 37.

⁹ Πλούταρχου, *Ηθικά Περί παιδων αγωγής, Πώς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν, Περί τοῦ ἀκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 13.

θέματα.¹⁰ Το έργο του είχε τεράστια απήχηση. Μπορεί κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, η απήχηση του έργου του να φθίνει εξαιτίας της εξάπλωσης του Ρομαντισμού, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μειώνεται η αξία των μηνυμάτων, που απευθύνει και αναφέρεται στις μεταγενέστερες γενιές. Αυτές πρέπει με σεβασμό και προσοχή να μελετήσουν το έργο του και να εννοήσουν το βαθύ διδακτικό και παιδαγωγικό βάθος θαυμάζοντας συγχρόνως τη σοφία του αρχαίου φιλοσόφου.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε και να πραγματευτούμε μέσα από το πολύτιμο έργο του, συγκεκριμένες πραγματείες, που αναφέρονται στην αξία της αγωγής και της παιδείας που οφείλει να μετέχει ο νέος κάθε εποχής προκειμένου να αποκτήσει εκείνες τις αρετές, που θα τον οδηγήσουν στην ευδαιμονία. Μια ευδαιμονία που κατά τον Πλούταρχο κατορθώνεται με την επαφή και την ενασχόλησή μας με τη φύση. Σημαντικό ρόλο σ' αυτό παίζει η μελέτη της φιλοσοφίας, την οποία προβάλλει ως τη σημαντικότερη παιδευτική άσκηση, με την οποία πρέπει να καταπιάνεται ο νέος.¹¹

A2. Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς

Εάν θελήσουμε να προσεγγίσουμε την Παραβολή του Σπορέως από την οπτική των αρχαίων φιλοσόφων, δεν υπάρχει αντιπροσωπευτικότερος από τον Πλούταρχο. Μέσω συγκεκριμένων πραγματειών του, με τις οποίες διεξοδικά θα ασχοληθούμε παρακάτω, θα αναδειχθεί η αξία της αγωγής και της παιδείας που οφείλει το παιδί από τη μικρή του ηλικία να μετέχει ώστε μεγαλώνοντας να γίνει ένας ώριμος και υπεύθυνος πολίτης, ο οποίος θα αφήσει τη σφραγίδα του με θετικό πρόσημο στην παρούσα ζωή. Στην πραγματεία, η οποία φέρει τον τίτλο «Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς», ο αρχαίος φιλόσοφος καταγίνεται με το μέγα ζήτημα της αγωγής των νέων, για τις σχέσεις δασκάλων και παιδιών και τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. Το

---

¹⁰ Πλούταρχου, *Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 38.

¹¹ Πλούταρχου, *Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 19.

εντυπωσιακό στοιχείο, που πρέπει να τονίσουμε, είναι ότι πιστεύει πώς αρχή του όλου θέματος αποτελεί το σπέρμα.¹² Με άλλους λόγους, ο φιλόσοφος τονίζει τον σπουδαίο ρόλο που παίζει η σωστή επιλογή συζύγου για την απόκτηση σωστών παιδιών. Το σπέρμα για να γονιμοποιηθεί πρέπει να τύχει της καλύτερης υποδοχής. Το «χωράφι» πρέπει να είναι γόνιμο για να μπορέσει να αποδώσει τους καλύτερους καρπούς (παιδιά). Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στην εκλογή της μάνας, η οποία θα φέρει στον κόσμο ένα παιδί. Παράλληλα θα πρέπει και ο πατέρας, τη στιγμή της ένωσής του με τη γυναίκα του να είναι νηφάλιος (δίχως να βρίσκεται σε κατάσταση μέθης).¹³ Θέτει προϋποθέσεις, απαραίτητες προκειμένου να τοποθετηθούν γερές βάσεις από τη στιγμή της σύλληψης. Η καταγωγή επομένως είναι σημαντική προϋπόθεση για την σωστή ανάπτυξη των παιδιών, αλλά δεν είναι η σπουδαιότερη. Η απόκτηση της αρετής είναι εκείνη που κάνει τον νέο να αναπτυχθεί σωστά. Όπως χαρακτηριστικά διδάσκει, για την απόκτησή της πρέπει να συνυπάρχουν τρεις προϋποθέσεις: Η φύση, ο λόγος και η συνήθεια, όπου «λόγο» ονομάζει την μάθηση και «συνήθεια» την άσκηση. Αν εκλείψει ένα από τα τρία, η πρόοδος και η ανάπτυξη του νέου καθίσταται προβληματική.¹⁴ Με emphaticό τρόπο υποστηρίζει, ότι σπέρματα αρετής υπάρχουν στη φύση κάθε ανθρώπου. Η μάθηση θα βοηθήσει να καλλιεργηθεί όσο το δυνατό καλύτερα η αρετή, η οποία με τη σειρά της συντελεί στην πρόοδό του. Είναι ένας διαρκής αγώνας, μια συνεχής άσκηση, η οποία δίχως τη φύση και τη μάθηση είναι ελλιπής. Με έναν υπέροχο τρόπο, ο αρχαίος φιλόσοφος, μας μεταφέρει σε ένα στιγμιότυπο παρμένο από την αγροτική ζωή. Για να αποδώσει ένα χωράφι θα πρέπει καταρχάς να είναι γόνιμο. Επίσης θα πρέπει να είναι ικανός ο γεωπόνος, που φροντίζει τη γη και βεβαίως οι σπόροι να είναι εκλεκτοί. Έτσι λοιπόν, παραλληλίζει τη φύση του ανθρώπου με τη γη, τον γεωπόνο με τον παιδαγωγό και τους σπόρους (σπέρμα) με τις συμβουλές και τις παραινέσεις (λόγους). Διευκρινίζει, μάλιστα, ότι η διδαχή ιατρεύει τα

---

¹² Πλούταρχου, *Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Παραμυθητικός πρὸς Ἀπολλώνιον, Παραμυθητικός πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 60.

¹³ ὁ.π. 65.

¹⁴ ὁ.π. 67.

μειονεκτήματα της φύσης και αντιθέτως, την έμφυτη αρετή την καταστρέφει η οκνηρία.¹⁵

Συνεχίζοντας την πραγματεία του ο Πλούταρχος, αναφέρεται στις προϋποθέσεις για την απόκτηση σωστών παιδιών, επισημαίνοντας την τεράστια σημασία, που διαδραματίζει για την αρμονική ανάπτυξη του νηπίου η διατροφή του. Μάλιστα υπερτονίζει την αξία του μητρικού γάλακτος. Επιπλέον αν κάναμε έναν παραλληλισμό, θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε το πόσο σημαντικό ρόλο διαδραματίζει στην πνευματική ανάπτυξη του παιδιού από τα πρώτα του χρόνια η πνευματική τροφή που πρέπει να του παρέχουμε. Επιβάλλεται να είναι αρίστης ποιότητας (θείος λόγος). Τα παιδιά πρέπει να τα μεγαλώνουν οι ίδιες οι μητέρες και όχι οι παραμάνες ή υπηρέτριες, διότι, ενώ οι πρώτες θα δείξουν αγάπη και στοργή για τα παιδιά τους, οι δεύτερες θα δείξουν τα ίδια αισθήματα για τον μισθό τους.¹⁶ Μια σημαντική παράμετρος, που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους οι γονείς, είναι ότι, εάν χρειάζονται παραμάνα για τα παιδιά τους, θα πρέπει να βρουν την καλύτερη και μάλιστα εκείνη που δεν θα λείπει στα παιδιά τους παραμύθια, διότι αυτά δηλητηριάζουν τις αθώες ψυχές και προκαλούν πολλαπλά προβλήματα στη σωστή ανατροφή τους. Με άλλα λόγια, ο αρχαίος φιλόσοφος γνωστοποιεί τους κινδύνους, που διατρέχουν οι παιδικές ψυχές, όταν τα πρώτα ακούσματα δεν είναι κατάλληλα για την ηλικία τους.

Εν συνεχεία γίνεται λόγος για την επιλογή του παιδαγωγού, του υπηρέτη δηλαδή, ο οποίος οδηγούσε το παιδί στον δάσκαλο και τον βοηθούσε στα μαθήματα. Με αυστηρό τρόπο επικρίνει εκείνους τους γονείς, οι οποίοι αμελούν ή αδιαφορούν να επιλέξουν τον καλύτερο, με αποτέλεσμα να καταλήγουν όχι σε σπουδαίους και υπεύθυνους, αλλά σε φαύλους και ανίκανους. Σε συνέχεια όλων αυτών και η επιλογή άξιου δασκάλου πρέπει να είναι το πρώτο μέλημα των γονιών. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι άριστα καταρτισμένος και να έχει αψεγάδιαστη προσωπική ζωή. Πάλι ο Πλούταρχος θα πάρει ως παράδειγμα μια σκηνή από την γεωργική ζωή: «όπως οι πάσσαλοι μπαίνουν δίπλα στα φυτά και τα βοηθάνε να

---

¹⁵ Πλούταρχος, *Περί παιδων άγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 69.

¹⁶ Πλούταρχος, *Περί παιδων άγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 73.

αναπτυχθούν κατά παρόμοιο τρόπο και οι άξιοι δάσκαλοι βοηθούν με την ηθική ζωή τους (με το παράδειγμά τους) και με τις συμβουλές τους να εγκλωπώσουν τα παιδιά τα ήθη της εποχής τους».¹⁷ Χαρακτηρίζει εγκληματίες τους γονείς εκείνους, οι οποίοι δεν εξετάζουν ποιους δασκάλους πρέπει να έχουν τα τέκνα τους είτε διότι αδιαφορούν είτε από τσιγγουνιά. Είναι μαθηματικά βέβαιο ότι κάποια στιγμή, όταν τα παιδιά τους μεγαλώσουν και δεν έχουν στέρεες βάσεις, θα ξεφύγουν και θα πληγώνουν πρώτα τους εαυτούς τους και ύστερα τους γονείς τους, βουτηγμένοι στην αμαρτία και την παρανομία. Επομένως, διαπιστώνει ο Πλούταρχος για να αποκτήσει ένα παιδί την αρετή, η οποία μέσω της φύσης θα τον οδηγήσει στην ευδαιμονία, τα κριτήρια είναι δύο: α) η αξιόλογη αγωγή και β) η ορθή παιδεία. Όλα τα υπόλοιπα, όπως: η ομορφιά, η δόξα, η υγεία, ο πλούτος, η δύναμη, ακόμα και η καταγωγή, έχουν δευτερεύουσα σημασία. Ανά πάσα ώρα και στιγμή όλα χάνονται. Μόνον η παιδεία είναι αθάνατη και θείο αγαθό και συντελεί στην αρετή και την ευδαιμονία (τελικός σκοπός της ζωής κατά τους αρχαίους φιλοσόφους).¹⁸

Είναι σημαντικές επίσης οι φιλίες, τις οποίες θα δημιουργήσουν μεγαλώνοντας τα παιδιά. Είναι ευθύνη των γονέων να βοηθήσουν τα παιδιά τους να επιλέξουν συνομήλικους, οι οποίοι διαθέτουν εξαιρετικό χαρακτήρα και είναι Έλληνες. Το τελευταίο ο Πλούταρχος το δικαιολογεί υποστηρίζοντας, πως τα παιδιά, τα οποία δε μετέχουν της ελληνικής παιδείας, οδηγούν τα ελληνόπουλα σε φαυλότητες.¹⁹

Θαυμάζει κάποιος τη σκέψη του μεγάλου παιδαγωγού Πλούταρχου. Διεισδύοντας πιο βαθιά στην ανθρώπινη φύση, με σοφία διδάσκει, ότι ο νους και ο λόγος είναι τα ανεκτίμητα αγαθά, τα οποία προσφέρει η φύση στον άνθρωπο. Ο νους έχει τη δυνατότητα να εξουσιάζει τον λόγο και εκείνος να διακονεί τον νου. Όταν συμβαίνει αυτό, ο άνθρωπος γίνεται πραγματικά δυνατός. Αποκτά αρετή και μόρφωση, τα δύο αγαθά, τα οποία

---

¹⁷ Πλούταρχου, *Περί παίδων αγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος, 2002) 79.

¹⁸ ό.π. 153.

¹⁹ ό.π. 77.

οδηγούν τον άνθρωπο στην ευτυχία.²⁰ Το ζητούμενο είναι η απόκτηση της αρετής, η οποία χαρακτηρίζεται από τη μονιμότητα και την αφθαρσία. Τότε ο βροτός μπορεί να αντέξει και να αναπτυχθεί κάτω και από τις δυσμενέστερες καταστάσεις. Πρόκειται για μια διαχρονική αντίληψη των Ελλήνων από την εποχή του Σωκράτη μέχρι και τις ημέρες μας.²¹

Η παιδεία για τον Πλούταρχο είναι τέχνη και γι' αυτό θα πρέπει ο δάσκαλος στον λόγο του να ακολουθεί τη μέση οδό: ούτε να είναι παράτολμος ούτε δειλός. Να εκφράζεται με ποικίλους τρόπους και να μην είναι μονότονος, ώστε να προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών του. Κατά τη γνώμη του, η φιλοσοφία είναι η επιστήμη, η οποία αποτελεί την κεντρική αρτηρία της παιδείας. Μάλιστα τη θεωρούσε ικανή να ιατρεύει τα πάθη της ψυχής.²² Συνεχίζει τη σκέψη του τονίζοντας πως είναι επιτακτική η ανάγκη να γίνεται προσεκτική συλλογή των αρχαίων βιβλίων με σκοπό να αποτελέσουν πηγές πλούτου πληροφοριών για τους μελλοντικούς επιστήμονες. Παρομοιάζει τη συλλογή βιβλίων με την αντίστοιχη διαδικασία συλλογής προϊόντων από τους γεωργούς. Εξαιρετική εξάλλου είναι και η τοποθέτησή του, όσο αφορά στην αξία και την ανάγκη της αγωγής προς όλους τους ανθρώπους· φτωχούς και πλούσιους. Ο λόγος τού δασκάλου πρέπει να είναι οικουμενικός, να μη κάνει διακρίσεις, να μην περιορίζεται σε ένα στενό κύκλο μαθητών, αλλά να διαχέεται και να ακουμπά τους πάντες. Αξιοπρόσεκτη είναι επίσης η θέση του, όσο αφορά στο πως ο δάσκαλος θα μεταδώσει τις γνώσεις του. Είναι αναγκαίο τα παιδιά να μάθουν από τη μικρή τους ηλικία να πειθαρχούν, όχι όμως με βίαιο τρόπο, κακοποιώντας τα και προσβάλλοντάς τα. Αντιθέτως οφείλουν οι δάσκαλοι να δημιουργήσουν πρώτα από όλα ένα ευχάριστο κλίμα μάθησης, το οποίο θα πείθει τους μαθητές εκούσια να οδηγηθούν σε αγαθά έργα. Διακρίνει βέβαια τον κίνδυνο να φορτωθούν στις πλάτες των παιδιών ευθύνες και υποχρεώσεις, τις οποίες δεν τις αντέχουν, καθώς τους το επιτρέπει η ηλικία τους. Χρειάζεται διάκριση, ώστε τα παιδιά να μη λυγίσουν ψυχολογικά, να μην κουραστούν και έτσι να δημιουργηθεί εντός τους μια άρνηση και μια αποστροφή για τα μαθήματα. Είναι απαραίτητα

---

²⁰ Πλούταρχου, *Περί παιδων άγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος, 2002) 87.

²¹ Πλούταρχου, *Περί παιδων άγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος, 2002) 154.

²² ο.π. 95.

στοιχεία και ο έπαινος και οι παρατηρήσεις, πάντοτε με μέτρο και διάκριση, ώστε να εκπαιδευτούν με το σωστό τρόπο που αρμόζει σε ελεύθερους πολίτες. Επίσης επισημαίνει ότι έχουν ανάγκη τα παιδιά να ξεκουράζονται (διάλειμμα).²³

Καθοριστική σημασία στη σωστή αγωγή των παιδιών διαδραματίζει για τον σπουδαίο παιδαγωγό, να μάθουν τα παιδιά από τους γονείς, αλλά και από τους δάσκαλους να αναζητούν, να διψούν, να αγαπούν την αλήθεια, να μισούν το ψέμα και την κολακεία, να αποστρέφονται τους κόλακες, διότι μόνον κακό προκαλούν²⁴. Η αλήθεια αρμόζει σε ελεύθερους ανθρώπους. Αν τα παιδιά από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, αγαπήσουν την αλήθεια είναι βέβαιο ότι θα συναντηθούν μαζί της. Όλη η ζωή τους περιστρέφεται γύρω απ' αυτήν, η οποία και θα τους οδηγήσει σε έργα αγαθά και ευάρεστα. Πόσο διαχρονικός είναι ο λόγος του!

Η θαυμάσια πραγματεία «Περὶ παίδων ἀγωγῆς» του Πλούταρχου, αναφέρεται στο τέλος στις σχέσεις, που πρέπει να διέπουν γονείς και παιδιά. Τονίζει την αξία της συγχωρητικότητας και της επιείκειας, που οφείλουν να δείχνουν οι πατεράδες στα παιδιά τους, οφείλουν να μην είναι σκληροί και απόλυτοι, αλλά με διάκριση και αγάπη να νουθετούν τα παιδιά τους, ενθυμούμενοι τα δικά τους χρόνια και λάθη και να μην κρίνουν με υπέρμετρη αυστηρότητα τις πράξεις των τέκνων τους. Μάλιστα συμβουλεύει οι ίδιοι να γίνουν λαμπερά, φωτεινά παραδείγματα στα τέκνα τους, με τον τρόπο συμπεριφοράς τους, τον τρόπο ζωής τους και τις αξίες που υπηρετούν. Φυσικά κάτι ανάλογο απευθύνει και στους δασκάλους όλων των εποχών. Μάλιστα παρομοιάζει τον άνθρωπο με τη γη, το αιώνιο σύμβολο γονιμότητας, παραλληλίζει τη φύση τού νέου με γόνιμο και καρποφόρο χωράφι και γεωργό τον δάσκαλο και οι σπόροι του (σπέρμα) να είναι τα λόγια του και συμβουλές του.²⁵ Είναι τεράστια η ευθύνη, που φέρνουν γονείς και δάσκαλοι να μεγαλώσουν και να εκπαιδεύσουν σωστά τους νέους, δίνοντάς τους την κατάλληλη αγωγή, μη μετρώντας κόπους και έξοδα αλλά με ένα θυσιαστικό πνεύμα να προσφέρουν το καλύτερο που μπορούν να πράξουν.

---

²³ Πλούταρχου, *Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 105.

²⁴ ό.π. 115.

²⁵ Πλούταρχου, *Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 145.

Φέρνει μάλιστα ο Πλούταρχος ως παράδειγμα των λεγομένων του, την Ευρυδίκη, της οποίας η γεροντική ηλικία δεν στάθηκε εμπόδιο στο να μάθει γράμματα για να μπορεί να διδάξει τα παιδιά της.²⁶

Στη συνέχεια της παρούσας εργασίας, θα γίνει αναφορά στην τεράστια παιδαγωγική αξία που έχει για τον Πλούταρχο η επαφή των νέων με έργα σπουδαίων ποιητών και για το πώς πρέπει να προσεγγίζονται, ώστε να ωφελήσουν και να μην ζημιώσουν τις νεανικές ψυχές. Μέσα από την πραγματεία του, η οποία φέρει τον τίτλο «Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν» ξεδιπλώνονται οι παιδαγωγικές του θέσεις.

A3. Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν

Σπουδαίο ρόλο στην απόκτηση της αρετής, μέσω της οποίας θα εκπληρωθεί ο σκοπός της ζωής, διαδραματίζει για τον αρχαίο φιλόσοφο ο δάσκαλος. Αν λάβει κάποιος υπόψη του, το δέσιμο, που δημιουργείται πολλές φορές ανάμεσα στον δάσκαλο και τον μαθητή, είναι εύκολο να αντιληφθεί ο καθένας μας, πόσο μπορεί να επηρεάσει η προσωπικότητα του δασκάλου τον εύπλαστο χαρακτήρα των παιδιών. Συμβαίνει μάλιστα αρκετές φορές να τα επηρεάσει με αρνητικό τρόπο. Με έναν υπέροχο τρόπο στην συγκεκριμένη πραγματεία του, επιχειρεί να προσεγγίσει αυτήν την πλευρά χρησιμοποιώντας ως όχημα την ποίηση. Με άλλους λόγους τονίζει την τεράστια παιδαγωγική σημασία, που έχει όχι μόνο η ανάγνωση αλλά κυρίως η σωστή ανάγνωση της ποίησης, η οποία συντελεί όχι μόνο σε μια επιφανειακή ευχάριστη ακρόαση, αλλά συμβάλλει στην καλή διάπλαση του χαρακτήρα τους.²⁷ Είναι ευθύνη των δασκάλων να προσφέρουν στους νέους ποίηση, η οποία θα αντλεί τα θέματά της από τη φιλοσοφία (η ποίηση αποτελεί εισαγωγικό στάδιο στο να γνωρίσει κάποιος τη φιλοσοφία). Σημαντικό ρόλο σ' αυτό θα διαδραματίσει ο τρόπος με τον οποίο ο δάσκαλος προσφέρει - παρουσιάζει στους νέους το συγκεκριμένο φιλολογικό είδος. Πρέπει οι νέοι να μάθουν πρώτα να ακούν (καλοί ακροατές του λόγου) και εν συνεχεία να φιλτράρουν τα όσα λέχθηκαν. Έτσι θα

²⁶ Πλούταρχου, *Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Παραμυθητικός πρὸς Ἀπολλώνιον, Παραμυθητικός πρὸς τὴν εαυτοῦ γυναῖκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτηρος, 2002) 187.

²⁷ Πλούταρχου, *Ἠθικά Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν, Περὶ τοῦ ἀκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 97.

αποκτήσουν από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους την ικανότητα να διακρίνουν, ποια τους ωφελούν και ποια όχι.²⁸ Εντοπίζει τον κίνδυνο οι νέοι να παρασυρθούν όταν ακούν μύθους ή υπερβολές ή όταν απαγγέλλονται φαύλες πράξεις και να προσπαθούν να τις μιμηθούν. Η ποίηση είναι τέχνη μιμητική και μπορεί να αναμειγνύει μύθους με ιστορίες για να γίνει πιο ελκυστική, αν και πολλές φορές δεν ενδιαφέρεται για την αλήθεια, η οποία, όπως ανωτέρω ελέχθη είναι το ζητούμενο. Οι νέοι οφείλουν να μάθουν και να επιλέγουν εκείνους τους ποιητές, οι οποίοι δεν ομιλούν άτοπα, αλλά στοχευμένα. Αξίζει να ακούνε που τα ποιήματα εκείνα, τα οποία δεν περιέχουν ασάφειες, αλλά χρησιμοποιούν σωστές λέξεις και φράσεις, οι οποίες βοηθούν τους ακροατές να ερμηνεύσουν σωστά το περιεχόμενό τους.²⁹

Ο Πλούταρχος προβλέπει και έναν άλλον κίνδυνο, ο οποίος ελλοχεύει, εάν δεν αντιμετωπιστεί με ορθό τρόπο. Αυτός προκύπτει όταν οι νέοι θαμπώνονται, εντυπωσιάζονται, μαγεύονται τρόπον τινά με τους δημιουργούς των ποιημάτων, οι οποίοι αρκετές φορές παρουσιάζονται στα μάτια τους ως πρόσωπα σπουδαία, γεμάτα αρετές, τέλειοι και πρότυπα ζωής. Η πραγματικότητα όμως μπορεί να είναι τελείως διαφορετική. Γνωρίζοντας πολύ καλά ο αρχαίος φιλόσοφος ότι η ποίηση είναι και τέχνη μίμησης χαρακτήρων και τρόπων ζωής, με διακριτικότητα και ενδιαφέρον προσπαθεί να προειδοποιήσει τους νέους ότι πολλές φορές οι δημιουργοί μπορεί να είναι άνθρωποι ανυπόληπτοι, γεμάτοι πάθη και κακίες. Τα παιδιά πρέπει να αποκτήσουν εκείνη τη διάκριση, η οποία θα τους βοηθήσει να διακρίνουν το καλό από το κακό, το ωφέλιμο από το βλαβερό και με αυτοπεποίθηση και θάρρος να διαλέξουν το δρόμο της αρετής και όχι αυτόν της κακίας.³⁰

Εξίσου σημαντικό είναι τα παιδιά να αναζητούν μέσω της ποίησης την αιτία των γεγονότων. Να μην μένουν σε επιφανειακές αναγνώσεις, αλλά να μελετούν εις βάθος τα λεχθέντα και να αναζητούν τις αιτίες για να προστατέψουν τους εαυτούς τους από φαύλα πρόσωπα και καταστάσεις.

---

²⁸ Πλούταρχου, *Ηθικά Περί παιδων αγωγής, Πως δει τον νέον ποιημάτων ακούειν, Περί του ακούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 103.

²⁹ ο.π. 157.

³⁰ Πλούταρχου, *Ηθικά Περί παιδων αγωγής, Πως δει τον νέον ποιημάτων ακούειν, Περί του ακούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 167.

Πρέπει να λειτουργούν όπως οι μέλισσες, οι οποίες ακόμη και στα πικρά άνθη θα βρουν ότι χρειάζεται για την παρασκευή μελιού.³¹ Είναι επιτακτική ανάγκη να επιλέγουν ποιήματα που ομιλούν για υψηλά ιδανικά, για ηθικές αξίες (σωφροσύνη, ανδρεία, δικαιοσύνη), που προάγουν την ηθική διαμόρφωση του χαρακτήρα τους.³² Ασφαλώς, το ήθος και ο τρόπος ζωής του ομιλητή διαδραματίζουν τον σημαντικότερο ρόλο. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις, η προσωπικότητα και οι αρετές του ομιλητή, το ήθος του, είναι η αιτία που πείθει και όχι οι λόγοι του.³³ Βέβαια, όπως θα αναλύσουμε σε επόμενο κεφάλαιο, ο συνδυασμός «ήθος ομιλητών και άριστοι λόγοι» (Ευαγγελιστές- θεϊός Λόγος), είναι σωτήριος. Ακόμη, ο Πλούταρχος διδάσκει, πώς οι νέοι πρέπει να εκπαιδευτούν, στο να στρέφονται στα κατάλληλα ποιήματα – αναγνώσματα, τα οποία θα τους οδηγήσουν από την ποίηση στη φιλοσοφία. Ο ρόλος τη οποίας θα αναλυθεί στην τελευταία του πραγματεία που φέρει τον τίτλο «Περὶ τοῦ ἀκούειν».³⁴

A4. Περὶ τοῦ ἀκούειν

Με την εξαιρετική του οξυδέρκεια και την ικανότητά του να διεισδύει στην ουσία των θεμάτων που πραγματεύεται, ο Πλούταρχος σε αυτήν την πραγματεία, αρθρώνει λόγο για το πώς πρέπει να γίνει η μετάβαση από την παιδική στην ανδρική ηλικία μέσω της παιδείας έχοντας ως άρμα τη φιλοσοφία. Καθοριστικό ρόλο παίζει κατά την γνώμη του, ο τρόπος παρακολούθησης των φιλοσοφικών διαλέξεων.³⁵ Υπάρχουν προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να ικανοποιούνται, ώστε να μπορέσουν αυτές οι διαλέξεις να φέρουν θετικά αποτελέσματα στις ψυχές των νέων. Με κατηγορηματικό τρόπο τονίζει ότι τα πάντα εξαρτώνται από την αίσθηση της ακοής. Η μετάβαση από τη παιδική ηλικία στη νεανική δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Κρύβει πολλούς κινδύνους, που αν δεν εντοπιστούν, θα προκαλέσουν πολλαπλά τραύματα στους νέους. Το μέγλωμα των παιδιών δεν σημαίνει για τον αρχαίο φιλόσοφο και έλλειψη ελέγχου, αλλά, αλλαγή «επόπτου» που

---

³¹Πλούταρχου, *Ηθικά Περὶ παίδων ἀγωγῆς, Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν, Περὶ τοῦ ἀκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 205.

³²ο.π. 191.

³³ο.π. 211.

³⁴ο.π. 231.

³⁵ο.π. 235.

είναι ο λόγος.³⁶ Αυτός θα τον οδηγεί στην διαδρομή της ζωής του. Ο λόγος ο οποίος διεισδύει στη ψυχή του νέου, θα συλληφθεί, θα γονιμοποιηθεί εντός του και στο τέλος θα εξωτερικευτεί. Εάν ο λόγος που ακούει ο νέος είναι αγαθός, αληθινός, σωτήριος και πιστά τον ακολουθεί στη ζωή του, τότε θα είναι πραγματικά ελεύθερος. Το μέγα ζήτημα είναι, τι είδους λόγους ακούν οι νέοι;³⁷ Θλιβερή είναι η διαπίστωση πώς οι περισσότεροι αρέσκονται να είναι ακροατές ευχάριστων, ρηχών, ανόητων λόγων και όχι σοβαρών και ωφέλιμων. Πρόκειται για μια διαπίστωση η οποία στο πέρασμα των χρόνων ενισχύεται σε εντονότερο βαθμό. Ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζει σε αυτό το πολύ ευαίσθητο σημείο, ο σωστός δάσκαλος, ο οποίος διδάσκει στους νέους πώς πρέπει να αναζητούν τους ωφέλιμους λόγους και να απορρίπτουν τους άχρηστους. Μαθαίνει επίσης στις νεανικές ψυχές, την αξία της σιωπής και της υπομονής, όταν ακούνε στις φιλοσοφικές διαλέξεις ομιλητές να μιλούν για διάφορα θέματα. Ο σεβασμός και η ηρεμία είναι απαραίτητα εφόδια για να είναι καλοί ακροατές και να μπορούν να διακρίνουν ποιος λόγος τους ωφελεί και ποιος όχι.³⁸ Επίσης, τους μαθαίνει να ακούν τους ομιλητές με κατανόηση, με αγαθή διάθεση και να εκτιμούν τον κόπο, τη μελέτη και την προσπάθειά τους να φέρουν σε πέρας τις ομιλίες τους. Μάλιστα, ο Πλούταρχος, με έμφαση αναφέρει ότι τεράστιο ρόλο παίζει η προδιάθεση του ακροατή απέναντι στον ομιλητή. Πολλές φορές ο λόγος του ομιλητή είναι αγαθός, σωτήριος, αλλά, ο φθόνος, η εχθρότητα και η κακοπροαίρετη διάθεση του ακροατή στέκονται εμπόδια στο να υποδεχθεί τον λόγο, να γονιμοποιηθεί εντός του για να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα.³⁹ Κρίνει ως αναγκαίο, οι ακροατές των ομιλιών, να προβαίνουν πάντοτε σε αυτοκριτική, αναζητώντας με αυτόν τον τρόπο τις αιτίες για τυχόν σφάλματα στους λόγους των ομιλητών. Μεταφέρουν έτσι την εύρεση της ευθύνης στον εαυτό τους και όχι στον ομιλητή. Με αυτό τον τρόπο οι νέοι δαμάζουν τον εγωισμό τους, την περιφρόνηση και την αυθάδεια που τους χαρακτηρίζει προς τον πλησίον και ασκούνται στην ταπείνωση και στην

---

³⁶ Πλούταρχος, *Ηθικά Περί παιδων άγωγής, Πώς δεῖ τόν νέον ποιημάτων άκούειν, Περί τοῦ άκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 239-240.

³⁷ ο.π.245.

³⁸ ο. π. 249.

³⁹ Πλούταρχος, *Ηθικά Περί παιδων άγωγής, Πώς δεῖ τόν νέον ποιημάτων άκούειν, Περί τοῦ άκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 249.

επιείκεια προς τους ομιλητές.⁴⁰ Ταυτόχρονα, μέσω της πραγματείας του, ο Πλούταρχος, συμβουλεύει πώς πρέπει να στέκονται οι ακροατές του λόγου απέναντι στους ομιλητές: στα ειδικά θέματα να μένουν σιωπηλοί, να θέτουν προβληματισμούς μόνον όταν τους το επιτρέψει ο ομιλητής, να μην ρωτούν συνεχώς, διότι αυτό υποκρύπτει εγωισμό και υπερηφάνεια, να μην κουράζουν τον ομιλητή με τη φλυαρία τους και να είναι γενικά μετρημένοι ως προς τις αντιδράσεις τους είτε αφορά τους επαίνους (πάντοτε με χρήση στοχευμένων λέξεων) είτε εκδηλώσεις θαυμασμού προς τους ομιλητές. Είναι εκπληκτική η θέση του ότι η υπερβολή κάθε άλλο παρά ελεύθερο άνθρωπο χαρακτηρίζει.⁴¹ Η θαυμάσια πραγματεία του Πλούταρχου καταλήγει με μια επίσης καταπληκτική διδαχή: οι δάσκαλοι πρέπει να καλλιεργούν στους μαθητές την ερευνητική τους ικανότητα.⁴² Οι γνώσεις και η έρευνα αποτελούν τους πυλώνες πάνω στους οποίους οι νέοι θα στηριχθούν για να υποδεχθούν τον λόγο (σπόρο), να τον συλλάβουν, να τον καλλιεργήσουν (γονιμοποιήσουν) και στο τέλος να τον προσφέρουν στην κοινωνία και στη φύση, χαρίζοντας ταυτόχρονα στον εαυτό τους την ευδαιμονία, η οποία αποτελούσε για όλο τον αρχαίο κόσμο και δη τους φιλοσόφους, τον τελικό σκοπό.

Στην ενότητα που ακολουθεί, θα γίνει λόγος για τον τρόπο, με τον οποίο οι Συνοπτικοί Ευαγγελιστές προσεγγίζουν την παραβολή του Σπορέως, δίδοντας ο καθένας τους την προσωπική του πινελιά.

---

⁴⁰Πλούταρχου, *Ηθικά Περί παιδων άγωγής, Πώς δεϊ τον νέον ποιημάτων άκούειν, Περί τοῦ άκούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995) 255.

⁴¹ο.π. 255-281.

⁴²ο. π. 292.

Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι συνοπτικοί Ευαγγελιστές και η παραβολή του Σπορέως

B1. Γενικά χαρακτηριστικά των συνοπτικών Ευαγγελιστών

Κρίνεται αναγκαίο, πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση της παραβολής του Σπορέως, όπως τη δίδαξε ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός και τη μετέδωσαν στις επόμενες γενιές συνοπτικοί Ευαγγελιστές, να δοθεί ένας ορισμός αυτής. Ετυμολογικά, η λέξη «παραβολή» (εκ του παραβάλλω) σημαίνει σε πρώτο επίπεδο, την τοποθέτηση ενός πράγματος κοντά σε ένα άλλο, με σκοπό να γίνει σύγκριση αυτών και σε ένα δεύτερο επίπεδο σημαίνει, αυτή ακριβώς τη σύγκριση ή την αναλογία. Ειδικότερα όμως, «παραβολή» στην Καινή Διαθήκη ονομάζεται η διήγηση πράξεων, οι οποίες συμβαίνουν στη φύση και την καθημερινή μας ζωή, διήγηση, η οποία πάντοτε δηλώνει ένα ηθικό, πνευματικό και κυρίως θείο μήνυμα. Στην περίπτωση όμως του Χριστού, οι παραβολές χρησιμοποιήθηκαν ως μέσα μετάδοσης θείων αληθειών στο τελειότερο επίπεδο. Το εύλογο ερώτημα που γεννάται είναι το εξής: Γιατί ο Κύριος επιλέγει τις παραβολές ως μέθοδο διδασκαλίας υψηλών αληθειών; Ο παιδαγωγικός σκοπός Του είναι διττός: να φανερώσει αλλά και να αποκρύψει αλήθειες. Επειδή οι παραβολές φανερώνουν «τα μυστήρια της βασιλείας των ουρανών» (Ματθ. 13'11), γίνονται αντιληπτές και αποδεκτές μόνο από καλοπροαίρετες ψυχές, οι οποίες επιθυμούν να γνωρίσουν τον Αληθινό Θεό, ενώ στις κακοπροαίρετες ψυχές, τα ουράνια αυτά μυστήρια μένουν κρυφά. Η απόκρυψη όμως αυτών των αληθειών στους αναξίους, φανερώνει στο μέγιστο βαθμό, την ευσπλαχνία και την αγάπη του Κυρίου. Με αυτό τον τρόπο ο Θεός τους αναξίους ακροατές, τους απαλλάσσει από τις μεγάλες ευθύνες, που θα είχαν εάν κατανοούσαν τις αλήθειες και στη συνέχεια τις περιφρονούσαν. Μάλιστα, η διδακτική μέθοδος των παραβολών εξυπηρετούσε και έναν άλλον σκοπό: στις καλοπροαίρετες ψυχές την άμεση ωφέλειά τους, ενώ στις άλλες, εύκολα μπορούσαν να τις απομνημονεύσουν και σε βάθος χρόνου να τις ανασύρουν δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για αλλαγή στάση ζωής. Οι ευαγγελικές παραβολές είναι παρμένες από την καθημερινή πραγματικότητα της ζωής της Παλαιστίνης αυτές του σπορέως, αλιέως, εμπόρου συσχετίζοντας με έναν τέλειο τρόπο τις εικόνες του εξωτερικού φυσικού κόσμου προς τις ουράνιες αλήθειες,

φέροντας την σφραγίδα της θεότητας Του.⁴³ Άλλωστε ο βασικός σκοπός των παραβολών μέσω των οποίων ο Κύριος διδάσκει πνευματικές αλήθειες και όχι θεωρίες στείρες και αφηρημένες, αλλά σωτήριες, δεν αποβλέπει μόνο στους ακροατές της εποχής εκείνης, αλλά στο σύνολο της ανθρωπότητας μέχρι συντέλειας του κόσμου.⁴⁴ Επιπλέον, όπως και για το πρόσωπο του Θεανθρώπου, έτσι και στις παραβολές, η αντίληψη του ανθρωπίνου σκέλους τους (εικόνες, λέξεις) απαιτεί τις σωματικές αισθήσεις, ενώ η βαθύτερη σύλληψη του μηνύματός τους απαιτεί υγιείς πνευματικές αισθήσεις.⁴⁵ Άλλωστε, ένα άλλο σημείο, το οποίο δηλώνει τον παιδαγωγικό χαρακτήρα των παραβολών του Κυρίου, είναι ότι ξεχωρίζει τους ακροατές σε καλοπροαίρετους (άξιους σωτηρίας) και σε περίεργους και αδιάφορους ακροατές του Λόγου Του.⁴⁶ Επίσης ήταν ο συνήθης τρόπος διδασκαλίας των ραβίνων κατά την εποχή του Χριστού, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν την ανωτέρω μέθοδο για να αποσαφηνίσουν ή να αποδείξουν συγκεκριμένα σημεία του Νόμου. Μια άλλη σημαντική παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το γεγονός, ότι ο Κύριος γνωρίζοντας την στρεβλή αντίληψη που είχε ο πολύς κόσμος περί του Μεσσία και της βασιλείας του, δεν ήθελε να την καταπολεμήσει κατά μέτωπο αλλά να τη διορθώσει με παιδαγωγικό τρόπο, αποκαλύπτοντας θείες αλήθειες. Όπως υπέροχα αναφέρει ο καθηγητής του ΕΚΠΑ, Σωτήριος Δεσπότης, στο βίντεο που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο διδασκαλίας του μαθήματος «Καινή Διαθήκη, Ιουδαϊσμός και ελληνορωμαϊκός κόσμος»,⁴⁷ ο Ιησούς Χριστός προτίμησε τις ιστορίες, μικρά αφηγήματα (παραβολές, αλληγορίες), που δεν είναι τίποτα παρά άλλο παρά media, μέσα επικοινωνίας, για να επικοινωνήσει το μήνυμα της ανατολής ενός καινούργιου κόσμου - εδώ και τώρα- που ανατέλλει με την παρουσία Του. Αποδίδονται στον Κύριο Ιησού περίπου εκατό παραβολές- αφηγήματα. Ακόμα και οι δράσεις Του ήταν παραβολές (ξήρανση της συκιάς, οδηγεί στην άβυσσο χίλια οκτακόσια γουρούνια, με το άγγιγμά του προσφέρει ολιστική ίαση). Μπορεί κάποιος στις εκατό παραβολές Του, να προσθέσει και εκατοντάδες άλλες παραβολικές δράσεις Του και να οδηγηθεί στο συμπέρασμα, ότι ουσιαστικά ο ίδιος ο Ιησούς είναι μια παραβολή του Θεού - Πατέρα, η οποία μας προσκαλεί να ξαναδούμε την

---

⁴³ Ιωάννου Καραβιδόπουλου, «Παραβολή», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Α.Π. Λυγγούρης, επιμ. Έκδ., Τόμ. 10 (Αθήνα: Έκδοσις Αθαν. Μαρτίνου, 1969) στ. 19-22.

⁴⁴ Σεραφείμ Παπακώστα, *Αι παραβολαί του Κυρίου* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότητα η «Ζωή», 2002) 8.

⁴⁵ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 144.

⁴⁶ ό.π. 144.

⁴⁷ *Ο Ιησούς Χριστός ως Παραβολή του Θεού* (Σωτήριος Δεσπότης, Ολυμπία Κελαϊδή, 2021)

πραγματικότητά μας από εντελώς διαφορετική οπτική γωνία. Στις παραβολές αποδομεί και ιερά ταμπού (π.χ. η παραβολή του καλού Σαμαρείτη). Κινείται ανάμεσά μας και βρίσκεται εκεί που εμείς βλέπουμε διάσπαση, ακαθαρσία, περιθώριο. Δεν εξιδανικεύει τις καταστάσεις και τα πρόσωπα που αναφέρεται, αλλά αρκετές φορές τονίζει τα αρνητικά της πραγματικότητας, με σκοπό να προσφέρει windows, παράθυρα τού πως λειτουργεί ο καινούργιος κόσμος. Δεν πρέπει να ξεχνάει κάποιος ότι το πρώτο ακροατήριο του Ιησού ήταν άνθρωποι της φύσης, που ήξεραν να διαβάζουν πολύ καλά το σύμπαν, τη δυναμική ενός σπόρου, να απολαμβάνουν την σκιά ενός δέντρου. Ο Ιησούς χρησιμοποιεί στις παραβολές ως ζωντανό σκηνικό τη φύση, τη λίμνη, την κατοικία, για να μεταφέρει στο τέλειο βαθμό, το μήνυμα της βασιλείας Του.

Την παραβολή του Σπορέως ιστορούν και οι τρεις συνοπτικοί Ευαγγελιστές, ο Ματθαίος στο 13, 3-23, ο Μάρκος στο 4, 3-20, και ο Λουκάς στο 8, 4-15.⁴⁸ Το κείμενο της παραβολής, το οποίο απαντά στους ανωτέρω Ευαγγελιστές δεν εμφανίζει κάποιο πρόβλημα κριτικής φύσεως, πέρα του ότι υπάρχουν ελάχιστες επουσιώδεις αντικαταστάσεις, παραλλαγές, αλλαγή σειράς λέξεων, προσθήκες και αφαιρέσεις, οι οποίες όμως δεν δημιουργούν ερμηνευτικό θέμα στο νόημα της παραβολής.⁴⁹ Πριν προχωρήσουμε στον τρόπο που ο κάθε ένας από τους Ευαγγελιστές προσεγγίζει τη συγκεκριμένη παραβολή, αξίζει να γίνει λόγος για τα γενικά χαρακτηριστικά, τα οποία διέπουν τα ευαγγέλια των συνοπτικών Ευαγγελιστών, ώστε να σχηματίσουμε μια συνολική εικόνα αυτών. Το Ευαγγέλιο του Μάρκου είναι καινοτόμο, φυσικά διαφέρει από τη βιογραφία, διότι δεν περιγράφει τον Ιησού αλλά μόνο εξωτερικά. Τα Ευαγγέλια του Ματθαίου και κυρίως του Λουκά δίδουν πληροφορίες για την αρχή της πορείας του Χριστού. Και στα τρία Ευαγγέλια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη σημασία του Σταυρού και της Αναστάσεως. Μάλιστα του Μάρκου ο σκοπός της συγγραφής δεν είναι ηθικολογικός αλλά η βιοματική ακολουθία του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού στο πάθος και στην ένδοξη Ανάστασή Του, με σκοπό τη σωτηρία του κόσμου.⁵⁰ Επίσης, ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της εποχής εκείνης είναι το γεγονός, ότι η μελέτη των Ευαγγελίων δε γινόταν με το τωρινό σύστημα των

---

⁴⁸ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 32.

⁴⁹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 35.

⁵⁰ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 90.

περικοπών, αλλά διαβάζονταν ολοκληρωμένα, δηλαδή ως ενιαία σύνολα. Αξίζει μάλιστα να επισημανθεί, η ικανότητα του αρχαίου ανθρώπου να ακούει και να απομνημονεύει, εξαιτίας του ότι πολλοί δεν ήξεραν να διαβάζουν. «Ο στόχος της ακρόασης του Ευαγγελίου είναι διττός: α) οι ακροατές να συνειδητοποιήσουν με τρόπο εμπειρικό και όχι εγκεφαλικό, την πορεία του Ιησού Χριστού προς την Ανάσταση. Έχοντας οι κατηχούμενοι υπόψη τους τα προφητικά βιβλία συνειδητοποιούσαν την ενότητα της ιστορίας της Θείας Οικονομίας (Άσαρκος-Σαρκωμένος Λόγος) και β) οι ήδη βαπτισμένοι ακροατές, μέσω της ακρόασης των Γραφών, να οδηγηθούν από το ευαγγελικό λόγο στο μυστήριο της ένωσης με το σωματικό Λόγο».⁵¹ Οι Ευαγγελιστές, λειτουργώντας ως δάσκαλοι, έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή και έμφαση στη δομή των Ευαγγελίων τους. Με χιαστί ή κυκλική δομή προβάλλει ένας κεντρικός πυρήνας και γύρω απ' αυτόν, οργανώνεται με άριστο τρόπο ένα πλούσιο μορφολογικά υλικό, το οποίο βοηθάει να περάσει το μήνυμά του ο Ευαγγελιστής. Παράλληλα οι υπόλοιπες βασικές ιδέες αποτυπώνονται μέσω ενός συνθετικού ή αντιθετικού παραλληλισμού. Αξίζει να τονισθεί ότι η γλώσσα που γράφτηκαν τα Ευαγγέλια είναι η κοινή καθομιλουμένη ελληνική γλώσσα της εποχής εκείνης, η οποία μάλιστα αποτέλεσε την πρώτη διεθνή γλώσσα.

Μια άλλη παιδαγωγική πρακτική που εφαρμόζουν οι Ευαγγελιστές είναι τα σύμβολα, τα οποία ως σκοπό έχουν να γεφυρώσουν τα διεστώτα, τα αόρατα με τα ορατά, το θείο με το ανθρώπινο, προσφέροντας με αυτό τον τρόπο μια μεταφυσική προοπτική στα παρόντα. Επίσης, τα σύμβολα συντελούν στο να απομνημονευτούν πιο εύκολα και πιο έντονα οι ευαγγελικές περικοπές από τους εξασκημένους ακροατές. Επίσης, μια άλλη παιδαγωγική τεχνική που εφαρμόζεται στα Ευαγγέλια είναι τα ρητορικά σχήματα των αντιθέσεων, του παράδοξου και της υπερβολής. Επιπλέον, μια άλλη παιδαγωγική πρακτική που χρησιμοποιούσαν οι Ευαγγελιστές είναι η διερμηνεία των κειμένων στους ακροατές. Με άλλα λόγια, όπου έβλεπαν οι Ευαγγελιστές ότι έπρεπε να δώσουν περισσότερες πληροφορίες στους ακροατές τους, σε ιδιωτικό επίπεδο, αντλούσαν πληροφορίες από τις δικές τους εμπειρίες, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα να εντυφλήσουν έτι περισσότερο στο μήνυμα των κειμένων.⁵²

---

⁵¹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 109- 111.

⁵² Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 112-114.

Τέλος, οι Ευαγγελιστές ως μεγάλοι παιδαγωγοί, αγωνιούσαν πώς θα δεχθούν τα ιερά κείμενα οι ακροατές τους, καθώς δεν επιθυμούσαν απλά να τα υποδεχθούν με εγκεφαλικό τρόπο αλλά να τα αντιμετωπίσουν ως ανοικτά κείμενα που μεταδίδουν θείες αλήθειες. Η προσωπικότητα του κάθε Ευαγγελιστή θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην έκβαση αυτού του διακυβεύματος.⁵³

B2. Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος

Ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Ματθαίος είναι ο συγγραφέας του πρώτου Ευαγγελίου στον Κανόνα της Καινής Διαθήκης. Διασώζονται λιγιστές πληροφορίες για το πρόσωπό του. Είναι γνωστό από τους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές, ότι η κλήση του πραγματοποιήθηκε στην Καπερναούμ (Μτθ. θ' 9-10). Σύμφωνα με τα χωρία της Καινής Διαθήκης (Μρκ. β' 13-14, Λκ. ε' 27-28), το όνομα το οποίο δίδεται κατά την κλήση του είναι Λευίς και το επάγγελμά του ήταν τελώνης. Αποτελεί μέλος του στενού κύκλου των δώδεκα μαθητών του Ιησού Χριστού. Από τη παράδοση γίνεται γνωστό ότι ο Ματθαίος πρώτα κήρυξε στους Εβραίους της Παλαιστίνης (προϋποθέτει ακροατές εξοικειωμένους με την Παλαιά Διαθήκη καθώς και με τις επικρατούσες ιουδαϊκές αντιλήψεις και παραστάσεις) και ύστερα στους Αιθίοπες και Πάρθους. Ζούσε ένα αυστηρό ασκητικό βίο, απέχοντας από το κρέας, τρώγοντας καρπούς και λάχανα. Το Ευαγγέλιό του αποτελεί τη γέφυρα μεταξύ της Παλαιάς Διαθήκης και της Καινής Διαθήκης. Στοιχεία που ενισχύουν την ανωτέρω θέση είναι η αρχή του Ευαγγελίου, η οποία αναφέρεται στη γενεαλογία του Ιησού καθώς και η σταθερή συνήθεια του Ευαγγελιστή να εμφανίζει τα σχετικά με τη ζωή, τη διδασκαλία, το θάνατο και την ανάσταση του Ιησού Χριστού ως την εκπλήρωση των προρρήσεων της Παλαιάς Διαθήκης.⁵⁴ Η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία τιμά τον Ευαγγελιστή Ματθαίο στις 16 Νοεμβρίου.

Είναι απαραίτητο να σταθούμε περισσότερο στα γενικά χαρακτηριστικά του Ευαγγελίου του, πριν παραθέσουμε τη συγκεκριμένη παραβολή του Σπορέως, η οποία αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα της εργασίας. Η κόκκινη

⁵³ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 115-117.

⁵⁴ *Η Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, 2003) 2.

κλωστή, η οποία συνδέει την αρχή, την μέση και τον επίλογο του βιβλίου του είναι η φράση «Ο Θεός είναι μαζί μας». Στον Ματθαίο απαντούν δεκαεπτά παραβολές, οι οποίες τοποθετούνται στην καρδιά του Ευαγγελίου. Ο Ευαγγελιστής ακολουθεί επικεντρική δομή. Αξίζει να τονιστεί, ότι ο Ματθαίος αποφεύγει να έρθει σε κόντρα με τους Γραμματείς, (οι οποίοι δεν έχουν ενεργή συμμετοχή στη δολοφονία του Ιησού), εξαιτίας του γεγονότος ότι στην κοινότητα του Ευαγγελιστή, οι χριστιανοί γραμματείς είχαν αναλάβει την ερμηνεία της Αγίας Γραφής, καθώς και του Ευαγγελίου του.⁵⁵ Οι πηγές του για τη συγγραφή του Ευαγγελίου προέρχονται : α) από τον Μάρκο ενσωματώνει τη δράση του Ιησού στο δημόσιο βίο, στα ίδια γεωγραφικά όρια με τον ίδιον. Μάλιστα συντόμευσε στο 1/3 τις αφηγήσεις που αναφέρονται στα θαύματα του Κυρίου, β) από τη ν πιθανολογούμενη πηγή Q, γ) από δικό του υλικό (πηγή M), η οποία καταλαμβάνει το 1/6 του Ευαγγελίου. Στη παραδοξότητα, πώς είναι δυνατό, ο Ματθαίος να αντλεί πληροφορίες από έναν μη αυτόπτη μάρτυρα, τον Μάρκο, η απάντηση βρίσκεται πως για τον Ματθαίο και για ολόκληρη την κοινότητα στην οποία αποτελούσε μέλος της, το Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, ουσιαστικά συνθέτει το Κατά Πέτρον Ευαγγέλιο.⁵⁶ Γενικά μπορούμε να πούμε, ότι ο Ματθαίος βάζει τη δική του ταυτότητα, κυρίως στην αρχή - στον Πρόλογο, στην οργάνωση του περιεχομένου και στον Επίλογο, όπου παρουσιάζει την εμφάνιση του αναστάντος Ιησού και την εξαιρετική σκηνή στο όρος της Γαλιλαίας, εντάσσοντας την πορεία του ιστορικού Ιησού στο σχέδιο της Θείας Οικονομίας.⁵⁷ Η γλώσσα, την οποία χρησιμοποιεί, είναι η αραμαϊκή, μάλιστα, ως «δημόσιος υπάλληλος» (Τελώνης) γνώριζε καλά και τις δύο γλώσσες (αραμαϊκή, ελληνική) δίνοντάς του την ευκαιρία να διασκευάσει το Ευαγγέλιο στα ελληνικά και με αυτόν τον τρόπο να το εμπλουτίσει με υλικό από τον Μάρκο. Η γλώσσα του υπερτερεί έναντι του Μάρκου. Αρέσκειται στις αντιθέσεις μεταξύ θετικών και αρνητικών συμπεριφορών. Προβαίνει σε επιλογή ζευγαριών, τα οποία λειτουργούν άλλοτε αντιθετικά και άλλοτε συμπληρωματικά (φως-σκοτάδι, ουρανός-γη, Θεός-μαμωνάς). Οι αντιθέσεις

---

⁵⁵ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 172.

⁵⁶ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 172.

⁵⁷ ό.π. 176.

κάνουν την εμφάνισή τους και στις παραβολές που περιγράφονται στο Ευαγγέλιο. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, ότι στην παραβολή του Σπορέως προσθέτει την παραβολή των Ζιζανίων, ενώ σ' αυτή του Σινάπεως προσθέτει αυτή της Ζύμης. Μάλιστα, λειτουργώντας διαφορετικά από τον Λουκά, ο οποίος φωτίζει με θετικό πρόσημο, αρνητικές μορφές (παραβολή του Ασώτου - Άδικου Οικονόμου), ο Ματθαίος, αντιμετωπίζει τους πρωταγωνιστές απόλυτα, ως καλούς ή κακούς (σαπρούς), με την τελική διάκριση να γίνεται στη Δευτέρα Παρουσία.⁵⁸ Στο λόγο του αρκετά συχνά εισάγει αρνήσεις και καταφεύγει σε ρητορικές ερωτήσεις. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι αν και διατηρεί το αγροτικό υπόβαθρο του Μάρκου (γεωργικό περιβάλλον), παράλληλα, στρέφεται σ' ένα αστικό περιβάλλον με ανθηρή οικονομία, όπου κυριαρχούν οι τραπεζικοί δανεισμοί, οι τόκοι και γενικότερα το εμπόριο. Ως πρώην τελώνης, υπάρχουν αρκετές αφηγήσεις με νομίσματα. Πολλές φορές δίνει έμφαση στους αριθμούς, αρέσκειται στις δυάδες (δύο δαιμονιζόμενοι 8,28, δύο τυφλοί 9,27, δύο ψευδομάρτυρες 10,30) αλλά και στις τριάδες και επτάδες.⁵⁹ Ο χρόνος συγγραφής του Ευαγγελίου προσδιορίζεται μετά το 70 μ.Χ. και ο τόπος συγγραφής, πιθανότατα η Συρία.

Μια προσεκτική ματιά στον Πρόλογο και τον Επίλογο, μας κάνει φανερό ότι ο σκοπός της συγγραφής του Ευαγγελίου είναι να προβάλει τον Ιησού, ως τον αναμενόμενο Μεσσία, ο οποίος δεν κατέχει μόνο το βασιλικό, προφητικό και ιερατικό αξίωμα, αλλά έχει μια αυθεντική – μοναδική εξουσία, η οποία υπερβαίνει το Νόμο και το Ναό και ενσαρκώνει την αναμενόμενη Βασιλεία, η οποία απευθύνεται σε ολόκληρη την ανθρωπότητα.⁶⁰ Ο Ματθαίος απευθύνεται σε Ιουδαίους, οι οποίοι είχαν εκδιωχθεί από τα Ιεροσόλυμα και τα περίχωρά της και παρά τα δεδομένα προβλήματα που αντιμετώπιζαν, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, παράλληλα βίωναν εξαιτίας της χριστιανικής τους ταυτότητας και την απόρριψη από τους ομοφύλους τους. Η σκληρή αυτή πραγματικότητα απασχολούσε ιδιαίτερος τον Ματθαίο, ο οποίος προσπαθεί μέσω του Ευαγγελίου να τους βοηθήσει στη σταδιακή προσαρμογή στη καινούργια πραγματικότητα. Ταυτόχρονα αγωνίζεται να

---

⁵⁸ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 182.

Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 184-185.

⁶⁰ ό.π. 190.

συμβιβάσει τις δύο τάσεις: ιουδαιοχριστιανούς και εθνικοχριστιανούς. Όσο αφορά το κυρίαρχο θεολογικό σύμβολο του Ευαγγελίου είναι το όρος, το οποίο δηλώνει την εναλλαγή του ύψους και τους βάθους που μπορεί να φθάσει ο άνθρωπος και ταυτόχρονα ο Θεός από την αγωνία να σώσει το δημιούργημά Του. Τέλος, εάν θέλουμε με περιεκτικό τρόπο, να συνοψίσουμε τη θεολογία του Ευαγγελίου του, θα σταθούμε στα εξής: εστιάζει στην έκφραση «Υιός του Δαβίδ» θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να τονίσει ότι ο Χριστός κατά την ανθρώπινη φύση του είναι γόνος του Δαβίδ και του Σολομώντα. Χρησιμοποιεί τον όρο «Βασιλεία των Ουρανών» και όχι του Θεού και μάλιστα πενήντα μία φορές, για να καταδείξει την καθολικότητα και την παγκοσμιότητα της Βασιλείας ως δώρου Θεού. Επίσης, με εξαιρετική συχνότητα, ο Ευαγγελιστής αναφέρεται στην Κρίση, η οποία θα πραγματοποιηθεί από τον Εσταυρωμένο και αναστημένο Κύριο υπέρ των καταδιωκομένων και αποκλεισμένων χριστιανών. Μέσω των παραβολών του Κυρίου, που παραθέτει, τονίζει με έμφαση ότι δεν αρκεί μόνο η ορθή πίστη αλλά χρειάζεται και ορθοπραξία.⁶¹

Στη συνέχεια παραθέτουμε τη διήγηση της παραβολή του Σπορέως όπως αυτή καταγράφεται στο Ευαγγέλιό του:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

13 Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· 2 καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστήκει. 3 καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων, Ἴδου ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. 4 καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἐλθόντα τὰ πετεινὰ κατέφαγεν αὐτά. 5 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. 6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. 7 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἔπνιξαν αὐτά. 8 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. 9 ὁ ἔχων ὄρα ἀκουέτω. 10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπαν αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; 11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν [αὐτοῖς] ὅτι Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ

⁶¹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Ἄθως, 2009) 202-209.

δέδοται. 12 ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. 13 διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιοῦσιν· 14 καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα, Ἐκοῦντες ἀκούετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέπετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15 Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. 16 Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν. 17 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν. 18 Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος. 19 παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. 20 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· 21 οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται. 22 ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος [τούτου] καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. 23 ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιεῖς, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.⁶²

B3. Ο Ευαγγελιστής Μάρκος

Ο Ευαγγελιστής Μάρκος σύμφωνα με την Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια (Θ.Η.Ε.), ήταν υιός της Μαρίας από τα Ιεροσόλυμα, η οποία υπήρξε χήρα και διέθετε μεγάλη οικονομική επιφάνεια, κάτι που μαρτυρεί η συνάθροιση στην οικία της πολυάριθμης χριστιανικής κοινότητας καθώς και η δυνατότητα υπηρετικού προσωπικού. Μάλιστα, στην οικία της πραγματοποιήθηκε το τελευταίο Δείπνο του Κυρίου (Μυστικός Δείπνος) μαζί με τους μαθητές Του. Ο Μάρκος έφηβος τότε, όπως αναφέρεται είχε παρακολουθήσει από κοντά, τις τελευταίες στιγμές της ζωής του Χριστού, όπως και τη σύλληψή Του στο κήπο της Γεσθημανή, κινδυνεύοντας να συλληφθεί και ο ίδιος (Μρκ. ιδ' 51-

⁶² *Η Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 2003) 34-35.

52). Συμμετείχε μαζί με τον Βαρνάβα (θείος του) και τον Παύλο στην πρώτη ιεραποστολική περιοδεία, ως βοηθός, υπηρέτης των δύο Αποστόλων. Με άλλα λόγια βοηθούσε τους ανωτέρω Αποστόλους, ως κατηχητής, ως γραμματέας και φροντιστής.⁶³ Τα πράγματα όμως πήραν άλλη τροπή, όταν ο Μάρκος κατά το πέρασμά τους από την Πέργη στην Παμφυλία (Πράξ. ιγ'13), δεν προχώρησε μαζί τους αλλά σταμάτησε και επέστρεψε στα Ιεροσόλυμα. Κανείς δεν γνωρίζει τον λόγο που αντέδρασε έτσι ο Μάρκος. Ίσως να μην ήταν ακόμη έτοιμος, ίσως να έσβησε ο πρώτος του ενθουσιασμός, ίσως να νοστάλησε τον τόπο του (Ιεροσόλυμα), ίσως «σκανδαλιζόμενος» από τα τεράστια οικουμενικά ανοίγματα του Παύλου. Ανθρώπινες αδυναμίες που αγγίζουν και τους μεγάλους. Δεν είχε έρθει ακόμη το πλήρωμα του χρόνου, για να δείξει ο Μάρκος το εσωτερικό του μεγαλείο.⁶⁴ Η κίνηση αυτή του Μάρκου πλήγωσε βαθιά τον Απόστολο Παύλο. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν να επιλέξουν χωριστούς δρόμους, ο Βαρνάβας και ο Παύλος κατά το δεύτερο ιεραποστολικό ταξίδι, όταν ο Παύλος αρνήθηκε να δεχθεί ως συνοδό του τον Μάρκο (Πράξ. ιε' 18). Ο Βαρνάβας πήρε μαζί του τον Μάρκο και επέστρεψε στην Κύπρο, ενώ ο Παύλος πήρε ως συνοδό του τον Σίλα. Με το πέρασμα των χρόνων υπήρξε συμφιλίωση μεταξύ Παύλου και Μάρκου, οι σχέσεις τους αποκαταστάθηκαν. Μάλιστα, θα υπάρξει συνεργός του πρώτου, όταν θα του προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στην περίοδο της φυλακίσεώς του (της Ρώμης ή αυτής της Εφέσου). Με έμπρακτο τρόπο βλέπουμε πώς οι Άγιοι ξεπερνούν τις μικροπαρεξηγήσεις! Σε τρία πρόσωπα ο Μάρκος χρωστά πολλά και χάρη σ' αυτά έλαβε όλα τα απαραίτητα εφόδια για να εξελιχθεί και να φθάσει στο σημείο να ανήκει στους τέσσερεις ευαγγελιστές της Καινής Διαθήκης: α) από τον Απόστολο Πέτρο, του οποίου θεωρείται ερμηνευτής του. Υπήρξε σταθερός μαθητής του και διδάχθηκε το κήρυγμα της Αναστάσεως και της Πεντηκοστής, β) από τον θείο του Βαρνάβα, από τον οποίο διδάχτηκε την εν Χριστώ αγάπη και συγκατάβαση (άλλωστε ο Βαρνάβας δικαιώθηκε για την εκτίμηση που έδειχνε στο πρόσωπό του) και γ) από τον Απόστολο Παύλο, από τον οποίο ο Μάρκος διδάχθηκε την ορθή διδασκαλία και το ανόθευτο

⁶³ Σάββα Αγγουρίδη, «Μάρκος», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Α.Π. Λυγγούρης, επιμ. Έκδ., Τόμ. 8 (Αθήναι: Έκδοσις Αθαν. Μαρτίνου, 1966) στ. 748-749.

⁶⁴ Δανιήλ Αεράκη, *Το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο τεύχος Α' κεφάλαια 1-4* (Αθήνα: Έκδοση Ιδιωτική, 2016) 6-7.

Ευαγγέλιο.⁶⁵ Η αρχαία παράδοση συνδέει τον Μάρκο με την ίδρυση της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας. Η μνήμη του τιμάται στις 25 Απριλίου.

Στη συνέχεια της εργασίας μας κρίνεται αναγκαίο να καταγραφούν γενικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Ευαγγελίου του, τα οποία θα βοηθήσουν την σκέψη μας να δούμε τον τρόπο με τον οποίο ο μεγάλος αυτός δάσκαλος του χριστιανισμού προσεγγίζει το βίο και τη διδασκαλία του Ιησού Χριστού και τα «όπλα» που μεταχειρίζεται για τη διάδοση του Ευαγγελίου σε ολόκληρη την οικουμένη. Πρώτα από όλα το Ευαγγέλιό του θεωρείται το αρχαιότερο, άρα και το κοντινότερο στον Ιησού. Τον χαρακτηρίζει ο ρεαλιστικός τρόπος γραφής. Σε σύγκριση με τον Ματθαίο και τον Λουκά υστερεί γλωσσικά. Ενδιαφέρον ιδιαίτερο παρουσιάζει, ότι χίλιες τριακόσιες πενήντα λέξεις γράφτηκαν στην ελληνική γλώσσα (Κοινή), η οποία υπήρξε η διεθνής γλώσσα της εποχής, δίχως μάλιστα να είναι η μητρική του γλώσσα. Γράφει απλά, παραστατικά, χρησιμοποιεί αρκετούς λόγους του Ιησού στη μητρική του γλώσσα (αραμαϊκή). Τα κείμενά του, ναι μεν έχουν φτωχό ύφος, αλλά τα διακρίνει ζοηρότητα και ακρίβεια χρησιμοποιώντας αφηγηματικό/ιστορικό ενεστώτα. Δίνει μεγάλη έμφαση στην λεπτομέρεια και αυτό γίνεται ολοφάνερο, όταν περιγράφει τις κινήσεις των χεριών ή τις εκφράσεις του Προσώπου και των οφθαλμών του Χριστού. Είναι μοναδικός επίσης, ο αριστοτεχνικός τρόπος σύνδεσης των σκηνών που περιγράφει.⁶⁶ Τον ενδιαφέρει να φωτίσει τη δημόσια δράση του Χριστού. Μιλάει για τον Ιστορικό Ιησού, τον Κύριο που δρα εντός της ιστορίας και του κόσμου και όχι εκτός αυτής. Τονίζει με ιδιαίτερη έμφαση τα δεκαεπτά θαύματα του Κυρίου. Η δομή του Ευαγγελίου του έχει γραμμικό χαρακτήρα και με έναν έντεχνο τρόπο αποκαλύπτει βαθμιαία την μεσσιανικότητα του Χριστού.⁶⁷

Η συγγραφή του Ευαγγελίου του βασίστηκε στις εξής πηγές: α) από συλλογή παραβολών (συμπεριλαμβανομένης αυτής του Σπορέως), β) από συλλογή θαυμάτων και γ) από τους διαλόγους που είχε ο Ιησούς με τους

---

⁶⁵ Δανιήλ Αεράκη, *Το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο τεύχος Α' κεφάλαια 1-4* (Αθήνα: Έκδοση Ιδιωτική, 2016) 12-13.

⁶⁶ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 142-145.

⁶⁷ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 118-121.

αντιπάλους Του. Είναι σημαντικό να τονιστεί, πώς ο Μάρκος, όχι απλώς συνέραψε τις πηγές αλλά τις επεξεργάστηκε με έντεχνο τρόπο δημιουργώντας ένα άρτιο σύνολο.⁶⁸ Ως τόπος συγγραφής του Ευαγγελίου κατά τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο θεωρείται η Ρώμη και όχι η Αλεξάνδρεια. Μάλιστα, οι αγροτικές εικόνες, οι οποίες συχνά - πυκνά απαντώνται στα κείμενά του, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο Ιησούς κατά τον δημόσιο βίο, κυρίως δραστηριοποιήθηκε στην ύπαιθρο της Γαλιλαίας και επίσης, ότι οι ακροατές του προέρχονταν από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και είχαν ανάλογες προσλαμβάνουσες παραστάσεις.⁶⁹ Όσον αφορά τους ακροατές του Ευαγγελίου του πρέπει να ήταν ήδη χριστιανοί, κατά βάσιν εθνικοχριστιανοί. Αντιμετώπιζαν μια εχθρική κατάσταση από το περιβάλλον τους. Μια προσεχτική μελέτη των κειμένων, θα μας οδηγήσει στο συμπέρασμα, πώς μέσα στους κόλπους της κοινότητας έβρισκαν χώρο δράσης ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήτες. Δεν προϋποθέτει από τους αναγνώστες να είναι γνώστες της Παλαιάς Διαθήκης και των ιουδαϊκών συνηθειών. Κυρίως απευθύνεται σε χριστιανούς, πρώην εθνικούς, οι οποίοι ζούσαν έξω από την Παλαιστίνη.⁷⁰ Ο συγγραφέας του Ευαγγελίου έχει πολλαπλό σκοπό : ιεραποστολικό, κατηχητικό και απολογητικό. Διαφαίνεται η προσπάθειά του να καταστήσει γνωστή την αληθινή ταυτότητα του Ιησού, καθώς και στην ομολογία της θεότητάς Του.⁷¹ Χρησιμοποιεί στο Ευαγγέλιο τρία σύμβολα: α) του πλοίου, με τριπλή σημασία: άλλοτε ως μέσο διάδοσης του Ευαγγελίου, άλλοτε ως μέσο αναγνώρισης της ταυτότητας και της δύναμης του Χριστού και άλλοτε ως φορέα θεραπείας και σωτηρίας, β) το ψωμί, ως σύμβολο πληρότητας της ζωής, την οποία παρέχει ο Ιησούς Χριστός και γ) την εικόνα του παιδιού με τριπλή επίσης σημασία: ως πρότυπο αποδοχής της Βασιλείας και της εισόδου σε αυτήν, ως ανατροπή

---

⁶⁸ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 133-135.

⁶⁹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 148.

⁷⁰ *Η Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 2003) 80.

⁷¹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 151.

της επικρατούσας κοινωνικής πυραμίδας και ως εικόνα αναγέννησης δια του Πνεύματος και του Ύδατος.⁷²

Εάν θελήσει κάποιος με έναν επιγραμματικό τρόπο, να καταδείξει τα γενικά θεολογικά στοιχεία του Ευαγγελίου, θα σταθεί στα εξής: α) τονίζονται ιδιαίτερα τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά και συναισθήματα του Ιησού, β) ο Χριστός, ως τέλειος Άνθρωπος και τέλειος Θεός, αγγίζει την πάσχουσα και αμαρτωλή ανθρωπότητα με σκοπό την μεταστροφή της και την λύτρωσή της, γ) την προβολή της Θείας φύσης του Ιησού Χριστού, δ) τη διάδοση του μεσσιανικού μηνύματος, του Ουράνιου Βασιλέα ε) τη σχέση μεταξύ Ισραήλ και Εκκλησίας και τέλος στ) τονίζεται με έμφαση, ο νέος τρόπος ζωής, ο οποίος έχει ως βάση του τη μετάνοια, μέσω της οποίας θα ανοιχθεί η θύρα της Βασιλείας των Ουρανών.⁷³

Στη συνέχεια παραθέτουμε τη διήγηση της παραβολή του Σπορέως με τη μορφή, η οποία θα δινόταν στους μαθητές, εάν την είχαμε επιλέξει (σε απόδοση στη νέα Ελληνική). Περιλαμβάνει και τα περικείμενα στοιχεία της παραβολής:

[Μάρκος 3] 28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ
ἀμαρτήματα

καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσα ἐὰν βλασφημήσωσιν·

29 ὅς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,

οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα,

ἀλλὰ ἔνοχος ἐστὶν αἰωνίου ἀμαρτήματος.

30 ὅτι ἔλεγον· πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

31 Καὶ ἔρχεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

---

⁷² Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 154.

⁷³ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 155- 162.

καὶ ἔξω στήκοντες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν καλοῦντες αὐτόν.

32 καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν ὄχλος, καὶ λέγουσιν αὐτῷ·

ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου [καὶ αἱ ἀδελφαί σου] ἔξω ζητοῦσίν σε.

33 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει·

Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί [μου];

34 καὶ περιβλεψάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ καθημένους λέγει·

Ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

35 ὅς [γὰρ] ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,

οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή καὶ μήτηρ ἐστίν.

[Μάρκος 4:1] Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν **παρὰ τὴν θάλασσαν**·

καὶ συνάγεται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πλεῖστος,

ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι **ἐν τῇ θαλάσῃ**,

καὶ πᾶς ὁ ὄχλος **πρὸς τὴν θάλασσαν** ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν.

2 Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ

καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·

3 Ἀκούετε.

ἰδοὺ! ἐξῆλθεν **ὁ σπείρων σπεῖραι**.

4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν

ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτό.

5 καὶ ἄλλο ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν,

καὶ εὐθὺς ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς·

6 καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος ἐκαυματίσθη καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη.

7 καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι

καὶ συνέπνιζαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν.

8 καὶ ἄλλα ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν

καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα

καὶ ἔφερον ἓν τριάκοντα καὶ ἓν ἐξήκοντα καὶ ἓν ἑκατόν.

9 καὶ ἔλεγεν·

ὃς ἔχει ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω!

10 Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτων αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὰς
παραβολὰς.

11 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·

ὕμῖν τὸ μυστήριον δέδοται τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ·

ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται,

12 ἵνα βλέποντες βλέπωσιν καὶ μὴ ἴδωσιν,

καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν καὶ μὴ συνιῶσιν,

μήποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς.

13 Καὶ λέγει αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην,

καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;

14 ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει.

15 οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν· ὅπου σπείρεται ὁ λόγος

καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθὺς ἔρχεται ὁ σατανᾶς

καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον εἰς αὐτούς.

16 καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι,

οἱ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν,

17 καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν,

εἴτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζονται.

18 καὶ ἄλλοι εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι·

οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες,

19 καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ

ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον καὶ ἄκαρπος γίνεται.

20 καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες,

οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν ἐν τριάκοντα καὶ

ἐν ἑξήκοντα καὶ ἐν ἑκατόν.

21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·

Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῆ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;

οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῆ;

22 οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῆ,

οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.

23 εἴ τις ἔχει ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω!

24 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·

Βλέπετε τί ἀκούετε.

ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.

25 ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

26 Καὶ ἔλεγεν·

οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὡς ἄνθρωπος βάλη τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς

27 καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν,

καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνεται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.

28 αὐτομάτῃ ἡ γῆ καρποφορεῖ,

πρῶτον χόρτον εἶτα στάχυν εἶτα πλήρη[ς] σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ.

29 ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,

ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.⁷⁴

Κατὰ τον ἴδιο τρόπο δόθηκε στους μαθητές (σε απόδοση στη νέα Ελληνική) η ευαγγελική περικοπή, όπως αυτή αναφέρεται στο Ευαγγέλιο του Λουκά.

B4. Ο Ευαγγελιστής Λουκάς

Ο Λουκάς είναι ο συγγραφέας του τρίτου στη σειρά κανόνα της Καινής Διαθήκης Ευαγγέλιο, το οποίο ξεχωρίζει από τα άλλα, τόσο για τη γλωσσική του καλλιέργεια, όσο και για την ακριβή ιστορική καταγραφή των συμβάντων. Λίγα στοιχεία έχουν γίνει γνωστά για το πρόσωπό του. Τόπος καταγωγής του θεωρείται η Αντιόχεια και έτος γεννήσεως ο 1ος π.Χ ή ο 4ος μ.Χ αιώνας. Ελληνικής καταγωγής, ιατρός στο επάγγελμα και συγγραφέας πέραν του ομώνυμου Ευαγγελίου και των Πράξεων των Αποστόλων. Από τα κείμενά του βγάζουμε το συμπέρασμα, ότι ακολούθησε τον απόστολο Παύλο στις περιοδείες του, στην Τρωάδα, στη Μακεδονία και στους

⁷⁴ *Η Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 2003) 88-90.

Φιλίππους (Πράξ. ιστ' 10). Τον ακολούθησε επίσης στη Ρώμη και μάλιστα ήταν ο μοναδικός άνθρωπος που στάθηκε δίπλα του κατά τη φυλάκισή του (Β' Τιμ. δ' 11). Ήξερε πολύ καλά την τέχνη της ζωγραφικής και η παράδοση της Εκκλησίας του αποδίδει τον τίτλο του δημιουργού, σε πολλές εικόνες της Θεοτόκου. Παρέμεινε πιστός και αφοσιωμένος στον Παύλο μέχρι το τέλος της επίγειας ζωής του. Πιθανολογείται ότι εκοιμήθη είτε στην Έφεσο σε ηλικία ογδόντα ετών είτε στη Θήβα σε ηλικία ογδόντα τεσσάρων ετών. Η μνήμη του τιμάται στις 18 Οκτωβρίου.⁷⁵

Ο Λουκάς απευθύνεται σε χριστιανούς τρίτης γενιάς, κυρίως εθνικής προέλευσης. Σ' όλα τα περιστατικά της γέννησης και της δράσης του Ιησού Χριστού δίνει οικουμενικές διαστάσεις. Με πολύ ζήλο προσπαθεί να τα χρονολογήσει επακριβώς. Προβάλλει το Άγιο Πνεύμα, ως το συνδετικό κρίκο της προ και της μετά Χριστόν ιστορίας.⁷⁶ Με άλλα λόγια, με ιδιαίτερη έμφαση υπογραμμίζεται η δράση της Εκκλησίας μέσα στο ιστορικό γίνεσθαι και η παρουσία του Αγίου Πνεύματος στη σωτηριολογική αξιολόγηση του χρόνου που μεσολαβεί της πρώτης και της δεύτερης έλευσης του Χριστού. Άνετα στο Ευαγγέλιό του μπορεί να αποδοθεί ο χαρακτηρισμός: το Ευαγγέλιο του Αγίου Πνεύματος.⁷⁷ Όσον αφορά τα κείμενά του, ένα μέρος τους είναι κοινό με τον Ματθαίο (240 στίχοι) και ένα άλλο μέρος με τον Μάρκο. Οι πηγές του είναι: α) το Ευαγγέλιο του Μάρκου, β) η Q και γ) η L.⁷⁸ Τα έργα του είναι γραμμένα στην ανώτερη κοινή, με συνέπεια να θεωρούνται από τα αρτιότερα βιβλία της Καινής Διαθήκης. Χρησιμοποιεί εκλεπτυσμένο λεξιλόγιο (θεομάχος, σπερματολόγος, ίασι αντί του οίδασι κ.α). Αρνείται να χρησιμοποιήσει αραμαϊκές εκφράσεις, ενώ αντιθέτως αρέσκειται στην επιλογή εκφράσεων από το εθνικό χώρο. Επιλέγει επίσης, σύνθετα ρήματα, προτάσεις με μετοχές ή με μόρια αντί για απλή παράταξη και μεγάλες περιόδους. Χρησιμοποιεί την ευκτική, το είναι τι + δοτική (δηλώνει κατοχή), το ήρξατο + απαρέμφατο, τις μετοχές πορευόμενος, αναστάς, ερχόμενος, καθίσας, την αόριστη αντωνυμία τις και την πρόθεση συν. Μάλιστα

---

⁷⁵ Γεωργίου Γρατσέα, «Λουκάς», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Α.Π. Λυγγούρης, επιμ. Έκδ., Τόμ. 8 (Αθήνα: Έκδοσις Αθαν. Μαρτίνου, 1966) στ. 364-366.

⁷⁶ *Η Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 2003) 128.

⁷⁷ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 211.

⁷⁸ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 228-229.

χρησιμοποιεί έναν μόνο ιστορικό ενεστώτα σε αντιδιαστολή με τους εκατόν πενήντα έναν ιστορικούς ενεστώτες, τους οποίους χρησιμοποιεί ο Μάρκος που δηλώνουν το απλό και λαϊκό ύφος γραφής του.⁷⁹ Ένα επίσης χαρακτηριστικό γνώρισμα της γραφής του, είναι ότι συνδυάζει αφηγήσεις όπου πρωταγωνιστούν άνδρες και άλλες όπου κυριαρχούν οι γυναίκες. Στις παραβολές αρέσκεται στη χρήση δραματικού τριγώνου, δηλαδή, δύο διαφορετικοί χαρακτήρες προβάλλουν και συσχετίζονται με ένα τρίτο πρόσωπο (π.χ. πρεσβύτερος + άσωτος // Πατέρας). Σε άλλες, τονίζεται ο πρωταγωνιστής ο οποίος διαθέτει θρησκευτικό και κοινωνικό ήθος και στη συνέχεια προβάλλεται ο αντίθετος χαρακτήρας. Με ιδιαίτερη λεπτομέρεια περιγράφει τις ανθρώπινες στιγμές των πρωταγωνιστών και την εναλλαγή του ύφους, όταν αναφέρεται στη ζωή του Ιησού Χριστού και της Εκκλησίας (δραματικό - επεισοδιακό - επικό), γεγονός που μεταδίδει μια εξαιρετική εναλλαγή συναισθημάτων.⁸⁰ Είναι εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός, ότι ο Ευαγγελιστής είναι μυημένος στους κανόνες και τις αρχές της ιστοριογραφίας και της ρητορικής. Μάλιστα πριν γνωρίσει τον χριστιανισμό είχε έρθει σε επαφή με τον Ιουδαϊσμό. Ανήκει στην δεύτερη γενιά των χριστιανών. Σε πολλά παύλεια χωρία και στις περικοπές που συναντάμε στο βιβλίο των Πράξεων, εύκολα βγαίνει το συμπέρασμα της δυνατής σχέσης ανάμεσα στον Παύλο και τον Ευαγγελιστή. Όσον αφορά τον τόπο συγγραφής πιθανολογείται η Ρώμη, η Έφεσος, η Αχαΐα, η Βοιωτία. Κατά πάσα πιθανότητα, οι Πράξεις των Αποστόλων και το κατά Λουκάν Ευαγγέλιο γράφτηκαν μαζί περί το 81-96 μ.Χ. Αξιοπρόσεκτο είναι επίσης το γεγονός, ότι απευθύνεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο τον «Θεόφιλο».⁸¹ Ο Wolter διατυπώνει την άποψη, πώς ο Λουκάς έχει ως σκοπό στο έργο του να κοινοποιήσει την ασφάλεια της πίστης στους χριστιανούς της τρίτης γενιάς, αλλά και των ερχόμενων γενεών, δίνοντας έναν εσχατολογικό προσανατολισμό. Το σύμβολο που κατέχει κεντρική θέση, τόσο στο Ευαγγέλιο όσο και στις Πράξεις είναι της οδού. Σημαντική θέση επίσης στο έργο του διαδραματίζει το μοτίβο της διάνοιξης των πνευματικών οφθαλμών. Πλήθος από περικοπές δηλώνουν

⁷⁹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 247-248.

⁸⁰ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 249-250.

⁸¹ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 254- 261.

την ανάγκη της πνευματικής όρασης και θέασης του θεανθρώπου Ιησού Χριστού.⁸²

Το σύνολο των θεολογικών στοιχείων τα οποία χαρακτηρίζουν το έργο του έχουν ως σημείο αναφοράς, το Πρόσωπο του Χριστού. Είναι εντυπωσιακό ότι επιλέγει τον όρο «Κύριος», δεκαέξι φορές. Με άλλα λόγια, στόχος του είναι να Τον προβάλλει ως τον μοναδικό Παντοκράτορα και Σωτήρα του κόσμου. Παράλληλα, εντυπωσιακό είναι το γεγονός, ότι ο Λουκάς με τρόπο χαρακτηριστικό αφηγείται (όχι μόνο στις παραβολές) το έντονο ενδιαφέρον του Χριστού για τους αμαρτωλούς, τους φτωχούς, τους Σαμαρείτες, τους περιθωριοποιημένους και γενικότερα για κάθε ανθρώπινο πρόσωπο.⁸³ Ο Λουκάς ασκώντας το επάγγελμα του ιατρού και ερχόμενος καθημερινά σε επαφή με τον ανθρώπινο πόνο συγκλονίζεται από το πρόσωπο του Θεανθρώπου και από την αγάπη, την τρυφερότητα που επιδεικνύει ο Ιησούς Χριστός στα πρόσωπα των εκάστοτε ασθενών του (σωματικά-ψυχικά), τους οποίους θεράπευσε. Ο διάλογος που προηγείται, η προσωπική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσά τους, η σχέση πίστης και εμπιστοσύνης του ασθενούς προς το πρόσωπο του Ιησού Χριστού, μαγνητίζουν τον ψυχικό κόσμο του ιατρού Λουκά. Με άλλους λόγους, ο Ευαγγελιστής γίνεται ο φορέας μιας ολιστικής ιατρικής, η οποία συνέδεε τη θεραπεία με τη σωτηρία.⁸⁴ Δικαίως το Ευαγγέλιο του χαρακτηρίζεται ως Κοινωνικό. Τέλος, αξίζει να τονιστεί, πως στο πρόσωπο της Παναγίας, στο Ευαγγέλιο του Λουκά, δίδεται η πρέπουσα τυπολογική και εκκλησιαστική σημασία. Άλλωστε, ο Λουκάς στην παράδοση της Εκκλησίας έμεινε ο κατεξοχήν ζωγράφος της Θεοτόκου.⁸⁵

Εν συνεχεία, θα παραθέτουμε την ευαγγελική παραβολή του Σπορέως, όπως τη διηγείται στο Ευαγγέλιό του:

---

⁸² Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 270- 272.

⁸³ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 275-278.

⁸⁴ Σωτηρίου Δεσπότη, *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009) 472 - 476.

⁸⁵ ό.π. 284.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ. 5 καὶ ἐν τῷ σπεῖρειν αὐτὸν ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. 6 καὶ ἕτερον κατέπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. 7 καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αὐτῶν ἀπέπνιξαν αὐτό. 8 καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει. Ὁ ἔχων ὄρα ἀκούειν ἀκουέτω 9 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τίς αὕτη εἴη ἡ παραβολή. 10 ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. 11 Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. 12 οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. 13 οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. 14 τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. 15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῆ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.⁸⁶

B5. Ομοιότητες και διαφορές στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές

Αφού παραθέσαμε τις διηγήσεις της παραβολής του Σπορέως από τους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές, θα προχωρήσουμε σε λεπτομέρειες, οι οποίες χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα του καθενός, όπως αυτή αποτυπώνεται στο έργο τους. Την παραβολή του Σπορέως θα την χωρίσουμε σε δύο μέρη: α) στη διήγηση της παραβολής και β) την ερμηνεία της. Μελετώντας τους στίχους της παραβολής θα δούμε αρχικά ότι ο Ματθαίος με τη φράση «Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς τῆς οἰκίας» δηλώνει ολοφάνερα ότι υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας του γεγονότος εν αντιθέσει με τους άλλους δύο Ευαγγελιστές στους οποίους δεν υπάρχει αντίστοιχη αναφορά. Στη συνέχεια της διήγησης ο Μάρκος ακολουθεί τον Ματθαίο επί λέξει, ενώ ο Λουκάς προσθέτει στη κοινή φράση

⁸⁶ Η Καινή Διαθήκη (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 2003) 153- 154.

των δύο άλλων « ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν» τη φράση «τὸν σπῶρον αὐτοῦ» και με την παρήχηση αυτή φαίνεται το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο που τον χαρακτηρίζει και ταυτόχρονα, την μεγάλη του άνεση στη χρήση της ελληνικής γλώσσας. Εν συνεχεία, παρατηρούμε ότι ο Ματθαίος σ' όλες τις κατηγορίες του εδάφους, η λέξη «σπῶρος» βρίσκεται στον πληθυντικό αριθμό, ενώ στους άλλους δύο Ευαγγελιστές, τη συναντάμε στον ενικό αριθμό. Αξίζει να επισημανθεί, ότι ο Λουκάς ως ιατρός, ενεργεί με χειρουργική ακρίβεια και συμπληρώνει την λέξη «κατεπατήθη» δηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο και μια δεύτερη αιτία απώλειας του σπῶρου (ο δρόμος). Η λέξη «ἰκμάδα» επιλέγεται μόνο από τον Λουκά αντί της λέξης «ρίζαν». Στο στίχο επτά του δέκατου τρίτου κεφαλαίου του Ματθαίου, ο Μάρκος επιλέγει τη λέξη «συνέπνιξαν» αντί της λέξης «ἀπέπνιξαν». Ο ίδιος Ευαγγελιστής αντί της λέξης «ἀνέβησαν» διαλέγει τη λέξη «συμφυεῖσαι», για να δηλώσει την ταυτόχρονη ανάπτυξη αγκαθιών και αγαθών σπερμάτων. Επίσης, στο ὄγδοο στίχο του συγκεκριμένου κεφαλαίου που πραγματευόμαστε, ο Μάρκος προσθέτει τη φράση «ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα» δηλώνοντας την αυξητική πορεία του σπῶρου. Αντίστοιχα ο Λουκάς επιλέγει τη λέξη «ἀγαθήν» (γη) αντί της λέξης «καλήν» των δύο άλλων. Στο συγκεκριμένο στίχο, ο Μάρκος αποτυπώνει την απόδοση των σπῶρων με τις προθέσεις «ἐν» (τρεις φορές), ενώ ο Ματθαίος με τον εξής τρόπο: «ὁ μὲν», «ὁ δὲ», «ὁ δὲ». Επιπλέον, ο Μάρκος αρέσκεται στη χρησιμοποίηση ανιούσας κλίμακας : 30, 60, 100, ενώ ο Ευαγγελιστής Ματθαίος χρησιμοποιεί την κατιούσα κλίμακα: 100, 60,30. Ο Λουκάς, λειτουργεί διαφορετικά , καθώς υπογραμμίζει μόνο την ανώτερη των αποδόσεων του σπῶρου: «ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα». Κοινό σημείο στη διήγηση της ανωτέρω παραβολῆς είναι το κλείσιμο αυτής με την περίφημη φράση: «Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω».⁸⁷

Στο χωρίο που αναφέρεται στο ερώτημα των μαθητῶν και την απάντηση του Ἰησοῦ μπορούν να λεχθῶν τα εξής: Είναι αλλιώτικος ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι ερωτήσεις των μαθητῶν από τους συγκεκριμένους Ευαγγελιστές. Ειδικότερα, ενώ στον Ματθαίο εμφανίζονται οι μαθητές να επιθυμούν να τους ερμηνεύσει ο Κύριος όλες τις παραβολές, σε αντίθεση με τους άλλους δύο, οι μαθητές παρουσιάζονται να ζητούν την εξήγηση της συγκεκριμένης παραβολῆς (Σπορέως). Κατά τον Δαμαλά, ο Ευαγγελιστής Ματθαίος έχει την πιο ακριβή

⁸⁷ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 40- 41.

προσέγγιση, διότι ο Κύριος δίδει μια γενική απάντηση περί παραβολών στους μαθητές Του. Στους στίχους 14-15 στο 13^ο κεφάλαιο του Ματθαίου, παρατηρούμε ότι μόνο ο Ματθαίος παραθέτει επί λέξει το προφητικό κείμενο του Ησαΐα, ενώ οι άλλοι δύο Ευαγγελιστές, απλώς την εντάσσουν στα λόγια του Ιησού (ο Μάρκος) ή την υπαινίσσονται (ο Λουκάς).⁸⁸

Προχωρώντας στην ερμηνεία της παραβολής, όπως αυτή παρουσιάζεται στα κείμενα των ανωτέρω Ευαγγελιστών και ειδικότερα στα χωρία, τα οποία αναφέρονται στις τέσσερις κατηγορίες εδάφους, θα διακρίνουμε μια παραδοξότητα της εικόνας, σπόρου και εδάφους. Ο όρος «σπείρειν» που χρησιμοποιείται έχει δύο αντικείμενα, ένα άμεσο (το σπόρο) και ένα έμμεσο (το έδαφος). Δεν έχει όμως διπλή σημασία, διότι ο σπόρος είναι ο λόγος του Θεού και το έδαφος οι διάνοιες των ακροατών. Στους υπόλοιπους στίχους δεν υπάρχουν αξιοπρόσεκτες διαφορές. Αν θελήσουμε να εξάγουμε συμπεράσματα ως προς την προσέγγιση των Συνοπτικών Ευαγγελιστών, θα σταθούμε στις εξής διαπιστώσεις: α) ελάχιστες και επουσιώδεις είναι οι διαφοροποιήσεις τους ενώ είναι πολλά τα κοινά σημεία, β) ο κάθε ένας Ευαγγελιστής έχει το δικό του γλωσσικό ιδίωμα και το δικό του τρόπο που συντάσσει και πραγματεύεται τα ιστορικά στοιχεία, γ) ο αυτόπτης μάρτυρας Ματθαίος έχει το πλουσιότερο υλικό σε σύγκριση με το υλικό των άλλων δύο, δ) ο Λουκάς διαφέρει σε σχέση με τον Ματθαίο και τον Μάρκο, οι οποίοι ομοιάζουν σε πολλά σημεία ε) στη διήγηση της παραβολής του Σπορέως και οι τρεις Ευαγγελιστές υιοθετούν ένα κοινό διάγραμμα και τέλος στ) οι τρεις Ευαγγελιστές παραθέτουν την ερμηνεία της παραβολής με τα λόγια του Ιησού Χριστού.⁸⁹

Β6. Δομικά στοιχεία της παραβολής του Σπορέως

Η διήγηση της παραβολής παρουσιάζει την γνωστή στους ανθρώπους της υπαίθρου της Παλαιστίνης εικόνα της σποράς. Μέσα από την περιγραφή κάνει γνωστή την κατάληξη των σπόρων στα διάφορα μέρη του χωραφιού. Τα δομικά στοιχεία της ανωτέρω παραβολής είναι τέσσερα: ο σπορέας, ο σπόρος, οι τέσσερις κατηγορίες εδάφους και τα αποτελέσματα της σποράς. Εξαιτίας του πρωτότυπου τρόπου παρουσίασής της από τον Ιησού, οι

⁸⁸ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 46.

⁸⁹ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 48.

ακροατές παρακολουθούν την ιστορία της με εξαιρετικά έντονο ενδιαφέρον.⁹⁰ Πριν αναλύσουμε τους βασικούς άξονες της παραβολής, θα ήταν χρήσιμο να αναφέρουμε, ότι η εικόνα του σπορέως δεν ήταν άγνωστη ούτε στους Ιουδαίους, αλλά ούτε και στον αρχαίο κόσμο. Το αντίθετο μάλιστα. Ο Κύριος λοιπόν δανείζεται την γνωστή εικόνα της σποράς για να μεταδώσει τα θεία μηνύματά Του. Εν πρώτοις, από το ξεκίνημά της, παρουσιάζεται το πρόσωπο του σπορέως κάνοντας γνωστό δύο στοιχεία που σχετίζονται με το πρόσωπό του: α) ο σκοπός της εξόδου του «ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι» , που είναι η σπορά και β) η αποκλειστικότητα του σπόρου. Χρησιμοποιεί ομόηχες λέξεις «ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ» και με το απαρέμφοτο «σπεῖραι» τονίζεται ο μοναδικός του σκοπός. Μάλιστα η μετοχή «σπείρων» με το άρθρο «ὁ» (ὁ σπείρων) φανερώνει ότι ο σπορέας είναι ένας επαγγελματίας, ο οποίος ξέρει άριστα τη δουλειά. Ο ενεστώτας της μετοχής «σπείρων» δηλώνει την αδιάκοπη επανάληψη της εργασίας της σποράς ενώ παράλληλα, ο αόριστος χρόνος του απαρέμφοτου «σπεῖραι» υποδηλώνει την επιτέλεση της εργασίας. Ενώ φαινομενικά ο σπορέας με τρόπο αδέξιο σπαταλά τον σπόρο του, μιας και το ρίχνει σε άκαρπα και ακατάλληλα μέρη του χωραφιού, στην πραγματικότητα, ο σπορέας χρησιμοποιώντας την τεχνική της σποράς της εποχής εκείνης φανερώνει με το σκόρπισμα των σπόρων σε άγονα εδάφη του αγρού, την γενναιοδωρία του, την αρχοντιά του, την πληθωρικότητά του, αλλά και την σφοδρή επιθυμία να φέρουν καρπό όλα τα μέρη του χωραφιού.⁹¹

Το δεύτερο στοιχείο της παραβολής όπως αναφέρθη και ανωτέρω είναι ο σπόρος. Μια προσεκτική μελέτη θα καταδείξει ότι αποσιωπάται το είδος του σπόρου. Υποψιαζόμαστε ότι αναφέρεται στον σπόρο του σίτου ή κάποιον άλλον σπόρο από τα εναπομείναντα είδη δημητριακών που καλλιεργούσαν στην περιοχή της Παλαιστίνης την συγκεκριμένη εποχή. Σπουδαίο ρόλο για την καρποφορία του σπόρου παίζει η τεχνική την οποία χρησιμοποιεί ο σπορέας. Οι ερμηνευτές της παραβολής αρθρώνουν διαφορετικές απόψεις στο προβληματισμό εάν η σπορά προηγείται του οργώματος (Jeremias) ή το όργωμα προηγείται της σποράς (White). Κατά τον πρώτο ερμηνευτή, η κατάλληλη χρονική περίοδος στην οποία γινόταν η

---

⁹⁰ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 65.

⁹¹ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 68.

σπορά είναι ανάμεσα στα τέλη Οκτωβρίου και μέσα Νοεμβρίου. Μάλιστα υπάρχουν δύο είδη σποράς, ανάλογα την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το έδαφος: α) η σπορά ξηράς γης (πριν αρχίσουν οι βροχές) και β) η σπορά με πολλή υγρασία. Στις δύο αυτές περιπτώσεις ο σπορέας πρώτα έσπερνε τον σπόρο και μετέπειτα τον κάλυπτε με το άροτρο. Κατά τον δεύτερο ερμηνευτή (White), στην περιοχή της Παλαιστίνης η σπορά ακολουθεί το όργωμα για τον απλό λόγο, ότι έπρεπε να μειωθούν τα χόρτα και να χρησιμοποιηθεί πλήρως η υγρασία του εδάφους. Όπως ο Μιχαήλ Κόνιας (2006, σελ. 71-72) αναλύει στην διδακτορική του διατριβή, ο δεύτερος ερμηνευτής έχει την πιο ορθή προσέγγιση. Σύμφωνα με τα παραπάνω, η σπορά γινόταν σε έδαφος που είχε προετοιμαστεί κατάλληλα. Κατόπιν ακολουθούσαν η επιλογή υγιούς σπόρου και μετά η αροτρίωση του εδάφους, η οποία στα χρόνια του Χριστού γινόταν με άροτρα που τα έσερναν βοοειδή. Είναι απόλυτα φυσιολογικό, τα πιο σκληρά κομμάτια του αγρού να μην μπορούν να οργωθούν καλά αλλά και τα διάφορα ζιζάνια, θάμνοι και βάτα να μην ξεριζωθούν επαρκώς. Εάν μάλιστα τα δύσκολα κομμάτια του αγρού βρισκόντουσαν στη μέση του χωραφιού, τότε το όργωμα γινόταν κυκλικά ώστε να προσπελαστεί η δύσκολη αυτή περιοχή. Στη συνέχεια ο σπορέας πετούσε με το χέρι του, τους σπόρους στην επιφάνεια του αγρού. Η τεχνική αυτή θεωρούνταν η πλέον κατάλληλη για τα δύσκολα κομμάτια του χωραφιού. Ο σκοπός του ήταν να καλύψει όλη την οργωμένη γη με σπόρους. Εξαιτίας όμως της μηχανικής κίνησης του χεριού του ήταν φυσιολογικό ένα μέρος των σπόρων να πέσει είτε κοντά στο δρόμο, είτε σε πετρώδες έδαφος, είτε σε ακανθώδες μέρος. Αποτέλεσμα όλων αυτών, είναι ο σπόρος που έπεσε στον δρόμο να μην φύτρωνε ή τον έτρωγαν τα πουλιά. Ο σπόρος που έπεσε στο πετρώδες έδαφος, να μην φύτρωνε, αλλά ελλείψεως θρεπτικών συστατικών και κατάλληλης υγρασίας, να ξηραίνεται. Ο σπόρος, ο οποίος έπεσε σε χέρσα τμήματα του αγρού, στην αρχή φύτρωνε αλλά στο τέλος τον έπνιγαν τα ζιζάνια. Μόνο στο καλλιεργημένο κομμάτι της γης υπήρχαν όλες οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις, για να φυτρώσουν και να αναπτυχθούν. Εννοείται βέβαια, ότι μετά τη σπορά ή παράλληλα με αυτήν γινόταν το σκέπασμα του χωραφιού, με σκοπό να καλυφθεί ο σπόρος με χώμα, ώστε να προφυλαχθεί από τα πετεινά του ουρανού.⁹²

---

⁹² Μιχαήλ Κόνιας, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 68-72.

Η Παλαιστίνη είναι μια περιοχή η οποία διαθέτει πλούσιο έδαφος με έντονες αντιθέσεις. Συναντά κάποιος και τα τέσσερα είδη εδάφους (μονοπάτια, πετρώδη τμήματα, ακανθώδη, γόνιμη γη), τα οποία περιγράφονται στην παραβολή. Ο Ιησούς στη διήγηση της παραβολής αποτυπώνει με ρεαλιστικό τρόπο την ποικιλομορφία του εδάφους της. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν αρκετοί άγονοι δρόμοι, οι οποίοι διέρχονται ανάμεσα από μη περιφραγμένους αγρούς και καταπατούνται συνεχώς από διερχόμενους ανθρώπους. Στην ιστόρηση της παραβολής αναφέρεται ότι ένα μέρος του σπόρου έπεσε παρά την οδόν, χωρίς να διευκρινίζει εάν έπεσε κοντά στον δρόμο ή πάνω στον δρόμο. Οι περισσότερες πιθανότητες συγκεντρώνονται στο να έπεσε κοντά (δίπλα) στον δρόμο, όπως εξάλλου, μας δηλώνει η πρόθεση «παρά», η οποία έχει την ανωτέρω έννοια. Όσον αφορά στο πετρώδες έδαφος υπάρχουν δύο αλλιώςτικές ερμηνείες: η πρώτη δέχεται την παρουσία μικρών πετρών, οι οποίες είναι διάσπαρτες στο χωράφι και η δεύτερη δέχεται ότι υπονοείται το βραχώδες υπέδαφος και συγκεκριμένα, μεμονωμένα βραχώδη τμήματα του χωραφιού, τα οποία στην επιφάνεια καλύπτονται με λίγο χώμα. Οι περισσότεροι ερμηνευτές συμφωνούν με την δεύτερη εξήγηση, διότι ανταποκρίνεται περισσότερο στην ρεαλιστική φυσική κατάσταση των εδαφών της Παλαιστίνης. Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνά κάποιος, ότι κατά την αρχαιότητα, η λέξη πέτρα έχει την έννοια του λίθου.

Επίσης, στην περιοχή της Παλαιστίνης, σε πολλά εδάφη της κάνουν την εμφάνισή τους αγκάθια τα οποία εμποδίζουν την φυσιολογική ανάπτυξη των φυτών, διότι είναι πιο δυνατά και πιο ζωτικά από αυτά, με αποτέλεσμα να τα συμπνίγουν. Στη διήγηση της παραβολής δεν διευκρινίζεται πάλι, εάν τα αγκάθια ήσαν φανερά στον γεωργό κατά τη διάρκεια της σποράς ή εάν υπήρξαν εν σπέρματι στο έδαφος. Βέβαια, καμία από τις παραπάνω ερμηνείες δεν είναι λανθασμένη.

Το τέταρτο είδος εδάφους, το οποίο αναφέρεται στην παραβολή του Σπορέως είναι το καλλιεργημένο, το γόνιμο τμήμα. Έχει ο σπόρος όλες τις προϋποθέσεις να ριζώσει, να αναπτυχθεί και στο τέλος να καρποφορήσει. Αυτό όμως από μόνο του δεν είναι αρκετό, διότι πρέπει ο σπόρος να

εισχωρήσει στο έδαφος ώστε να φτάσει στο κατάλληλο βάθος για να μπορέσει να αποδώσει.⁹³

Η διήγηση της παραβολής περιγράφει και το τελικό αποτέλεσμα της σποράς σε κάθε ένα από τα διαφορετικά είδη εδάφους. Για όσους έπεσαν στην οδό, η απώλεια του σπόρου αποδίδεται σε δύο αίτια: α) στα πουλιά που τον έφαγαν και β) στην καταπάτηση του σπόρου από διερχόμενους ανθρώπους. Και στις δύο αιτίες, η πορεία του σπόρου είναι απολύτως φυσιολογική. Οι σπόροι που «έπεσαν παρά την όδόν», εξαιτίας της σκληρότητας του εδάφους έμειναν στην επιφάνεια του αγρού, με αποτέλεσμα τα πουλιά να τους εντοπίσουν και να τους φάνε, ενώ οι σπόροι που καταπατήθηκαν από διερχόμενους ανθρώπους έμειναν και αυτοί ακάλυπτοι, με αποτέλεσμα να καταστραφούν και αυτοί. Οι σπόροι, που έπεσαν στο πετρώδες έδαφος, στην αρχή σημείωσαν μια θεαματική βλάστηση και ανάπτυξη, η οποία διακόπηκε βιαίως και απότομα, εξαιτίας δύο παραγόντων: έναν εξωτερικό που είναι ο ήλιος και έναν εσωτερικό που είναι η έλλειψη ριζών. Ο συνδυασμός των συγκεκριμένων παραγόντων έφεραν τον μαρασμό των φυτών. Όπως είναι ευρέως γνωστό, οι ρίζες ενός φυτού παίζουν σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη του, διότι προσλαμβάνουν το νερό και τις απαραίτητες θρεπτικές ουσίες για να τραφεί. Όταν ένα έδαφος είναι πετρώδες, τότε το σπέρμα δεν μπορεί να αναπτυχθεί και αντί να βρίσκει την «τροφή» του από τις ρίζες του, οι οποίες είναι ισχνές και δεν μπορούν ανταποκριθούν στο ρόλο τους, την βρίσκει προς τα πάνω, με αποτέλεσμα η πλεονάζουσα ηλιακή ενέργεια (η οποία εγκλωβίζεται από τη χλωροφύλλη -στα φύλλα-) λειτουργεί με τρόπο καυστικό στο φυτό και φυσικά προκαλεί τον μαρασμό του.

Στην περίπτωση που οι σπόροι έπεσαν στο έδαφος που ακμάζουν αγκάθια, αυτή η συνύπαρξη καλού σπόρου και αγκαθιών και η ταυτόχρονη αύξηση, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Ευαγγελιστής Λουκάς «συμφυεῖσαι», οδηγεί στην περικύκλωση του βλαστού από τα αγκάθια και τελικά στην μη καρποφορία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ακαρπία οφείλεται σε μια εξωτερική αιτία, η οποία έχει να κάνει με το ίδιο το χωράφι. Τέλος, στην περίπτωση, που οι σπόροι έπεσαν στην εύφορη γη, βλέπουμε την καρποφορία τους. Αξίζει στο σημείο αυτό, να τονίσουμε πως η κλιμακωτή περιγραφή της καρποφορίας (τριάκοντα, εξήκοντα, εκατόν) ήταν

---

⁹³ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 72-78.

ένα συνηθισμένος τρόπος αφήγησης στις χώρες της Ανατολής, για να παρουσιάσουν τη διήγησή τους πιο παραστατική και πιο ζωντανή στους ακροατές. Ο Μάρκος επιλέγει την κατιούσα κλίμακα, ο Μάρκος την ανιούσα κλίμακα και ο Λουκάς διαφοροποιείται με τον εξής τρόπο: αναφέρει μόνο τον μέγιστο βαθμό της καρποφορίας των σπόρων (εκατό). Η άποψη ότι ο Χριστός χρησιμοποιεί τον αριθμό εκατό ώστε να δώσει έναν υπερβολικό τόνο στο λόγο Του, δεν ευσταθεί, διότι υπάρχουν αρκετές αρχαίες μαρτυρίες, οι οποίες αναφέρουν πλούσιες καρποφορίες.⁹⁴

Πριν προχωρήσουμε στην ερμηνεία της παραβολής του Σπορέως, όπως αυτή περιγράφεται στο Κατά Λουκά Ευαγγέλιο, αξίζει να επισημανθεί ο τρόπος, με τον οποίο ο αείμνηστος θεολόγος και καθηγητής πανεπιστημίου Αθηνών, κύριος Παναγιώτης Τρεμπέλας, αναλύει τη συγκεκριμένη περικοπή στο Κατά Μάρκο Ευαγγέλιο. Συγκεκριμένα: στο στίχο 1 «Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν», προβαίνει σε δύο παρατηρήσεις, οι οποίες παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον: Α) στο πολυπληθέστατο ακροατήριο του Χριστού, απουσιάζουν οι γραμματεῖς και οι Φαρισαῖοι, διότι θεωρούσαν υποτιμητικό για τους εαυτούς του να ακούσουν μια παραβολή μαζί με τον απλό και φτωχό λαό και μάλιστα στην ακτή μιας παραλίας. Το γεγονός αυτό έδωσε την ευκαιρία στον απλό και ταπεινό, Ιησού Χριστό, να κηρύξει στους απλούς και φτωχούς ανθρώπους το ευαγγέλιο Του, δίχως να το διακόψουν και να τον επικρίνουν οι κακοπροαίρετοι και σκληροί γραμματεῖς και Φαρισαῖοι, όπως έκαναν στις συναγωγές. Β) Ο Κύριος εκφωνεί το κήρυγμά Του, όχι εντός ρωμαϊκού θεάτρου ή εντυπωσιακού βήματος, αλλά εντός πλοίου, το οποίο εβρίσκετο κοντά στη παραλία. Σκοπός Του δεν ήταν να εντυπωσιάσει, απαιτώντας τιμές και πολυτέλειες, αλλά ο λόγος Του να καρποφορήσει στις αγνές ψυχές των ακροατών Του. Ταυτόχρονα, φανερώνεται η ταπείνωσή Του και η αγάπη Του για όλους τους ανθρώπους. Άλλη μια σημαντική παρατήρηση υπάρχει για τους στίχους 3 «ἀκούετε» και 9 «καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω». Ο Λόγος του Θεού αναφέρει ο καθηγητής Π. Τρεμπέλας, πρέπει να ακούγεται από την αρχή μέχρι το τέλος με μεγάλη προσοχή, για να μπορέσει να καρποφορήσει στην καρδιά μας. Εξαιρετική επίσης είναι η ερμηνεία των ακόλουθων στίχων (5,6,7) «καὶ ἄλλο ἔπεσεν

---

⁹⁴ Μιχαήλ Κόνια, *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006) 78-84.

ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, 6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη· 7 καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε». Με ἔμφαση τονίζει, πῶς ο σταυρός του Κυρίου και ο Λόγος Του, προϋποθέτει βαθιά πίστη στο πρόσωπό Του, διότι οι διώξεις και οι δοκιμασίες, είναι απαραίτητες για την σωτηρία μας. Χαρακτηριστικά αναφέρει, ότι το έδαφος με τις πέτρες έκανε κακό στις ρίζες, ενώ τα αγκάθια έβλαψαν τον καρπό. Με άλλους λόγους, οι ανέσεις και οι απολαύσεις του κόσμου επιφέρουν την ίδια και περισσότερη ζημιά στην ψυχή του ανθρώπου, όπως και οι διωγμοί, εάν δεν έχουν οι άνθρωποι ακλόνητη πίστη στον Κύριο, για να μπορέσουν να ξεπεράσουν προς όφελός τους τα εμπόδια (να σωθούν). Επιπλέον, στο στίχο 12 της παραβολής «ἵνα βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι καὶ ἀφεθῆ αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα», ο ανωτέρω καθηγητής παρομοιάζει την παραβολή, ωςάν στήλη νεφέλης, η οποία στους μεν Αιγυπτίους έριχνε τη σκοτεινή σκιά της, τους δε Ισραηλίτες φώτιζε. Τέλος, στο στίχο 20 της παραβολής «καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἐξήκοντα καὶ ἐν ἑκατόν», παραλληλίζει τις τρεις κατηγορίες ανθρώπων, οι οποίοι απέρριψαν το Λόγο του Κυρίου, με τη μία κατηγορία των ανθρώπων (αγαθή γη), οι οποίοι και σε αυτούς υπάρχει διάκριση (τρία επίπεδα) ανάλογα το βαθμό καρποφορίας του βίου τους: μέγιστο, μεσαίο, μικρό.⁹⁵

B7. Η ερμηνεία της παραβολής του Σπορέως (στο Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο)

Όταν οι μαθητές έμειναν μόνοι με τον Κύριο, Τον ρώτησαν να τους εξηγήσει το βαθύτερο νόημα της παραβολής. Όπως διασώζεται στον Ευαγγελιστή Λουκά, ο Ιησούς απαντά στο ερώτημα των μαθητών, χωρίς να φαίνεται εν πρώτοις να απαντά στο συγκεκριμένο ερώτημα, διότι πολύ απλά, ο Κύριος απαντά πρώτα σε μια άλλη ερώτηση που προηγήθηκε (διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;), όπως μας πληροφορεῖ ο Ευαγγελιστής Ματθαῖος στο κείμενό του. Χρησιμοποιώντας ο Κύριος στον λόγο Του, την λέξη

⁹⁵ Παναγιώτου Τρεμπέλα, *Υπόμνημα εις το κατά Μάρκον Ευαγγέλιον* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ», 2010) 68-77).

«Ύμῖν» αναφέρεται σε όλους εκείνους τους ακροατές, οι οποίοι έχουν και τη διάθεση αλλά και το ζήλο να ακούσουν τη διδασκαλία Του και ο Κύριος, τους ανταμείβει με μια υψηλή δωρεά, τους φωτίζει τις πνευματικές τους αισθήσεις, με σκοπό να γίνουν γνώστες του απορρήτου σχεδίου Του. Αντιθέτως, όσοι από τους ακροατές έκλειναν θεληματικά τα μάτια της ψυχής τους, παρόλο που έβλεπαν και αυτοί τα σημεία που επιτελούσε ο Ιησούς κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας Του, στερούσαν από τον εαυτό τους αυτήν την ουράνια δωρεά. Συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία των ανθρώπων (τοῖς λοιποῖς) που δείχνουν απροθυμία να αναζητήσουν τα θεία μηνύματα που έκρυβαν οι παραβολές Του. Ο Δημιουργός γνωρίζοντας ως Παντογνώστης τα κρύφια των καρδιών τους, από άπειρη φιλανθρωπία και αγάπη, δεν επιτρέπει να κατανοήσουν το νόημα των λόγων Του, για να μην υποπέσουν σε μεγαλύτερη αμαρτία (περιφρόνηση του θείου Λόγου) και επιβαρύνουν περισσότερο τις ψυχές τους (ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν). Με άλλους λόγους, τους δίδει το ελαφρυντικό, πως η διδασκαλία Του είναι συνεσκιασμένη και αλληγορική και για αυτό το λόγο δεν μπόρεσαν να την αντιληφθούν.⁹⁶ Με δεδομένο ότι και οι τρεις συνοπτικοί Ευαγγελιστές έχουν αποτυπώσει στα κείμενά τους την αυθεντική ερμηνεία της παραβολής, όπως αυτή δόθηκε από τον ίδιο τον Ιησού Χριστό, η εξήγησή Της αρχίζει με την φράση «Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ» (8,11). Σπόρος είναι ο λόγος του Θεού, ο οποίος με εξαιρετικό τρόπο παραβάλλεται με τον σπόρο των φυτών, διότι γνωρίζουμε όλοι την εκπληκτική δύναμη της καρποφορίας του. Αυτό που χρειάζεται για να αυξηθεί και να επεκταθεί η καρποφορία, για τον μεν φυσικό σπόρο το κατάλληλο έδαφος, για τον δε, Λόγο του Θεού, η καλοπροαίρετη και δεκτική καρδιά που θα τον αφήσει να διεισδύσει εντός της, ώστε να αποφέρει πνευματικούς καρπούς. Χωρίς να κάνει λόγο για τον σπορέα αλλά με έναν έμμεσο τρόπο, χρησιμοποιώντας ομόρριζες λέξεις, καταδεικνύει την σπουδαία αποστολή Του. Ο Υἱός και Λόγος του Θεού είναι «ὁ σπείρων», ο οποίος σαρκώθηκε και βγήκε για να μας συναντήσει και να σπείρει σε όλες τις ανθρώπινες ψυχές τον δικό Του σπόρο (όχι κάποιο ξένο) κηρύττοντας όχι ως προφήτης της Π. Δ. (απεσταλμένος από τον Θεό), αλλά ως αυθεντία, αφού αυτός είναι ο παντοδύναμος και παντογνώστης Θεός.⁹⁷ Ένα ερώτημα το οποίο εύλογα δημιουργείται στον αναγνώστη είναι γιατί ο Κύριος ενώ ερμήνευσε τα λόγια της

⁹⁶ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, *Ομιλίες στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Το περιβόλι της Παναγίας, 2017) 237.

⁹⁷ Στέργιου Σάκκου, *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α' κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 336-338.

παραβολής, δεν αναφέρθηκε καθόλου για τον σπορέα. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους: α) εξαιτίας του ότι, πρώτος γεωργός του σπόρου, άρα πρώτος κήρυκας και διδάσκαλος του Ευαγγελίου είναι ο ίδιος ο Κύριος Ιησούς Χριστός (και της παραβολής) και για να μην δώσει αφορμή στους Φαρισαίους και γραμματείς να τον χαρακτηρίσουν ως έναν φιλόδοξο άνθρωπο (ευκαιρία έψαχναν για να τον κατηγορήσουν) και β) μη μιλώντας για τον εαυτό Του, με αυτό τον τρόπο καταδεικνύει ότι κήρυκες του Ευαγγελίου μπορούν να αναδειχθούν, οι Απόστολοι (πρώην μαθητές), οι Πατέρες της Εκκλησίας, οι ευλαβείς ιεράρχες και κληρικοί, οι λαϊκοί κήρυκες, οι διδάσκαλοι και κάθε πρόσωπο που καίγεται από θείο έρωτα και διαθέτει τις αρετές για να το πράξει. Μία ομοιότητα που υπάρχει μεταξύ του Λόγου του Θεού και του σπόρου είναι ότι, όπως ο σπόρος προϋποθέτει την ύπαρξη σπορέα, έτσι και ο λόγος του Θεού προϋποθέτει την ύπαρξη κήρυκα. Αξίζει να τονίσουμε και μια λεπτομέρεια που έχει τεράστια σημασία: η παραβολή ομιλεί για σπορέα και όχι γεωργό, διότι αληθινός γεωργός δεν είναι αυτός που έχει τον σπόρο αλλά δεν σπέρνει, αλλά αυτός που σπόρο έχει και αναλαμβάνει ο ίδιος τη σπορά του αγρού. Κατά ανάλογο τρόπο συμβαίνει και στη διδασκαλία του Θεϊού λόγου.⁹⁸ Μια δεύτερη ομοιότητα που υπάρχει είναι η αναγκαιότητα της σποράς. Με άλλους λόγους, εάν δεν γίνει σπορά δεν θα υπάρξει παραγωγή με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε στην έλλειψη ψωμιού, στην στέρηση, στην πείνα. Κατά ανάλογο τρόπο, η έλλειψη κηρύγματος θα οδηγήσει στην πνευματική στέρηση και στον πνευματικό μαρασμό του ανθρώπου. Υπάρχει τέλος και μια άλλη σημαντική ομοιότητα: η δύναμη που κρύβουν εντός τους. Ένα μικρός σπόρος, όταν βρεθεί στις κατάλληλες συνθήκες, θα ριζώσει, θα αναπτυχθεί σε φυτό ή δέντρο και θα αποφέρει πλούσιους καρπούς. Ο λόγος του Θεού εν πρώτοις φαίνεται αδύνατος (απλός ήχος), αλλά στην πραγματικότητα είναι παντοδύναμος, αρκεί ο άνθρωπος να ανοίξει τις πνευματικές του αισθήσεις, να τον υποδεχθεί εντός του και να τον αφήσει να καρποφορήσει.⁹⁹ Με άλλα λόγια, η αιτία της επιτυχίας ή της αποτυχίας της καρποφορίας του θείου λόγου πρέπει να αναζητηθεί στο χωράφι που δέχεται τον σπόρο, δηλαδή, στην ανθρώπινη ψυχή και στη θέση (διάθεση) που παίρνει έναντι της αγάπης και του Θεϊού Λόγου Του.

Στη συνέχεια της ερμηνείας, ο Κύριος με τη φράση «οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα

⁹⁸ Νικηφόρου Θεοτόκη, *Κυριακοδρόμιο των τεσσάρων Ευαγγελίων Τόμος 2^{ος}* (Έκδοσις 1840) 34-35.

⁹⁹ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, *Ομιλίες στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Το περιβόλι της Παναγίας, 2017) 237-238.

μη πιστεύσαντες σωθῶσιν» (8,12) αναφέρεται στις σκληρές, τις αδιάφορες, τις άγονες ψυχές, οι οποίες έχουν καταπατηθεί από τα πάθη τους και ομοιάζουν με πατημένο δρόμο που πάνω του έχει περάσει οδοστρωτήρας και έχει σκληρύνει το έδαφος τόσο πολύ, που δεν επιτρέπει τίποτα να φυτρώσει. Οδοστρωτήρας της ανθρώπινης ψυχής είναι η υπερηφάνεια, η κακία, η αμαρτία και η απιστία, που κάνουν την ψυχή αναισθητή στα λόγια και τη χάρη του Θεού, με αποτέλεσμα να περιφρονεί τα λόγια Του.¹⁰⁰ Σ' αυτές τις ψυχές έρχεται ο παμπόνηρος και πανούργος εχθρός της σωτηρίας του ανθρώπου, διάβολος, ο οποίος βρίσκει την ευκαιρία να σπείρει στην ψυχή του ανθρώπου διάφορους λογισμούς- κυρίως απιστίας- και ταυτόχρονα αρπάζει τα θεία σπέρματα, που δεν έχουν διεισδύσει στην ανθρώπινη ψυχή αλλά έχουν μείνει στην επιφάνεια και φοβούμενος μην τυχόν μείνουν στην μνήμη του ανθρώπου και κάποτε να τον οδηγήσουν στην πίστη και στη σωτηρία, τα εξαφανίζει. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι ότι η κατηγορία αυτή των ανθρώπων, όχι μόνο απορρίπτει τον Θείο Λόγο, τον χλευάζει, τον περιγελά, αλλά προβαίνει σε κάτι χειρότερο: εμποδίζει και άλλους ανθρώπους, με ποικίλους τρόπους, να τον δεχτεί και γίνεται με άλλα λόγια, όργανο του διαβόλου βοηθώντας τον στο έργο του.¹⁰¹ Σε αυτήν την κατηγορία των ανθρώπων, την εποχή εκείνη ανήκαν οι Φαρισαίοι και οι Σαδδουκαίοι, οι οποίοι στους μεν πρώτους, ο εγωισμός και η υποκρισία και στους δε δεύτερους, ο υλισμός και η απιστία, τους έκαναν ψυχρούς και ασυγκίνητους έναντι των λόγων του Θεού.¹⁰² Βεβαίως, Φαρισαίους και Σαδδουκαίους έχει κάθε εποχή!

Συνεχίζει ο Κύριος την επεξήγηση παρουσιάζοντας την δεύτερη κατηγορία των ακροατών του λόγου Του, με την εξής φράση: «οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται.»(8,13). Στους ανωτέρω ακροατές υπάρχει μια σημαντική διαφορά με τους προηγούμενους. Δεν δείχνουν αδιαφορία και απροσεξία στα λόγια του Ιησού, αλλά τα προσεγγίζουν με έναν εντελώς επιφανειακό, ρηχό τρόπο, θα λέγαμε κοσμικό. Αρέσκονται στα να εντυπωσιάζονται από τις ωραίες και υψηλές διδασκαλίες του Κυρίου, από τη θεία Του μορφή, από τις ουράνιες υποσχέσεις, από την υιοθεσία, αλλά στο τέλος δεν

---

¹⁰⁰ Στέργιου Σάκκου, *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α' κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 338.

¹⁰¹ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, *Ομιλίες στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Το περιβόλι της Παναγίας, 2017) 239.

¹⁰² Στέργιου Σάκκου, *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α' κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 338.

ωφελούνται. Είναι πρόσκαιρη η συγκίνηση που νιώθουν, τα θεία μηνύματα δεν χωνεύονται στο χωνευτήρι της ψυχής τους ώστε να υποστούν την καλή αλλοίωση του χαρακτήρα τους, αλλά μη έχοντας σταθερές αρχές και βαθιές ρίζες στην απόφασή τους να ακολουθήσουν τον δρόμο του Θεού λησμονούν τις υποσχέσεις που έδωσαν, αμέσως συντονίζουν τις πεποιθήσεις τους σύμφωνα με το κοσμικό ρεύμα της εποχής, με αποτέλεσμα πολύ γρήγορα με τις πρώτες δυσκολίες που συναντούν, αρνούνται τον Κύριο. Δεν είναι οι μόνιμοι και σταθεροί χριστιανοί. Ενώ φαινομενικά δείχνουν μια επίπλαστη καλοσύνη και τρυφερότητα, εντούτοις στο βάθος της ψυχής τους αποκαλύπτεται η σκληρότητα και η τραχύτητα που τους χαρακτηρίζει, όπως η επιφάνεια της πέτρας πάνω στην οποία προσκρούει ο σπόρος και δεν τον αφήνει να ριζώσει. Όπως είναι γνωστό, βλαστός χωρίς ρίζα και χριστιανός χωρίς βαθιά πίστη, πολύ γρήγορα θα μαραθούν.¹⁰³ Συμπεριφέρονται όπως το πλήθος του λαού, το οποίο μετά το σημείο του χορτασμού των πεντακισχιλίων (Μθ. 14, 14-21· Μρ 6, 34-44· Λκ 9, 12-17· Ιω 6, 5-15 ·) ενθουσιασμένοι ηθέλησαν να ανακηρύξουν βασιλιά τον Ιησού. Όταν όμως συνειδητοποίησαν ότι δεν ήρθε για να ικανοποιήσει τις γήινες επιθυμίες τους, σκανδαλίστηκαν και τον αρνήθηκαν. Μόλις τους επισκεφθεί ένας πειρασμός, μια απρόσμενη θλίψη, ένας χλευασμός από το κοινωνικό τους περιβάλλον, τότε με προθυμία ξαναγυρίζουν στη ζωή της αμαρτίας. Το πνεύμα της θυσίας και της αυταπαρνήσεως, το φρόνημα της ταπεινώσεως και της μετανοίας που ζητά ο Κύριος σε κάθε στιγμή της επίγειας ζωής του ανθρώπου (πόσο μάλλον σε καιρό θλίψεως και διωγμού) δεν υπάρχει εντός τους, αλλά επιδεικνύουν πνεύμα δειλίας και αστάθειας.¹⁰⁴

Ο Ιησούς Χριστός την τρίτη τάξη των ακροατών, την παρομοιάζει με την ακανθώδη γη. Είναι χαρακτηριστικά τα λόγια Του «τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν» (8,14). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι άνθρωποι εκείνοι, οι οποίοι διαφέρουν ως προς τις δύο κατηγορίες ακροατών που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Συγκεκριμένα, δεν είναι ούτε σκληροί, ούτε αδιάφοροι, όπως η πρώτη (πατημένη γη), ούτε πρόσκαιροι και επιπόλαιοι, όπως οι δεύτεροι (πετρώδης γη), αλλά η καταστροφή του σπόρου δε γίνεται αιφνίδια και ραγδαία, αλλά το κακό συμβαίνει σιγά- σιγά, όταν οι σπόροι έχουν φτάσει σε κάποιο επίπεδο ανάπτυξης και

---

¹⁰³ Σεραφεΐμ Παπακώστα, *Αι παραβολαὶ τοῦ Κυρίου* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότητος ἡ «Ζωή», 2002) 31.

¹⁰⁴ Στέργιου Σάκκου, *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α' κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ἐλπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 338.

δυστυχώς δεν θα προφτάσουν να αποδώσουν καρπούς.¹⁰⁵ Δεν υπάρχει καρποφορία διότι η προσκόλλησή τους στα επίγεια πράγματα του κόσμου τούτου (αγκάθια και τριβόλια τα ονομάζει ο Κύριος) επηρεάζουν την αγαθή επίδραση που έχουν τα λόγια Του στη ζωή τους καταλαμβάνοντας κεντρική θέση στην ψυχή τους. Αγκάθια μπορούν να χαρακτηριστούν : το άγχος για την απόκτηση όλου και περισσοτέρων αγαθών, η ανεξέλεγκτη αιχμαλωσία στις ηδονές, τις ανέσεις, τις απολαύσεις, την αύξηση του πλούτου, τις καθημερινές ανάγκες της ζωής, και γενικότερα την πραγματοποίηση των αμαρτωλών επιθυμιών. Με άλλους λόγους κινούνται στη ζωή έχοντας το ένα μάτι προς τον Θεό και το άλλο προς τον κόσμο. Η έλξη προς τα επίγεια αγαθά, τις ηδονές και τις φροντίδες (μέριμνες) είναι τεράστια, με αποτέλεσμα ο λόγος του Θεού να καταντά αδύνατος και ατροφικός, χωρίς να έχει την δυνατότητα να καρποφορήσει. Είναι μια παγίδα του διαβόλου, η οποία αιχμαλωτίζει τον άνθρωπο δίχως ο ίδιος να το αντιλαμβάνεται.¹⁰⁶ Τα παραδείγματα είναι διάσπαρτα μέσα στα κείμενα του ιερού Ευαγγελίου: ο πλούσιος νέος και η προσκόλλησή του στη μεγάλη περιουσία που τον εμπόδισε να ακολουθήσει τον Κύριο, ο Ιούδας, ο Ανανίας και η Σαμφείρα, οι Γαδαρηνοί, όλοι αυτοί επέλεξαν τον πλούτο και τις ηδονές της παρούσας ζωής, από το να αλλάξουν τρόπο ζωής, να αγωνιστούν να ξεριζώσουν τα πάθη τους και να αναζητήσουν την σωτηρία τους.¹⁰⁷ Τα αγκάθια αυτά συμπνίγουν τα λόγια του Θεού και εμποδίζουν την καρποφορία του εντός τους, διότι ο Θεός επιθυμεί να του δώσουμε όλον μας τον εαυτό και όχι ένα μέρος του.

Τέλος φτάνουμε στην τελευταία κατηγορία ανθρώπων που ομοιάζει με γη αγαθή. Ο Ιησούς με τη φράση «τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῆ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ» (8,15) αναφέρεται στους ακροατές που ακούν με προσοχή τα λόγια Του και τα αφήνουν να διεισδύσουν στις ψυχές τους, να γίνουν κτήμα τους και με υπομονή και τεράστιο αγώνα προσπαθούν να εφαρμόσουν τις θείες εντολές. Είναι οι άνθρωποι που φυλάσσουν τα λόγια Του στη τίμια και αγαθή καρδιά τους. Δεν τα φυλάσσουν σε χαρτί, διότι το χαρτί είναι εκτός του ανθρώπου και πολύ εύκολα χάνεται. Όπως δεν διατηρούν τα λόγια Του στο νου τους, διότι ο νους του ανθρώπου βρίσκεται στην

---

¹⁰⁵ Σεραφεΐμ Παπακώστα, *Αι παραβολαί του Κυρίου* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότητος η «Ζωή», 2002) 32-33.

¹⁰⁶ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, *Ομιλίες στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Το περιβόλι της Παναγίας, 2017) 240.

¹⁰⁷ Στέργιου Σάκκου, *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α΄ κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 340.

επιφάνεια της ύπαρξής του και εύκολα μπορούν να λησμονηθούν. Τα διατηρούν εντός τους, στην ψυχή τους που ούτε χάνονται, ούτε λησμονούνται, αλλά ριζώνουν και αναπτύσσονται, όπως αναπτύσσεται η ζύμη και αποφέρει καρπούς όπως το σιτάρι.¹⁰⁸ Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός, ότι τόσο στην καλλιέργεια του αγρού όσο και στην πνευματική καλλιέργεια της ψυχής, ο σπόρος (φυσικός- θείος) πρώτα ριζώνει, μετά βλαστάνει, κατόπιν ωριμάζει και στο τέλος αποδίδει καρπούς. Όλα τα ανωτέρω γίνονται σιγά-σιγά, παίρνουν το χρόνο τους έχοντας ως σύμμαχο την μεγάλη αρετή της υπομονής. Είναι η ηρωικότερη αρετή!¹⁰⁹ Καλή γη είναι οι αγαθοί άνθρωποι, οι ταπεινοί, οι ευλαβείς, οι μακρόθυμοι, οι άνθρωποι που συγχωρούν, που εμπιστεύονται την ύπαρξή τους εξ ολοκλήρου στον Θεό, που δεν λυγίζουν στους πειρασμούς και στις διώξεις, που βοηθούν τους πάσχοντες και παρηγορούν τους τεθλιμμένους, που συμβουλεύουν και συμφιλιώνουν αυτούς που αντιμάχονται και εν τέλει λατρεύουν τον Θεό, αγαπούν τον πλησίον και σέβονται ολόκληρη την Δημιουργία.¹¹⁰ Διάγουν την ζωή τους εν μετανοία και δοξολογία προς τον Δημιουργό. Με τη χάρη του Θεού έχουν ξεριζώσει τα αγκάθια (αμαρτίες) και έχουν πετάξει τις πέτρες (πάθη) που βαραίνουν την ψυχή τους και με σταθερό και σίγουρο βήμα βαδίζουν την επίγεια ζωή αποδίδοντας πλούσιους καρπούς, τους οποίους τους μοιράζονται, δεν τους κρατούν για τον εαυτό τους, αλλά έμπρακτα γίνονται «ζωντανές» εικόνες του Χριστού. Αγκάθια και πέτρες πάντα θα υπάρχουν, αλλά δεν θα υπερισχύουν και δεν θα δεσπόζουν στην ψυχή τους. Δεν είναι απαλλαγμένοι από αδυναμίες και πάθη, αλλά εντός τους κυριαρχεί η αγαθότητα και η καλοσύνη.¹¹¹

Γεννάται εύλογα το ερώτημα: ποιο είναι το κεντρικό μήνυμα και ο στόχος της παραβολής; Μήπως ο Κύριος θέλει να προετοιμάσει τους μαθητές Του για τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουν στη διάδοση του Ευαγγελίου και δεν θα πρέπει να αποθαρρυνθούν; ή να τονίσει την πνευματική καρποφορία που πρέπει να διέπει τη ζωή τους; Αν και οι δύο απόψεις είναι ορθές, η σωστότερη προσέγγιση είναι η εξής: Η επιτυχία ή η αποτυχία του κηρύγματος του Ευαγγελίου εξαρτάται από την δεκτικότητα των ακροατών (όλων των αιώνων). Τα διαφορετικά είδη του αγρού

---

¹⁰⁸ Νικολάου Βελμίροβιτς, *Ομιλίες Ε΄ Κυριακοδρόμιο Β΄*, ελλ. μετ. Π. Μπότσης (Αθήνα: Μπότσης, 2013) 243.

¹⁰⁹ Στέργιου Σάκκου, *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α΄ κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 340.

¹¹⁰ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, *Ομιλίες στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Το περιβόλι της Παναγίας, 2017) 240.

¹¹¹ Σεραφεΐμ Παπακώστα, *Αι παραβολαί του Κυρίου* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότητος η «Ζωή», 2002) 37.

υποδηλώνουν την διαφορετική δεκτικότητα των ακροατών. Ο Κύριος το λέει ξεκάθαρα «ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω» (Λκ. 8,8).¹¹² Σ' αυτόν τον κόσμο ο άνθρωπος περιτριγυρίζεται από μια θάλασσα της σοφίας του Χριστού, η οποία εκφράζεται με παραβολές. Όσοι θεωρούν τη σοφία αυτή μόνο με τα σωματικά μάτια στην πραγματικότητα βλέπουν μόνο το περιτύλιγμά της, δεν ατενίζουν το πνεύμα της, την ουσία της. Όλη η ανθρωπότητα έχει αυτιά που μπορούν να ακούσουν τη διήγηση της παραβολής, δεν έχουν όμως όλοι οι άνθρωποι την πνευματική ακοή για να αφουγκραστούν το Πνεύμα που πνέει εντός της.¹¹³ Αρκετοί ακούν τα λόγια του Ευαγγελίου με τα σωματικά αυτιά, τα αυτιά της ψυχής όμως είναι κλειστά και γι' αυτό δεν προσέχουν τα λόγια, δεν αναζητούν την σημασία τους και αδιαφορούν για την κατανόησή τους. Αρκετοί μάλιστα μπορεί να υποτίμησαν την παραβολή και να είπαν μέσα τους, τι το αξιόλογο έχει να μας προσφέρει μια κοινότατη ιστορία, η οποία μιλάει για έναν γεωργό που βγήκε να σπείρει σε έναν αγρό; Οι μαθητές όμως του Ιησού δεν σκέφτηκαν με αυτόν τον τρόπο, αλλά αναζήτησαν (ρώτησαν τον Κύριο) το βαθύτερο νόημα της παραβολής, τις βαθιές αλήθειες που έκρυβαν τα λόγια και τελικώς, με το φωτισμό του Θεού, συναντήθηκαν με την Αλήθεια.

Βέβαια, εύλογος είναι ο προβληματισμός που δημιουργείται στη σκέψη πολλών: η φαινομενική αποτυχία της σποράς πού οφείλεται: στον σπορέα; στον σπόρο; η απάντηση είναι όχι! Ο σπορέας άριστα έκανε το έργο Του. Ο σπόρος επίσης ήταν άριστης ποιότητας. Με αφθονία και πλουσιοπάροχα και χωρίς διακρίσεις και προτιμήσεις σκορπίστηκε παντού. Η αιτία βρίσκεται στη δεκτικότητα και στην αποδοτικότητα της γης που τον υποδέχθηκε. Με άλλους λόγους, υπεύθυνοι για την καρποφορία του θείου λόγου είμαστε εμείς, η ψυχή του κάθε ανθρώπου, κατά πόσο αυτή είναι έτοιμη να εγκολλωθεί εντός της τα βαθιά μηνύματα του Ευαγγελίου ή θα τα απορρίψει. Μιλάμε πολλές φορές για τη αποτυχία του χριστιανισμού σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, αλλά ξεχνάμε τους πραγματικούς λόγους που την προκάλεσαν. Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναφερθεί πως η φαινομενική αυτή αποτυχία της σποράς, δεν έχει τη σημασία της τοπικής αναλογίας σε σχέση με τη συνολική επιφάνεια της γης, ότι δηλαδή, τα τρία τέταρτα του έργου της σποράς

---

¹¹² Ιωάννη Καραβιδόπουλου, «Κυριακή Δ' Λουκά (Αγ. Πατέρων Ζ' Οικ. Συνόδου) Ευαγγέλιο: Λκ 8, 4-15» στο Σ. Αγουρίδης, Χ. Ατματζίδης, Σ. Δεσπότης, Θ. Ιωαννίδης, Χ. Καρακόλης, Μ. Κωνσταντίνου, Κ. Μπελέζος, Σ. Παπαλεξανδρόπουλος, Γ. Πατρώνος, Αικ. Τσαλαμπούνη, Σ. Χατζησταματίου, *Κυριακοδρόμιο Γραπτά κηρύγματα βιβλικών θεολόγων στα ευαγγελικά αναγνώσματα* (Αθήνα: εκδ. Άρτος ζωής, 2011) 62.

¹¹³ Νικολάου Βελιμίροβιτς, *Ομιλίες Ε' Κυριακοδρόμιο Β'*, ελλ. μετ. Π. Μπότσης (Αθήνα: Μπότσης, 2013) 224-230.

απέτυχε και απέφερε καρπούς μόνο το ένα τέταρτο, αλλά περιγράφονται μέσω της συγκεκριμένης παραβολής μερικοί λόγοι αποτυχίας, οι οποίοι πρέπει να οδηγήσουν τον κάθε ακροατή σε αυτοέλεγχο, σε αυτοκριτική και αυτογνωσία, έχοντας κατά νου ο καθένας, ότι οι τρεις κατηγορίες του άγονου εδάφους σίγουρα απαντώνται σε αρκετές εκφάνσεις της ζωής του καθενός μας. Τέλος, η διήγηση της παραβολής μεταδίδει και ένα αισιόδοξο μήνυμα: παρά τα εμπόδια και τις δυσκολίες που παρουσιάζονται, ο λόγος του Θεού καρποφορεί και μάλιστα πολλές φορές με έναν εντυπωσιακό τρόπο, ο οποίος αποδίδει καρπό εκατό φορές περισσότερο από το κανονικό.¹¹⁴

Μετά τις προσεγγίσεις της παραβολής του Σπορέως, πρώτα από την πλευρά του μεσο-πλατωνικού φιλοσόφου Πλούταρχου και ύστερα, από την πλευρά των Συνοπτικών Ευαγγελιστών, έχει ιδιαίτερη σημασία, να γίνει λόγος για τις βασικές διαφορές, οι οποίες εντοπίζονται στους κύριους «πρωταγωνιστές» της παραβολής: α) στο σπορέα, β) στο σπόρο και γ) στο γεώργιον (έδαφος).

---

¹¹⁴ Ιωάννη Καραβιδόπουλου, «Κυριακή Δ' Λουκά (Αγ. Πατέρων Ζ' Οικ. Συνόδου) Ευαγγέλιο: Λκ 8, 4-15» στο Σ. Αγουρίδης, Χ. Ατματζίδης, Σ. Δεσπότης, Θ. Ιωαννίδης, Χ. Καρακόλης, Μ. Κωνσταντίνου, Κ. Μπελέζος, Σ. Παπαλεξανδρόπουλος, Γ. Πατρώνος, Αικ. Τσαλαμπούνη, Σ. Χατζησταματίου, *Κυριακοδρόμιο Γραπτά κηρύγματα βιβλικών θεολόγων στα ευαγγελικά αναγνώσματα* (Αθήνα: εκδ. Άρτος ζωής, 2011) 63-65.

Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι διαφορές ανάμεσα στον Πλούταρχο και στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές

Πριν αναφερθούμε σ' αυτές, αξίζει να σταθούμε στο ρόλο, το οποίο διαδραματίζει ο Πλούταρχος, ο οποίος με την παρουσία του και με το έργο του, σφράγισε μια ολόκληρη εποχή. Η σημαντική αυτή μορφή της αρχαιότητας, γεφυρώνει τη φιλοσοφία με τη θεολογία. Όπως έχει ήδη ειπωθεί, υπήρξε μεσοπλατωνικός φιλόσοφος και πρωθιερέας στο μαντείο των Δελφών. Γεφυρώνει επίσης, τη βιογραφία και την ηθική, την Αθήνα με τη Ρώμη. Σ' αυτόν οφείλουμε όλους τους μύθους των αυτοκρατορικών χρόνων που είχαν αναβιώσει. Αξίζει να επισημανθεί στο σημείο αυτό, ότι γράφει την τριλογία του μετά τα Ευαγγέλια (τα δύο τελευταία). Έχει υπόψη του τους χριστιανούς της Νικόπολης (πόλη στην οποία ζούσε) και σίγουρα συναναστράφηκε μαζί τους. Η τριλογία του έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και την διαφοροποιεί έναντι των Ευαγγελίων στα εξής σημεία:

Α) ο Πλούταρχος απευθύνεται σε μια ελίτ ανθρώπων, οι οποίοι διαθέτουν χρήματα για να έχουν τα παιδιά τους παιδαγωγούς και διαθέτουν οίκο. Αντίθετα, τα Ευαγγέλια απευθύνονται σε απλούς ανθρώπους, οι οποίοι ζουν καλλιεργώντας κτήματα, τα οποία βρίσκονταν στη Ρώμη και περίξ της Μεσογείου.

Β) Στον Πλούταρχο ο σπορέας δεν είναι ο προσωπικός Θεός, είναι οι γονείς, ο παιδαγωγός, ο δάσκαλος, ο οποίος αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Όλα αυτά συμβαίνουν, διότι δεν υπάρχει αποκάλυψη ενός προσωπικού Θεού στο πρόσωπο ενός μελλοντικού εσταυρωμένου. Επομένως, είναι διαφοροποιημένος ο σπορέας.

Γ) Επίσης, ο σπόρος δεν είναι ο Λόγος, το Ευαγγέλιο (λόγος περί του Λόγου), ο Οποίος μάλιστα πριν πει την παραβολή του Σπορέως, όπως διαβάζουμε στο Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, Τον έχουν απορρίψει πλήρως και οι Φαρισαίοι και οι Ιουδαίοι και η οικογένεια Του. Θεωρήθηκε παράφρων και δαιμονισμένος.¹¹⁵ Στον Πλούταρχο ο σπόρος, ταυτίζεται ουσιαστικά με τα εγκύκλια μαθήματα (παιδεία) που περιελάμβαναν τον Όμηρο και τον Πλάτωνα (Παλαιά και Καινή διαθήκη των αυτοκρατορικών χρόνων). Στην

---

¹¹⁵ Μτθ. 3, 20-28

εποχή του οι άνθρωποι μάθαιναν: Γραμματική (να γράφουν σωστά), Ρητορική (να μιλάνε σωστά), Διαλεκτική και Ερμηνευτική(αστρονομία, φιλοσοφία, ηθική και θεολογία). Ο σκοπός των παιδαγωγών ήταν ο λόγος (η λογική) να τιθασεύσει τα άλλα δύο άλογα μέρη της ύπαρξής μας: τα πάθη και τις επιθυμίες. Σύμφωνα με το σπουδαίο έργο του Πλάτωνα «Ο Φαίδρος», ο οποίος γράφτηκε κατά τη περίοδο της ωριμότητας (386-367 π.Χ) και αποτελεί ένα διάλογο του Πλάτωνα, στο οποίο φέρεται ο Σωκράτης να συνδιαλέγεται με έναν νεαρό μαθητή του, τον Φαίδρο. Στο συγκεκριμένο βιβλίο εμπεριέχεται ο μύθος του ηνίοχου, ο οποίος αναφέρεται στην τριμέρεια της ψυχής. Σύμφωνα μ' αυτόν, δύο άλογα σέρνουν ένα ξύλινο άρμα, πάνω στο οποίο υπάρχει ένας ηνίοχος. Οι δύο ίπποι, ένας λευκός και ένας μαύρος, οι οποίοι συμβολίζουν το συναισθηματικό και το επιθυμητικό μέρος της ψυχής, ενώ ο ηνίοχος συμβολίζει το λογιστικό μέρος της ψυχής (λογική) και η ξύλινη άμαξα το σώμα. Ο λευκός ίππος αντιπροσωπεύει τη σωφροσύνη, τη συστολή, την απόλυτη αρετή και περιγράφεται με ψηλό αυχένα, με κυρτό λαιμό, με όρθια στάση σώματος, με χρώμα ματιών μαύρο και δεν τραβάει με βία τα ηνία. Σε αντίθεση, ο μαύρος ίππος, ο οποίος αντιπροσωπεύει τις αμαρτωλές επιθυμίες της ψυχής (κακό μέρος) περιγράφεται να έχει πολλές στάσεις, με κοντό αυχένα, σκληροτράχηλος, απείθαρχος και με μάτια ανοιχτού χρώματος. Ο τρόπος επικοινωνίας των δύο ίππων είναι ο οφθαλμός. Η όραση των επιθυμιών με άλλα λόγια, είναι αυτή, η οποία διεγείρει τα συναισθήματά μας. Ο ηνίοχος όμως θα ξυπνήσει μόνον όταν θα κατορθώσει να λειτουργήσει τους δύο ίππους. Μόνο όταν η λογική θα μπορεί να συλλειτουργεί μαζί με τα συναισθήματα και τις επιθυμίες και υπάρξει απόλυτη ισορροπία των δύο άλογων μερών της ψυχής (βάση της αριστοτελικής λογικής), θα λειτουργήσει το τρίτο μάτι, ο πνευματικός οφθαλμός, για να πάει ο άνθρωπος στη ζωή του ευθύγραμμα.¹¹⁶

Κατά τον Πλούταρχο με βάση τα ανωτέρω, ο άνθρωπος κατέχει εκ φύσεως τη δυνατότητα μέσω της αγωγής, της παιδείας και της άσκησης, να τιθασεύσει τα δύο άλογα μέρη της ψυχής (συναισθήματα κ' επιθυμίες) και

---

¹¹⁶ Γεωργίου Χαραλαμπίδη, «Ο μέλας και ο λευκός ίππος της ψυχής στον Φαίδρο του Πλάτωνος», στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.youtube.com/watch?v=XyL9BmTqt5M> (ημερομηνία ανάκτησης: 19/5/2022).

ακολουθώς να τιθασεύσει το σώμα του, το οποίο είναι το κάρο στο οποίο επιβαίνει η λογική. Ο αγώνας της ψυχής είναι να δαμάσει το μαύρο και το λευκό άλογο, με σκοπό να πορευτεί στη ζωή του αρμονικά. Αντιθέτως, στα Ευαγγέλια ο Λόγος αναφέρεται στη ψυχή και στο σώμα του ανθρώπου (της κοινότητας του ανθρώπου) και αφορά την εφαρμογή των εντολών του Χριστού, οι οποίες συμπυκνώνονται στην εντολή να αγαπήσεις τον εχθρό σου όπως τον εαυτό σου. Επομένως, άλλος ο σπόρος του Ιησού και άλλος του Πλούταρχου. Ο σπόρος στις ευαγγελικές περικοπές, ταυτίζεται με τις εντολές, το κήρυγμα του Λόγου, του Σαρκωμένου Λόγου.

Δ) Τέλος, όσον αφορά τον τρίτο σημαντικό παράγοντα της συγκεκριμένης παραβολής, το γεώργιον (το έδαφος) η διαφορά που εντοπίζεται ανάμεσα στον Πλούταρχο και στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές, έγκειται στο ότι το γεώργιον αναφέρεται στις αντιδράσεις των ανθρώπων στο άκουσμα του θείου Λόγου και όχι απλώς στη τιθάσευση των ενστίκτων του ανθρώπου και των συναισθημάτων από τη λογική. Η ποιότητα των ανθρώπων διαφοροποιείται ανάλογα, πώς προσλαμβάνει κάθε κατηγορία ανθρώπων το κήρυγμα του Χριστού (οι τέσσερις κατηγορίες που έχουμε αναλύσει).

Πριν ολοκληρώσουμε τη συγκεκριμένη ενότητα, αξίζει να αναφέρουμε, ότι στο Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, μετά την παραβολή του Σπορέως, ο Ευαγγελιστής παραθέτει μια άλλη παραβολή, την «Παραβολή του σπόρου που αυξάνει μόνος του». Σύμφωνα με την οποία η γη αυτομάτως βλαστάνει και από ένα μικρό σπόρο δημιουργείται ένα τεράστιο δέντρο. Είναι το δέντρο της Βασιλείας, ο εναλλακτικός κόσμος, ο οποίος χωρίς τη συνεργεία του ανθρώπου, προσφέρει σκιά, καρπούς και άλλα τινά.¹¹⁷

Εν κατακλείδι μπορούμε να πούμε, ότι μεταξύ Πλούταρχου και Ευαγγελιστών υπάρχουν τρεις βασικές διαφορές: α) στον σπορέα, β) στο σπόρο και γ) στο γεώργιον (έδαφος).

Στη συνέχεια της εργασίας, ακολουθεί το τρίτο σκέλος της, το οποίο περιλαμβάνει ένα σημαντικότερο κομμάτι της και αναφέρεται στις παιδαγωγικές προεκτάσεις της παραβολής του Σπορέως καθώς και στις δράσεις στις οποίες προβήκαμε, με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών της τάξης μου (Πέμπτη Δημοτικού).

---

¹¹⁷ Μκ. 4, 26-32.

Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η παραβολή του Σπορέως στην καθημερινότητα των μαθητών – Παιδαγωγικές προεκτάσεις

Δ1. Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Θρησκευτικών στην Α/θμια Εκπαίδευση

Είναι απαραίτητο προτού περιγράψουμε τις δραστηριότητες και τα στάδια, τα οποία διαβήκαμε ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι μας, να μιλήσουμε πώς τα νέα Προγράμματα Σπουδών (Π.Σ.), προσεγγίζουν το μάθημα των Θρησκευτικών στο επίπεδο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Θα αναφερθούμε : α) στη φυσιογνωμία του μαθήματος, β) στους γενικούς και ειδικούς σκοπούς και γ) στα θεματικά πεδία, τα οποία γίνονται αντικείμενα μελέτης.

Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με το νέο Π.Σ το μάθημα των θρησκευτικών περιλαμβάνεται στον κύκλο των υποχρεωτικών σχολικών μαθημάτων και θα διδάσκεται στην Α/θμια και Β/θμια εκπαίδευση του ελληνικού σχολείου. Η βασική αποστολή του σχολείου είναι, μέσω του μαθήματος, να διαμορφώσει συγκροτημένους πολίτες, όχι απαραίτητα πνευματικούς ανθρώπους. Με άλλα λόγια, το σχολείο δεν καλείται να κάνει ιεραποστολή, δίδοντας κατηχητική χροιά αλλά καλείται να προβεί σε δεξιότητες, οι οποίες απευθύνονται σε παιδιά, τα οποία ζουν σε έναν ορθόδοξο χώρο. Το καινούργιο Π.Σ έρχεται να απαντήσει σε τρία καίρια ερωτήματα, πάνω στα βασίστηκε η δομή και η οργάνωσή του: α) Τι σημαίνει να είμαι Ορθόδοξος Χριστιανός (ταυτότητα) και πώς η επιλογή μου αυτή διαμορφώνει τη ζωή μου, β) τι σημαίνει το πλαίσιο (πολιτιστικό) στο οποίο ζω και πώς η χριστιανική μου ταυτότητα επιδρά στον τρόπο ζωής μου και τις σχέσεις μου με το άμεσο περιβάλλον μου (σχολείο, εξωσχολικές δραστηριότητες) και γ) πώς λειτουργώ, διαμορφώνομαι ως πραγματικός πολίτης του κόσμου. Η χριστιανική μου ταυτότητα δηλαδή, πόσο με βοηθά να ενεργώ ως πολίτης του ελληνικού κράτους, της Ευρώπης και ευρύτερα του κόσμου¹¹⁸. Με βάση τα ανωτέρω, στο νέο Π.Σ τα θεματικά πεδία επαναλαμβάνονται σπειροειδώς ανά κύκλο. Έχουμε τέσσερις κύκλους: Γ΄ Δημοτικού, Ε΄ Δημοτικού, Α΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου. Επομένως, έχουμε τέσσερις κύκλους που πραγματεύονται τα ίδια θεματικά πεδία, ανάλογα με το βαθμό ωριμότητας των

---

¹¹⁸ « Το νέο πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Θρησκευτικών στο Δημοτικό Σχολείο», στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.esos.gr/arhtra/76101/neo-programma-spydon-gia-mathima-ton-thriskytikon-sto-dimotiko-sholeio> (ημερομηνία ανάκτησης: 27/12/2021).

μαθητών, έχοντας δεξιότητες, οι οποίες αρμόζουν στην ηλικία τους. Τα θεματικά πεδία αποτελούνται από οκτώ μεγάλες ενότητες, οι οποίες είναι οι εξής:

1) Θεός, 2) Δημιουργία- Πτώση, 3) Άνθρωποι του Θεού (προφήτες – άγιοι), 4) Ενανθρώπιση- Χριστός, 5) Εκκλησία- Λατρεία- Αγία Γραφή, 6) Βασιλεία του Θεού (μεταμόρφωση, εσχατολογία), 7) Χριστιανική ζωή (Ζωή και θάνατος) και 8) Θρησκεία/ες- Κοσμοθεωρίες.¹¹⁹

Όσον αφορά τους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος των Θρησκευτικών στην Πέμπτη και Έκτη Δημοτικού (ενός κύκλου, ο οποίος σχετίζεται με την εκπόνηση της ΜΔΕ), συνοψίζονται στα εξής: να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα του Ευαγγελίου, να ερμηνεύουν σύμβολα και έννοιες που συνδέονται με τη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας, να αναπτύξουν το σεβασμό στη Δημιουργία και στον συνάνθρωπο και να μπορούν να διαχειρίζονται ψηφιακά εργαλεία και να έχουν ενεργό συμμετοχή σε δραστηριότητες.¹²⁰

Αναφορικά με τη διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο καινούργιο Π.Σ, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να πραγματώσει τη διδασκαλία του με βάση έναν οδηγό, ο οποίος περιλαμβάνει τέσσερα διακριτά στάδια (βήματα). Τα στάδια (συνοπτικά) είναι τα εξής:

Α) Βιώνοντας (το γνωστό, το νέο). Αποτυπώνει την πραγματική πραγματικότητα του παιδιού.

Β) Εννοιολογώντας (ορολογία, θεωρία). Παρουσιάζονται τα απαραίτητα βασικά στοιχεία, με σκοπό να υλοποιηθεί ένα ταξίδι στο χρόνο.

Γ) Αναλύοντας (με λειτουργικό τρόπο – με κριτικό τρόπο). Αναφέρεται στη θεολογία του μαθήματος.

---

¹¹⁹ «Πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα των θρησκευτικών στο δημοτικό», στο διαδικτυακό τόπο: https://www.orthodoxianewsagency.gr/wp-content/uploads/2021/12/Θρησκευτικά_Δ_ΦΕΚ.pdf (ημερομηνία ανάκτησης: 3/12/2021).

¹²⁰ «Πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα των θρησκευτικών στο δημοτικό», στο διαδικτυακό τόπο: https://www.orthodoxianewsagency.gr/wp-content/uploads/2021/12/Θρησκευτικά_Δ_ΦΕΚ.pdf (ημερομηνία ανάκτησης: 3/12/2021).

Δ) Εφαρμόζοντας (με κατάλληλο τρόπο - με δημιουργικό τρόπο). Η εφαρμογή στην πράξη των όσων έχουν διδαχθεί. Με άλλα λόγια, πώς το παιδί θα γίνει ένας συνεργάτης του Χριστού.¹²¹

Τα ανωτέρα στάδια διδακτικής, τα οποία εναρμονίζονται με τις προδιαγραφές του νέου Π.Σ, αποτέλεσαν τον «οδηγό» σύμφωνα με τον οποίο οι μαθητές μου και εγώ στο πλαίσιο του εφικτού, πραγματευτήκαμε τη συγκεκριμένη παραβολή, την οποία συναντάμε στα τρέχοντα σχολικά εγχειρίδια των Θρησκευτικών, μόνο στο βιβλίο της Πέμπτης τάξης, το οποίο φέρει τον τίτλο: «Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα» και περιλαμβάνεται στη 2^η θεματική ενότητα, η οποία τιτλοφορείται «Εγώ ειμί η Οδός, η Αλήθεια, και η Ζωή». Η διδασκαλία του Χριστού. Εμπεριέχεται στο δεύτερο κεφάλαιο με τον τίτλο : «Ο Χριστός, η Αλήθεια, ως Διδάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός»¹²²

Με βάση λοιπόν τις παραπάνω προδιαγραφές, μαζί με τους μαθητές μου προβήκαμε σε στοχευμένες δραστηριότητες, οι οποίες θα ικανοποιούσαν τους ανωτέρω στόχους. Σημαντικότερο ρόλο για την επίτευξη των στόχων, των δραστηριοτήτων, οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω, ανεπιφύλακτα διαδραμάτισε η μεγάλη διάθεση των παιδιών, η ενεργή συμμετοχή τους καθώς και το δημιουργικό κλίμα που δημιουργήθηκε. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και αξίζει να «σταθούμε» λίγο παραπάνω, είναι να περιγράψουμε το ψυχοπαιδαγωγικό πλαίσιο των μαθητών μου. Η παρακάτω υπο-ενότητα πραγματεύεται το προς εξέταση πλαίσιο.

---

¹²¹ Σωτηρίου Δεσπότη, « Βίβλος και Παιδαγωγικές εφαρμογές παραδόσεις 1Α», στο διαδικτυακό τόπο: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL2O5oY5NBvQcIk&cid=06A23590AAACE5E23&id=6A23590AAACE5E23%21133&parId=root&o=OneUp>

¹²² Γεωργίου Τζίνου, Διονυσίου – Παναγιώτη Βασάλου, *Ο Χριστός, η Αλήθεια, ως Διδάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός Θρησκευτικά Ε' Δημοτικού* Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, (Αθήνα: εκδόσεις «Διόφαντος», 2021) 29.

Δ2. Το ψυχοπαιδαγωγικό πλαίσιο των μαθητών

Είναι παιδιά μιας μεγάλης τάξης, βρίσκονται στην προ-εφηβία, γεγονός το οποίο επηρεάζει τον τρόπο συμπεριφοράς, τον τρόπο που σκέφτονται και τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν στα διάφορα εξωτερικά ερεθίσματα. Αμέσως, γεννιούνται τα ακόλουθα ερωτήματα: Τι αντίκτυπο έχει μία γεωργική παραβολή σε παιδιά, τα οποία ζουν σε μία μεγάλη πόλη (Πάτρα) και δεν έχουν καμία σχέση με την ύπαιθρο; ποια είναι τα διδάγματα που παίρνουν από τη γη; ποια «εικόνα» έχουν σχηματίσει εντός τους για την ηθική; Έπρεπε να «ανοιχτούν παράθυρα» στους ανωτέρω προβληματισμούς, όχι σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά μέσα από τη βιωματική συμμετοχή των μαθητών σε δραστηριότητες, οι οποίες υπηρετούσαν το συγκεκριμένο σκοπό. Για άλλη μια φορά, θα επικαλεστώ την άποψη του Σ. Δεσπότη, ο οποίος τονίζει με έμφαση, πόσο σημαντικό ρόλο διαδραματίζει στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία, το ψυχολογικό πλαίσιο των παιδιών σε συνάρτηση με την ηλικία τους και την εκπαιδευτική βαθμίδα στην οποία βρίσκονται. Πιο συγκεκριμένα, αλλιώς προσεγγίζουν και αισθάνονται τον Θεό οι μαθητές της Τρίτης Δημοτικού, αλλιώς της Πέμπτης Δημοτικού και διαφορετικά της Α΄ Γυμνασίου και της Α΄ Λυκείου. Το ίδιο ισχύει και για την έννοια της ηθικής, όπως αυτή μορφώνεται εντός τους, ανάλογα με την ωριμότητά τους σε σχέση με την ηλικία τους. Τα μικρά παιδιά της Γ΄ τάξης Δημοτικού, όταν μιλάς για τον Θεό, έχουν την αίσθηση, ότι βρίσκεται πάντα μαζί τους, είναι πανταχού παρών, είναι παντοδύναμος. Παράλληλα όμως, έχουν την αίσθηση, ότι έχουν να κάνουν με έναν «από μηχανής Θεό», ένας Θεός αντιπαροχής, ένας Θεός δικαιοσύνης, μία δικαιοσύνη, την οποία αντιλαμβάνονται ως δικαιοσύνη έργων (σου κάνω για να μου κάνεις). Τα παιδιά της Ε΄ τάξης Δημοτικού, έχουν όλα τα προηγούμενα χαρακτηριστικά, αλλά βρίσκονται όμως σε μία ηλικία που είναι σε θέση να αντιληφθούν πώς ο Θεός είναι πρόσωπο και συνομιλεί με τους ανθρώπους. Επομένως, στις ηλικίες των επτά έως δώδεκα χρόνων, το μάθημα των Θρησκευτικών πρέπει να περιλαμβάνει ιστορίες και θρύλους, οι οποίες αρέσουν πολύ στα παιδιά και ταυτόχρονα, η θεολογία του μαθήματος των Θρησκευτικών εντυπώνεται εντός τους, με έναν παιγνιώδη τρόπο, αφού λάβουμε υπόψη μας, ότι το

κυρίαρχο γνώρισμα της «ταυτότητάς» τους είναι το εξής: είμαι αυτό που μπορώ να φανταστώ ότι είμαι.¹²³

Το μέλημά μου ήταν οι μαθητές εν πρώτοις, να έρθουν σε επαφή με την ευαγγελική περικοπή, όπως αυτή αναγράφεται στο Ευαγγέλιο του αποστόλου Λουκά (η',4-15). Αναφέραμε βεβαίως, πως η παραβολή του Σπορέως, συναντάται και στους άλλους δύο ευαγγελιστές, τον Ματθαίο και τον Μάρκο, αλλά επιλέξαμε τον συγκεκριμένο ευαγγελιστή, διότι είναι το ευαγγελικό ανάγνωσμα, το οποίο ακούγεται την τέταρτη Κυριακή του Λουκά στους ιερούς ναούς. Η ηλικία των μαθητών και η δυνατότητα να αντιληφθούν, πώς ο Θεός είναι πρόσωπο και έρχεται σε διάλογο με τον άνθρωπο, αποτέλεσε το θεμέλιο λίθο πάνω στο οποίο οικοδομήθηκε η μεταπτυχιακή διπλωματική μου εργασία. Βγήκαμε από τα στενά όρια μιας κλασσικής αίθουσας και ενός τυπικού πλάνου διδασκαλίας, καθώς, μαζί με τους μαθητές, δημιουργήσαμε τις κατάλληλες προϋποθέσεις, οι οποίες μάς βοήθησαν να διαμορφώσουμε ένα μικρό κήπο σε έναν οριοθετημένο χώρο εντός του προαυλίου του σχολείου. Ένας μικρός κήπος, ο οποίος αποτέλεσε πολύτιμο εργαλείο καθόλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Βέβαια, πολύτιμοι συνεργάτες και βοηθοί υπήρξαν, τόσο ο Διευθυντής του Σχολείου Κ.Β όσο και οι γονείς των μαθητών μου. Άμεσα ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμά μας και φρόντισαν να μας παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια, για την επίτευξη του στόχου μας. Το ίδιο ισχύει και για τους δύο συναδέλφους μου (Εικαστικών και Φυσικής Αγωγής), οι οποίοι όχι μόνο διέθεσαν τις ώρες τους, αλλά είχαν ενεργή συμμετοχή σε συγκεκριμένες δραστηριότητες και με μεγάλη διάθεση μοιράστηκαν με εμάς τις γνώσεις τους και τη δημιουργική τους φαντασία.

Με βάση λοιπόν τα ανωτέρω, στη συνέχεια της εργασίας, ακολουθεί η περιγραφή και η ανάλυση των σταδίων, καθώς και των δραστηριοτήτων, μέσω των οποίων πραγματοποιήσαμε την παραβολή του Σπορέως.

---

¹²³ Σωτηρίου Δεσπότη, « Βίβλος και Παιδαγωγικές εφαρμογές παραδόσεις 1B», στο διαδικτυακό τόπο: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AAeWlpoGzud1Jc&cid=06A23590ACE5E23&id=6A23590ACE5E23%21132&parId=root&o=OneUp>

Δ3. Τα στάδια – οι δραστηριότητες

Στο πρώτο στάδιο (βιώνοντας), εφαρμόζοντας την τεχνική διδασκαλίας TPS (Think, Pair, Share), ζήτησα από τα παιδιά να σκεφτούν, να συζητήσουν και να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματα από τα οποία διακατέχονταν στο άκουσμα της λέξης «σπόρος». Η συγκεκριμένη δραστηριότητα υλοποιήθηκε σε τρεις φάσεις: α) ατομικός στοχασμός, β) συζήτηση ανά ζεύγη, και γ) διάλογος με την ολομέλεια της τάξης. Στη συνέχεια, έχοντας φέρει μαζί μου μέσα σε κατάλληλες συσκευασίες σπόρους, τους τοποθέτησα στα θρανία τους και τους ζήτησα να τους πάρουν στα χέρια τους και να τους περιεργαστούν (να τους παρατηρήσουν). Μόλις ολοκληρώθηκε η ανωτέρω δραστηριότητα, ζήτησα από τα παιδιά να γράψουν στον πίνακα της τάξης, λέξεις ή σύντομους τίτλους, οι οποίοι τους έρχονταν στο νου και έχουν σχέση με τη φράση «παραβολές του Χριστού». Αξιοποιώντας την τεχνική του καταιγισμού ιδεών (brainstorming ή ιδεοθύελλα), δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να γράψουν διάφορες ιδέες, οι οποίες προέκυψαν από προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους. Ο πλούτος ιδεών, που προέκυψε, οδήγησε σε έναν προβληματισμό για τις έννοιες του «σπόρου» και της «παραβολής», δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες διερεύνησης του θέματος.

Εν συνεχεία, όλοι μαζί, μετακινηθήκαμε στο προαύλιο του σχολικού συγκροτήματος και φέροντας μαζί μας τους σπόρους και τα κατάλληλα εργαλεία, έγινε εμφύτευση των σπόρων στο χώμα, εντός οριοθετημένου χώρου. Κάθε παιδί της τάξης φύτεψε τους δικούς του σπόρους και έδωσε την υπόσχεση στους συμμαθητές του, πώς σ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς θα φροντίζει το «χώρο» του. Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν μπροστά στην προοπτική να αποκτήσει η τάξη το δικό της κήπο, το οποίο θα το περιποιόταν και θα το προστάτευε, αναμένοντας θαυμαστά αποτελέσματα. Η βιωματική εμπλοκή των μαθητών βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στο να περάσουμε στο επόμενο βήμα (δεύτερο στάδιο).

Στο συγκεκριμένο στάδιο, το κύριο μέλημά μου ήταν οι μαθητές εν πρώτοις να έρθουν σ' επαφή με την ευαγγελική περικοπή, όπως αυτή περιγράφεται στο Ευαγγέλιο του Λουκά (η, 4-15). Το δεύτερο στάδιο (εννοιολογώντας)

περιελάμβανε τρεις τεχνικές διδασκαλίας (τρία επίπεδα). Ο στόχος ήταν οι μαθητές να αντιληφθούν έννοιες και όρους και με ένα βιωματικό τρόπο να συνδέσουν τις έννοιες και τους όρους της παραβολής μεταξύ τους, ώστε να προβούν σε γενικεύσεις και ερμηνείες. Σε πρώτο επίπεδο, μοιράστηκε η συγκεκριμένη περικοπή του Ευαγγελίου στους μαθητές, υπό τη μορφή φωτοτυπίας, η οποία στην αριστερή πλευρά της αναγραφόταν το πρωτότυπο κείμενο και στη δεξιά πλευρά της η νεοελληνική απόδοση του ευαγγελικού κειμένου. Διαβάστηκε επιμελώς η παραβολή του Σπορέως από τον διδάσκοντα. Αξίζει να αναφερθεί, ότι αρκετά παιδιά για πρώτη φορά άκουσαν τη συγκεκριμένη παραβολή. Ακολούθησε ένα πεντάλεπτο ελεύθερου διαλόγου. Όταν ολοκληρώθηκε ο κύκλος συζήτησης, ζήτησα από τους μαθητές, αφού μελετήσουν τη νεοελληνική απόδοση του κειμένου να υπογραμμίσουν και να χρωματίσουν, εκείνες τις λέξεις και τις φράσεις, οι οποίες τους εντυπωσίασαν περισσότερο. Οι λέξεις: παραβολή, σποριάς, σπόρος, πέτρες, αγκάθια, γόνιμο έδαφος, δοκιμασία, αγαθή καρδιά, λόγος του Θεού, υπομονή, καρποφορούν, πετρώδες έδαφος, μυστήρια, ρίζα, δρόμος, διάβολος, φροντίδες, πλούτος, κυριάρχησαν στις προτιμήσεις των παιδιών, όπως και η έκφραση του Κυρίου «Όποιος έχει αυτιά για να ακούει ας τα ακούει» Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους μαθητές να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους. Με αυτόν τον τρόπο έκλεισε το πρώτο στάδιο της δραστηριότητας. Ζητήθηκε από τους μαθητές να φυλάξουν τη φωτοτυπία, διότι θα μας χρειαστεί σε επόμενη δραστηριότητα.

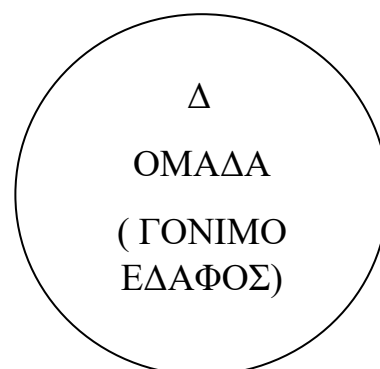
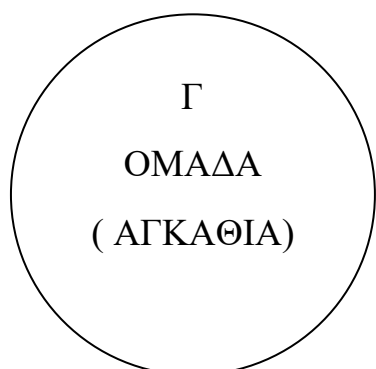
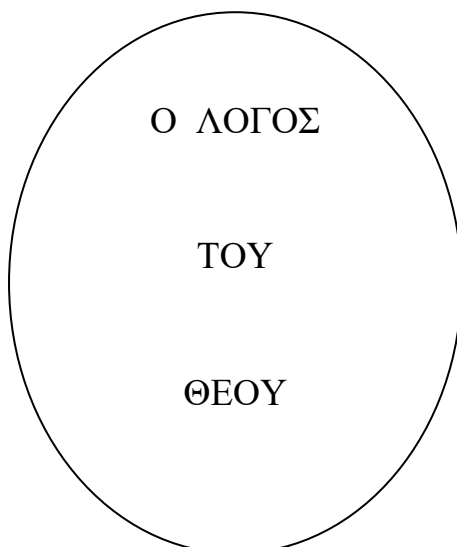
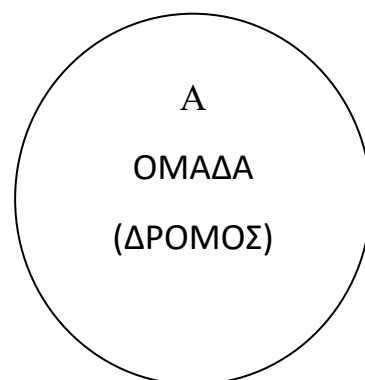
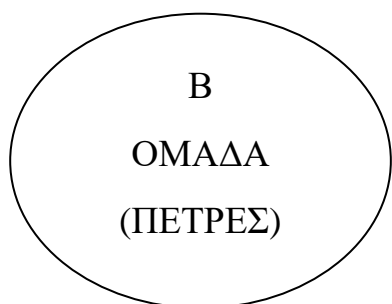
Στη συνέχεια, σε ένα δεύτερο επίπεδο, χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της καρέκλας αφήγησης. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκε ένας μαθητής, ο οποίος κάθισε σε μια καρέκλα στο κέντρο της σχολικής αίθουσας και αφηγήθηκε τη παραβολή του Σπορέως. Παράλληλα υποδύθηκε τον ρόλο ενός Ισραηλίτη, ο οποίος ήταν αυτόπτης και αυτόκοος μάρτυρας, ο οποίος υποδέχθηκε με καλή προαίρεση και σεβασμό τα λόγια του Χριστού. Κατόπιν, έστρεψε την καρέκλα προς τον αντίθετο προσανατολισμό και διηγήθηκε εκ νέου την ευαγγελική περικοπή, υποδυόμενος όμως αυτή τη φορά, έναν Ισραηλίτη, ο οποίος αντιμετώπισε με κακοπροαίρετη διάθεση και μεγάλη αδιαφορία τα λόγια του Χριστού. Όταν ολοκληρώθηκε η παραπάνω δραστηριότητα, ζητήθηκε από το σύνολο των μαθητών της τάξης, να εκφράσουν τα

συναισθήματά τους και τις σκέψεις τους, αναφορικά με τη διαφορετική αντιμετώπιση που έτυχαν τα λόγια του Κυρίου, καθώς και για το πώς αισθάνθηκε ο Κύριος, όταν έβλεπε να τον απορρίπτουν ένα πολύ μεγάλο μέρος των ακροατών. Η συζήτηση επεκτάθηκε και στις μέρες μας, με το μεγαλύτερο μέρος των μαθητών να καταλήγει στη διαπίστωση, ότι ο Λόγος του Κυρίου και ο ίδιος ο Χριστός, στην εποχή που ζούμε, εξακολουθεί να απορρίπτεται από το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων.

Κατόπιν, με την πολύτιμη βοήθεια της εκπαιδευτικού Φυσικής Αγωγής Ε.Μ, προχωρήσαμε σε ένα παιχνίδι ρόλων (τρίτο επίπεδο). Με άλλους λόγους, πραγματοποιήθηκε η δραματοποίηση της παραβολής του Σπορέως με πρωταγωνιστές τους μαθητές της Πέμπτης τάξης. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε πέντε ομάδες. Η πρώτη ομάδα αντιπροσωπεύει τον Λόγο του Θεού. Η ομάδα Α αντιπροσωπεύει την πρώτη κατηγορία γη (Δρόμος), η δεύτερη ομάδα αντιπροσωπεύει τη δεύτερη κατηγορία γη (Πέτρες), η ομάδα Γ, αντιπροσωπεύει την Τρίτη κατηγορία γη (Αγκάθια) και η ομάδα Δ , αντιπροσωπεύει την τελευταία κατηγορία γη (Γόνιμο έδαφος).

Ο : Λόγος του Θεού (ένας μαθητής ντυμένος στα λευκά)

Α - Β - Γ- Δ («Παγωμένες εικόνες παιδιών»)

Η δραματοποίηση της παραβολής έχει ως εξής:

A) (παγωμένη εικόνα) : Μια παρέα παιδιών, πέντε στον αριθμό, σε κυκλική διάταξη με μέτωπο στραμμένο στο κέντρο του κύκλου κάνουν πως μιλούν μεταξύ τους. Ο λόγος του Θεού (παιδί) τους πλησιάζει, κάνει μια στροφή γύρω από τον κλειστό κύκλο τους, αλλά εκείνα γυρίζουν πιο πολύ την πλάτη τους (δεν επιθυμούν καθόλου να τον δουν). Δεν μένουν μόνο σε αυτή την αντίδραση, αλλά του φωνάζουν, τον περιγελούν, τον βρίζουν και τον βλαστημούν με πολύ άσχημο τρόπο και με μεγάλο μίσος και διάχυτη κακία τον απειλούν να μην τους πλησιάσει ποτέ ξανά.

B) Επτά παιδιά συζητούν (παγωμένη εικόνα) : Τους πλησιάζει ο λόγος του Θεού και αμέσως ενθουσιασμένοι τον δέχονται στην παρέα τους, όλοι είναι χαρούμενοι μέχρι τη στιγμή που ένα όγδοο πρόσωπο, τους πλησιάζει και κάτι «άσχημο» λέει στα επτά παιδιά. Εκείνα πιάνουν απελπισμένα το κεφάλι τους. Ο λόγος του Θεού προσπαθεί να τους παρηγορήσει , αλλά εκείνα είναι απορροφημένα στις σκέψεις τους και τον πόνο τους και αμέσως απομακρύνονται από τον λόγο του Θεού, τον οποίο θεωρούν ως τον κύριο υπαίτιο των προβλημάτων τους και τον διώχνουν από την παρέα τους.

Γ) Έξι παιδιά (παγωμένη εικόνα): Κάνουν διάφορες εργασίες και δραστηριότητες, (διάβασμα, αθλήματα, παιχνίδι στον υπολογιστή, μηνύματα μέσω του κινητού, καθάρισμα δωματίου, παρακολούθηση αγαπημένης εκπομπής, ετοιμασίες για την απογευματινή βόλτα). Ο λόγος του Θεού περνάει ανάμεσα από κάθε έναν. «Ζωντανεύει» ένα παιδί. Στην αρχή το κάθε παιδί ενθουσιασμένο καλοδέχεται τον «λόγο» και περνάει λίγη ώρα μαζί του. Όταν όμως περάσει κάμποση ώρα, κάθε έναν παιδί δείχνει στο λόγο του Θεού το ρολόι του και του λέει ότι πρέπει να ολοκληρώσει τις εργασίες και τις δραστηριότητές του, να μην τις αφήσει «στη μέση», διότι για αυτόν, οι ασχολίες αυτές παίζουν τον σημαντικότερο ρόλο στην μέχρι τώρα ζωή του. Έτσι, με έναν ευγενικό τρόπο τού γυρίζουν την πλάτη και αφοσιώνονται στις εργασίες τους (ζωντανεύοντας την κίνηση).

Δ) Τέσσερα παιδιά σε κύκλο (παγωμένη εικόνα, όρθια σαν να ετοιμάζονται να καθίσουν σε ένα τραπέζι για να δειπνήσουν), τους πλησιάζει ο «λόγος», τον καλοδέχονται, τον καλούν να καθίσει μαζί τους, τον βάζουν στην καλύτερη θέση του τραπεζιού (ώστε να τους βλέπει όλους), κάνουν το σταυρό τους και κάθονται στις καρέκλες τους. Δεν σταματάνε να χαμογελούν και να εξυπηρετούν ο ένας τον άλλον. Το τραπέζι είναι πλούσιο, έχει τα πάντα. Μα περισσότερο από όλα χαίρονται την

παρέα τους, την φιλία τους, την αγάπη που νιώθει ο ένας για τον άλλον και την υπόσχεση που τους δίνει ο επισκέπτης- λόγος του Θεού, ότι αιώνια θα είναι μαζί τους και θα γεύονται τους καρπούς της αγάπης Του.

Οι μαθητές της τάξης (Σύνολο 23 παιδιά):

Ο Λόγος του Θεού: Α.Σ (1)

Ομάδα Α: Α.Μ , Α.Β, Α.Μ, Β.Π, Γ.Δ (5)

Ομάδα Β: Γ.Ι, Δ. Κ, Θ.Π, Ι.Η, Κ.Α, Κ.Σ, Κ.Π (7)

Ομάδα Γ: Μ.Α, Ν.Κ, Π.Α, Π.Ι, Ρ.Ε, Σ.Κ (6)

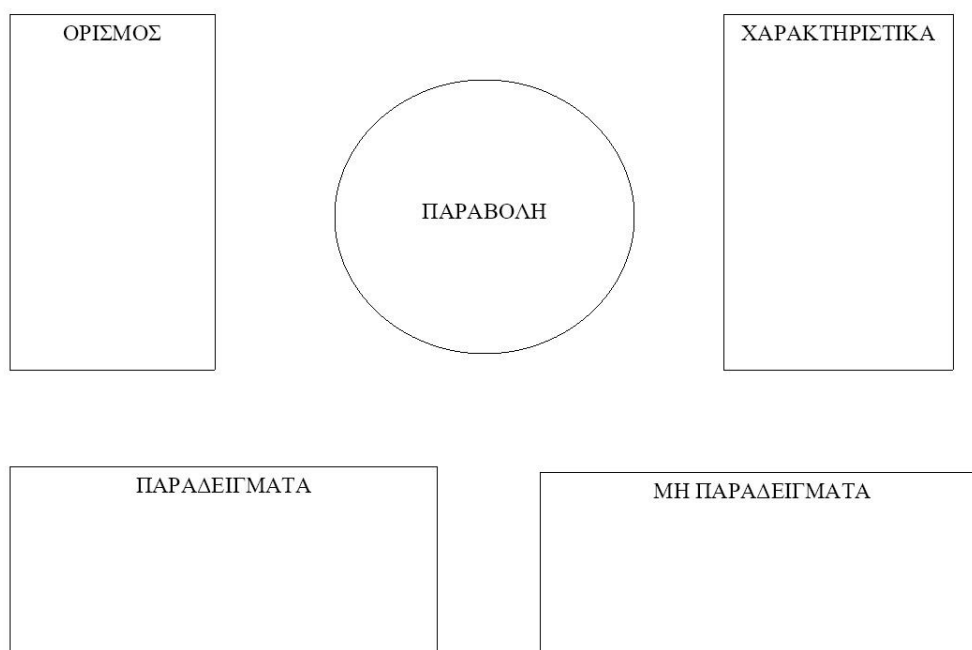
Ομάδα Δ: Σ.Γ, Σ.Α, Τ.Α, Τ.Μ (4)

Με τις παραπάνω δραστηριότητες οι μαθητές της Ε΄ τάξης, με ένα βιωματικό τρόπο, τους δόθηκε η δυνατότητα να περιγράψουν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της παραβολής σε συνδυασμό με το λόγο του Χριστού και τη μαθητεία κοντά Του.

Το τρίτο στάδιο (αναλύοντας), αφορά το θεολογικό μέρος της παραβολής. Αφού διαβάστηκε για άλλη μια φορά η ευαγγελική περικοπή, ακολούθησε κατά το πρότυπο μίας συζήτησης στρογγυλής τραπέζης, διάλογος με τους μαθητές. Τα παιδιά, έχοντας τη βοήθειά μου, ανέλυσαν το βιβλικό κείμενο, ερμήνευσαν τους «πρωταγωνιστές» και θέτοντας ερωτήσεις προσπάθησαν να διερευνήσουν τα «δύσκολα» σημεία της. Όταν ολοκληρώθηκε ο συγκεκριμένος κύκλος συζήτησης, κρίθηκε απαραίτητο να γίνει μια ανατροφοδότηση των όσων λέχθηκαν. Με τη βοήθεια του μοντέλου διδασκαλίας Frayer, διαμορφώθηκαν φύλλα εργασίας, τα οποία στην μπροστινή όψη αναγραφόταν η ευαγγελική περικοπή και στην πίσω όψη υπήρχαν τέσσερα πλαίσια , μέσα στα οποία οι μαθητές ανέλυσαν και προσδιόρισαν την έννοια της λέξης «παραβολή» με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους. Ουσιαστικά επρόκειτο για ένα γραφικό οργανωτή, ο οποίος περιελάμβανε τα κατωτέρω τέσσερα πλαίσια , τα οποία αγκάλιαζαν την κεντρική λέξη: α) ορισμός, β) χαρακτηριστικά, γ) παραδείγματα και δ) μη παραδείγματα. Στο πλαίσιο «Ορισμός» οι μαθητές ορίζουν την κεντρική λέξη. Στην περίπτωσή μας είναι η λέξη : Παραβολή. Στην ενότητα «Χαρακτηριστικά», οι μαθητές κλήθηκαν να γράψουν και να παρουσιάσουν διάφορα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης λέξης, σύμφωνα με τον ορισμό που έχουν δώσει. Στο πλαίσιο «Παραδείγματα», οι μαθητές της τάξης κλήθηκαν να χρησιμοποιήσουν λέξεις,

φράσεις ή εικόνες, οι οποίες αποδείκνυαν ότι είχαν κατανοήσει πλήρως την κεντρική λέξη. Τέλος, πολλές φορές είναι ωφέλιμο για τους μαθητές, όχι μόνο να γνωρίζουν τι είναι κάτι αλλά και τι δεν είναι. Με άλλους λόγους, τα «Μη Παραδείγματα» μπορούν να κάνουν τον ορισμό πιο συγκεκριμένο. Στο πλαίσιο αυτό, οι μαθητές μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν λέξεις, φράσεις ή εικόνες. Με βάση τα ανωτέρω ζητήθηκε από τους μαθητές της τάξης να συμπληρώσουν τις συγκεκριμένες ενότητες του μοντέλου Frayer:

Το σύνολο των μαθητών της τάξης έδωσε τον ορισμό της λέξης «Παραβολή» ως εξής: « παραβολές είναι σύντομες ιστοριούλες με διδακτικό σκοπό, που εμπεριέχουν «εικόνες» από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της εποχής εκείνης και αποκαλύπτουν θείες αλήθειες. Επίσης έχουν συμβολισμούς με αλληγορική σημασία». Στην ενότητα «Χαρακτηριστικά», οι μαθητές χρησιμοποίησαν τις λέξεις: διδακτικός σκοπός, θείες αλήθειες, πρόσωπα, συμβολισμοί, μικρές ιστορίες, κατανοητός λόγος, ρεαλιστικές σκηνές, χώρος, χρόνος, εποχή. Στην ενότητα « Παραδείγματα», τα παιδιά της τάξης έγραψαν τις εξής παραβολές: Η παραβολή του Καλού Σαμαρείτη, η παραβολή του Ασώτου Υιού, η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου, η παραβολή των Δέκα Παρθένων, η παραβολή του Μεγάλου Δείπνου. Τέλος, στην τελευταία ενότητα που φέρει τον τίτλο : «Μη Παραδείγματα», οι μαθητές έγραψαν τις λέξεις: θαύματα, μύθος, προσευχές και μυστήρια της εκκλησίας.

Κατόπιν, δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές να γράψουν, ποιο σημείο της παραβολής τους άρεσε περισσότερο, τι θα μπορούσαν να αλλάξουν στην περιγραφή της και τέλος, από τις πολλές «εικόνες» που δημιουργήθηκαν (κατά την ακρόαση της), ποια θα επέλεγαν να ζωγραφίσουν. Παρακάτω παραθέτω ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα από τις απαντήσεις των μαθητών μου, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ειλικρίνεια και αυθορμητισμό. Ο μαθητής Α. Σ., έγραψε χαρακτηριστικά: «Η παραβολή του Σπορέως με εντυπωσίασε πολύ. Μεγάλη εντύπωση μου έκανε οι κατηγορίες των ανθρώπων. Πιστεύω, ότι οι περισσότεροι άνθρωποι βρίσκονται στην κατηγορία με τα αγκάθια. Με εντυπωσίασε επίσης και η στιγμή που οι σπόροι πέφτουν στο γόνιμο έδαφος. Τι θα άλλαζα; στην κατηγορία των σπόρων που πέφτουν στο πετρώδες έδαφος, θα τοποθετούσα τους πλούσιους ανθρώπους, οι οποίοι ξεχνούν τον λόγο του Θεού, διότι ασχολούνται αποκλειστικά με τη φροντίδα του πλούτου! Η καθημερινότητα είναι μια δοκιμασία, μια πάλη να αποφεύγουμε τους πειρασμούς όσο μπορούμε, για να μην απομακρυνόμαστε από κοντά Του!». Η μαθήτρια Μ.Τ., έγραψε: «Εμένα περισσότερο μου άρεσε η γόνιμη γη και δεν θα άλλαζα τίποτα, διότι ότι λέει ο Θεός είναι σωστό! Μεγάλη εντύπωση μου έκανε όταν άρχιζα να διαβάζω την παραβολή, οι μαθητές του Κυρίου, οι οποίοι δεν την κατάλαβαν και ζήτησαν να τους την εξηγήσει!». Ο μαθητής Δ.Γ., είχε την δική του θέση: «Εμένα ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε, η κατηγορία των ανθρώπων που μοιάζουν με τους σπόρους, οι οποίοι έπεσαν σε έδαφος γεμάτο πέτρες και ενώ στη αρχή τους υποδέχθηκαν με χαρά, σύντομα ξεράθηκαν διότι δεν είχαν αναπτύξει βαθιές ρίζες! Το ίδιο με εντυπωσίασε και η κατηγορία των ανθρώπων, οι οποίοι μοιάζουν με τους σπόρους που έπεσαν σε χωράφι γεμάτο με αγκάθια. Ο πλούτος και οι απολαύσεις της ζωής έχουν ως αποτέλεσμα να γεμίζουν με πολλά το κεφάλι τους και να ξεχνούν τον λόγο του Θεού». Η μαθήτρια Μ.Α. έγραψε: «Όλες οι εικόνες που δημιουργούνται μου αρέσουν, δεν μπορώ να ξεχωρίσω κάποια. Επίσης δεν θα άλλαζα κάτι συγκεκριμένο από την περιγραφή της παραβολής!». Η μαθήτρια Α.Μ., έγραψε τα εξής: «Μεγαλύτερη εντύπωση μου έκανε το γεγονός που οι μαθητές ρώτησαν τον Κύριο, τι σημαίνει η παραβολή αυτή; εκείνο που με στενοχώρησε και θα το άλλαζα αν μπορούσα είναι το εξής: θα προτιμούσα να μην υπήρχε ο διάβολος, γιατί οι σπόροι που έπεσαν στις πέτρες παρασύρθηκαν (εννοεί τους ανθρώπους) και αντί να

πάνε με τον Θεό, δυστυχώς προτίμησαν να πάνε με το διάβολο». Ο μαθητής Ι.Π., έγραψε : «Με εντυπωσίασε το σημείο εκείνο της παραβολής που αναφέρει, πως ο σπόρος πέφτει και μεγαλώνει μαζί με τα αγκάθια». Η μαθήτρια Κ.Ν., έγραψε με χαρακτηριστικό τρόπο: «Με εντυπωσιάζουν οι άνθρωποι που μοιάζουν με τη γόνιμη γη, οι οποίοι άκουσαν τον λόγο του Θεού και τον έχουν φυλάξει καλά μέσα τους και παρόλο τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην ζωή τους, δεν εγκαταλείπουν τον Θεό. Μάλιστα, δεν θα άλλαζα κάτι από την παραβολή, μου αρέσει έτσι όπως είναι!». Μια άλλη μαθήτρια της τάξης έγραψε τα εξής: «Η συγκεκριμένη παραβολή με συγκλόνισε αρκετά, είναι από τις καλύτερες παραβολές του Κυρίου! Με εντυπωσίασε ο τρόπος που τα έλεγε, το πόσο διδακτικός ήταν ο λόγος Του, κι ας μην το καταλαβαίνουμε από την πρώτη στιγμή. Με γέμισε με φοβερά συναισθήματα! Το σημείο όμως, που με έκανε να νιώσω όμορφα είναι τα λόγια Του: Όποιος έχει αυτιά για να ακούει ας τα ακούει! Τα αυτιά της ψυχής! Ένωσα ότι ο Θεός είναι πλάι μου και με βοηθά». Ένας άλλος μαθητής ο Κ.Δ., έγραψε: «Αυτό που με εντυπωσίασε είναι ότι ο Θεός έριξε τους σπόρους στον δρόμο και καταπλακώθηκαν από τους διαβάτες και ορισμένους τους έφαγαν τα πουλιά. Είναι οι άνθρωποι, οι οποίοι δεν είναι πρόθυμοι να Τον ακούσουν και ο λόγος του Θεού δε ριζώνει στις καρδιές τους. Δεν θα άλλαζα κάτι από την παραβολή, διότι ότι λέει ο Κύριος είναι σωστό και πρέπει να τον ακούμε, διότι έτσι θα τον πλησιάσουμε και θα είμαστε καλοί άνθρωποι και θα έχουμε πολλές αρετές!». Η μαθήτρια Ε.Ρ., έγραψε χαρακτηριστικά: «Δεν θα άλλαζα τίποτα, γιατί ο Θεός ξέρει τι κάνει και είναι όλα τέλεια». Η μαθήτρια Ι.Γ., έγραψε: « Μου δημιουργήθηκαν στο μυαλό μου πολλές εικόνες, αλλά εγώ θα ήθελα να ζωγραφίσω τον σπόρο που έπεσε στα αγκάθια». Μια άλλη μαθήτρια έγραψε: «Όταν άκουσα για πρώτη φορά την παραβολή του Σπορέως, μου ήρθαν πολλές σκέψεις στο μυαλό. Σε ποια άραγε κατηγορία (χωράφι) είμαι εγώ; Εκείνο που με εντυπωσίασε και θα ήθελα να ζωγραφίσω είναι το πετρώδες έδαφος. Υπάρχει ένα σημείο της παραβολής που θα ήθελα να αλλάξω. Είναι το κομμάτι της παραβολής το οποίο μιλάει για τον διάβολο. Με εντυπωσιάζει το γεγονός, ότι οι άνθρωποι του Θεού, οι άγιοι, χειρίζονται τα προβλήματά τους με μεγάλη ηρεμία και βαθιά πίστη στον Θεό». Η μαθήτρια Μ.Α., έγραψε: «Με εντυπωσίασαν οι άνθρωποι που μοιάζουν με το γόνιμο έδαφος,

διότι παρά τις δυσκολίες της ζωής δε σταματάνε να πιστεύουν και να αγωνίζονται για να ακολουθήσουν το λόγο του Θεού. Πιστεύω πως θα ήταν τέλειο, όλοι οι άνθρωποι να ήμασταν γόνιμο έδαφος. Μου άρεσαν πολλές εικόνες, αλλά αυτή που επέλεξα να ζωγραφίσω είναι οι σπόροι που έπεσαν στο δρόμο, καταπατήθηκαν και ύστερα τους έφαγαν τα πουλιά. Κατά την γνώμη μου δεν θα άλλαζα κάτι από την παραβολή, γιατί ο Κύριος την έχει φτιάξει πολύ σωστά, διότι υπάρχουν όλες οι κατηγορίες των ανθρώπων!». Τέλος, ο μαθητής της τάξης Κ.Σ., έγραψε: «Από τις εικόνες που δημιουργούνται κατά την αφήγηση της παραβολής, αυτή που με κερδίζει περισσότερο στην καρδιά μου θεωρώ ότι είναι η εικόνα με το γόνιμο έδαφος, διότι είναι ο πραγματικός θα έλεγα δρόμος, ο οποίος οδηγεί στην αγκαλιά του Θεού. Δεν θα άλλαζα κάτι, διότι αυτή είναι η πραγματικότητα και μάλιστα υπάρχουν μέσα σ' αυτήν υπέροχες λέξεις, οι οποίες μας συγκινούν και μπαίνουν στις ψυχές όλων μας!».

Μετά το πέρας της ανωτέρω δραστηριότητας, οι μαθητές της τάξης σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό των Εικαστικών Α.Δ. επιχείρησαν να δώσουν μια άλλη διάσταση στη συγκεκριμένη παραβολή. Αρχικά, οι μαθητές αφέθηκαν ελεύθερα να επιλέξουν και να ζωγραφίσουν την εικόνα που τους αποτυπώθηκε βαθιά μέσα τους κατά την διάρκεια της αφήγησης της Παραβολής του Σπορέως, όπως αναφερθήκαμε παραπάνω. Μερικές χαρακτηριστικές ζωγραφιές παρατίθενται κατωτέρω:

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός των εικαστικών μίλησε στους μαθητές για τον μεγάλο Ολλανδό ζωγράφο Vincent Van Gogh (1853-1890), ο οποίος αποτέλεσε τον εκπρόσωπο του μεταίμπρεσιονισμού. Ο Βαν Γκογκ ανέπτυξε φλογερή χριστιανική πίστη κι ένα ζωηρό ενδιαφέρον γύρω από τη Βίβλο. Σπούδασε θεολογία στο Άμστερνταμ (1877-1878) και εργάστηκε ως ιεροκήρυκας στο Βέλγιο, πριν αφοσιωθεί τελικά στη ζωγραφική. Ασχολήθηκε επαγγελματικά με το εμπόριο τέχνης, διάβαζε γύρω από τους καλλιτέχνες και εκτιμούσε ιδιαίτερα το Γάλλο ζωγράφο Ζαν-Φρανσουά Μιλλέ (Jean-François Millet 1814-1875), εκπρόσωπο του ρεαλισμού.¹²⁴ Ο Μιλλέ αναπαριστούσε θέματα από την καθημερινή ζωή των αγροτών και σκηνές της υπαίθρου. Ήταν αρκετά γνωστός στην εποχή του και ένα από τα διασημότερα έργα του είχε ως θέμα το *Σπορέα* (1950).

Την εποχή εκείνη οι πιο πρωτοποριακοί καλλιτέχνες είχαν εγκαταλείψει τη θρησκευτική θεματολογία και έστρεφαν το ενδιαφέρον τους στη γύρω τους (φυσική και κοινωνική) πραγματικότητα, την οποία ήθελαν να απεικονίσουν με μεγάλη ακρίβεια (ρεαλισμός). Ωστόσο ορισμένα ρεαλιστικά έργα του Μιλλέ περιείχαν θρησκευτικούς συμβολισμούς. Για παράδειγμα ο *Σπορέας* ήταν εμπνευσμένος από τη γνωστή παραβολή του Ιησού, η οποία αναφέρεται στα Συνοπτικά Ευαγγέλια (*Κατά Ματθαίον, Κατά Μάρκον και Κατά Λουκάν*).

¹²⁴ Απόστολου Ν. Μαγουλιώτη, Αθανασίου Τσιπλητάρη, *Παρατηρώ και δημιουργώ. Εικαστικά Ε΄ & Στ΄ τάξη Δημοτικού* [Βιβλίο του μαθητή], Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, (Αθήνα: εκδόσεις Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος» 2016), 66-68.

Ο Βαν Γκογκ θαύμαζε το Μιλλέ, μελετούσε και αντέγραφε τα έργα του. Ήθελε και ο ίδιος να δημιουργήσει σύγχρονα έργα με θρησκευτικές μεταφορές και του άρεσαν ιδιαίτερα οι παραβολές επειδή με αυτές ο Ιησούς δίδασκε το Λόγο του Θεού παραστατικά, μέσα από απλά παραδείγματα της αγροτικής ζωής που καταλάβαιναν όλοι οι άνθρωποι. Σε αντίθεση με άλλους καλλιτέχνες ο Βαν Γκογκ απέφευγε να αναπαριστά αγγέλους ή φανταστικά θέματα και προτιμούσε να αναζητά βαθύτερα νοήματα στη γύρω του πραγματικότητα και να δημιουργεί εικόνες του απλού αγροτικού κόσμου με μεταφορική σημασία.¹²⁵

Από το 1880 ο Βαν Γκογκ αφιερώθηκε στη ζωγραφική, αναπαριστώντας κυρίως τοπία και ανθρώπους της εποχής του. Στο πρώτο διάσημο έργο του, τους *Πατατοφάγους* (1885), απεικόνισε φτωχούς εργάτες με γήινα χρώματα και γκρίζους τόνους, αφού έτσι έβλεπε τη ζωή αυτών των ανθρώπων. Αργότερα επισκέφθηκε το Παρίσι, το μεγάλο μητροπολιτικό κέντρο της τέχνης του 19^{ου} αιώνα, ενώ έζησε για λίγα χρόνια και στη νότια Γαλλία, στην περιοχή της Προβηγκίας. Στο Παρίσι γνώρισε τα φωτεινά χρώματα και τις ζωηρές πινελιές των Ιμπρεσιονιστών.¹²⁶ Παράλληλα μελέτησε νέες επιστημονικές θεωρίες γύρω από το χρώμα. Άρχισε τότε να χρησιμοποιεί τις έντονες αντιθέσεις των συμπληρωματικών χρωμάτων¹²⁷ στα έργα του, όπως παρατηρούμε στις δικές του εκδοχές του *Σπορέα*, τις οποίες ζωγράφησε το 1888. Σε μια εκδοχή του θέματος ο ζωγράφος δίνει έμφαση στο τοπίο, ενώ σε μια άλλη ο λαμπερός ήλιος που περιβάλλει το κεφάλι του σπορέα θυμίζει φωτοστέφανο.

Λίγο αργότερα ο Βαν Γκογκ ζωγράφησε το θέμα του θερισμού, το οποίο θεωρούσε ως συμπληρωματικό της σποράς. Στον κύκλο των αγροτικών εργασιών ο ζωγράφος έβλεπε μια μεταφορά του αιώνιου κύκλου της ζωής. Έτσι, τα χωράφια με το στάρι αντιπροσώπευαν για εκείνον τη μοίρα της ανθρωπότητας στη γήινη ύπαρξή της: την

---

¹²⁵Εξάλλου οι προτεστάντες – όπως ο Βαν Γκογκ – αποφεύγουν την αναπαράσταση θρησκευτικών σκηνών και αγίων. Οι ναοί τους έχουν μια πιο αυστηρή και λιτή διακόσμηση σε σχέση με εκείνους των καθολικών, ενώ, σε αντίθεση με τους καθολικούς, πιστεύουν στην άμεση επαφή του πιστού με το Θεό, μέσα από την προσωπική ανάγνωση των Γραφών, αρνούμενοι το μεσολαβητικό ρόλο των αγίων.

¹²⁶ Απόστολου Ν. Μαγουλιώτη, Αθανασίου Τσιπλητάρη, *Παρατηρώ και δημιουργώ. Εικαστικά Ε΄ & Στ΄ τάξη Δημοτικού* [Βιβλίο του μαθητή], Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, (Αθήνα: εκδόσεις Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος» 2016), 70-73.

¹²⁷ Συμπληρωματικά λέγονται τα αντικριστά χρώματα του χρωματικού κύκλου. Κάθε ζευγάρι συμπληρωματικών χρωμάτων σχηματίζεται από ένα βασικό και ένα δευτερογενές χρώμα: κόκκινο-πράσινο, μπλε-πορτοκαλί, κίτρινο-μωβ. Όταν δύο συμπληρωματικά χρώματα τοποθετούνται το ένα δίπλα στο άλλο δημιουργούν έντονη χρωματική αντίθεση.

πορεία από τη σπορά (δημιουργία) έως την ωρίμανση και το θερισμό (θάνατο).¹²⁸ Οι μαθητές της τάξης είχαν την ευκαιρία να πληροφορηθούν σημαντικές πληροφορίες γύρω από τη ζωή του και το έργο του. Δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσουν τον τρόπο που προσέγγισε ο μεγάλος Ολλανδός ζωγράφος την παραβολή του Σπορέως μέσα από τους πίνακές του, τους οποίους και παραθέτουμε:

Millet, The Sower, 1850. Boston, Museum of Fine Arts (photo: Museum)

---

¹²⁸ Το θέμα αυτό απασχολούσε ιδιαίτερα τον καλλιτέχνη εκείνη την περίοδο, καθότι ο ίδιος έπασχε από ψυχική ασθένεια κι ένιωθε βαθιά μελαγχολία. Μετά από μια σοβαρή κρίση νοσηλεύθηκε σε ψυχιατρική κλινική (1889-1890) και λίγο αργότερα αυτοκτόνησε.

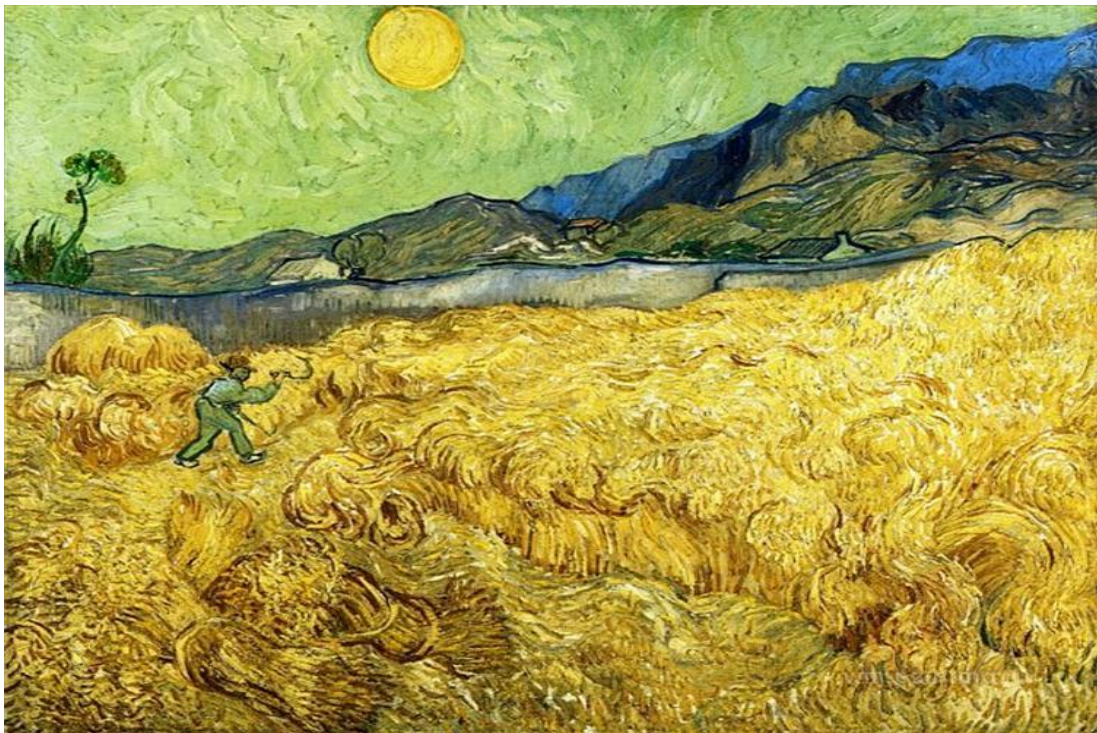
Van Gogh, The Sower, 1888. Otterlo, Rijksmuseum Kroller- Miiller (photo: Rijksmuseum)

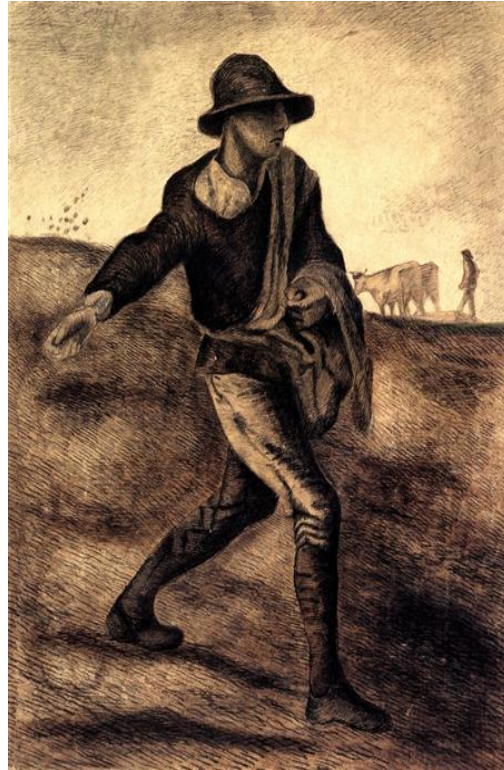
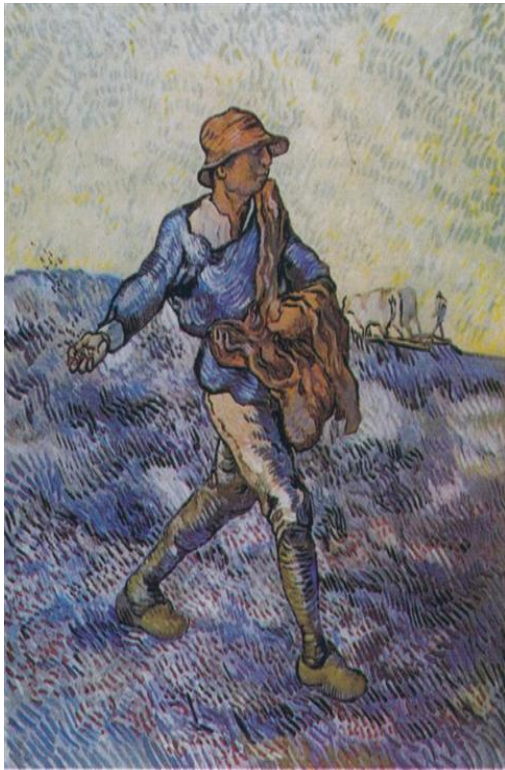
Φ. Μιλλέ, Oισταχομαζώχτρες, 1857, Παρίσι, Muséed'Orsay

Van Gogh, The Sower, 1888. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh (photo: Rijksmuseum)

Van Gogh, The Reaper, 1889. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh (photo: Rijksmuseum)

- 1) Van Gogh, The Sower (after Millet), 1881. Amsterdam, Rijksmuseum Vincent van Gogh (photo: Rijksmuseum)
- 2) Van Gogh, The Sower (after Millet), 1889. Otterlo, Rijksmuseum Kroller-Miüller (photo: Rijksmuseum)

Οι ανωτέρω δραστηριότητες έδωσαν στους μαθητές το κίνητρο και την επιθυμία να ανακαλύψουν το θεολογικό νόημα της παραβολής και ταυτόχρονα να αναδειχθούν οι δικές τους προσεγγίσεις, αλλά και να ασκήσουν τη δική τους κριτική απέναντι στους «πρωταγωνιστές» της παραβολής.

Έχοντας τη βεβαιότητα, ότι οι μαθητές κατανόησαν το θεολογικό υπόβαθρο της παραβολής, προχωρήσαμε στο τελευταίο στάδιο, το οποίο περιλαμβάνει την ενότητα «εφαρμόζοντας». Βασικός σκοπός μου ήταν, πώς θα μπορούσα να μεταφέρω όσα ελέχθησαν περί της παραβολής του Σπορέως στην καθημερινή ζωή των μαθητών. Με άλλους λόγους, να φέρω στα μέτρα των παιδιών την συγκεκριμένη παραβολή, για να μπορέσουν να την ζήσουν όσο το δυνατό πιο έντονα, με έναν βιωματικό τρόπο και να μη σταθούμε μόνο στην νοητική κατανόησή της. Έθεσα στα παιδιά της τάξης μου (Ε'), το εξής ερώτημα: «Πώς ξεπερνά τα εμπόδια που μου παρουσιάζονται στη ζωή μου, τα οποία με εμποδίζουν να καρποφορήσει εντός μου, ο Λόγος του Θεού»; Προσπάθησα στο διάλογο που ακολούθησε, να μπορέσουν τα παιδιά να φέρουν στην μνήμη τους περιστατικά, επεισόδια, γεγονότα, τα οποία τους έχουν πληγώσει σε μεγάλο βαθμό και να θυμηθούν τις αντιδράσεις τους και εάν αυτές ομοιάζουν με

κάποια από τις τέσσερις κατηγορίες γης στις οποίες έπεσε ο σπόρος και είχε τα ανάλογα αποτελέσματα. Οι απαντήσεις των παιδιών υπήρξαν αποπλιστικές. Με τον αυθορμητισμό τους, την καλοσύνη τους και την απλότητά τους έγραψαν τις σκέψεις τους, έκριναν τις ενέργειες που προέβησαν και παράλληλα ενθουμούμενοι το περιεχόμενο της παραβολής να τις αξιολογήσουν. Η μαθήτρια της τάξης Α.Κ έγραψε : «Πολλές φορές προσπαθώ όταν με ενοχλούν παιδιά άλλων τάξεων, να μην ασκήσω βία, να μην κοροϊδέσω, να μην βρίσω. Κάποιες φορές όμως ξεφεύγω και αντιδρώ άσχημα! Θέλω να δίνω αγάπη, αλλά αρκετές φορές μού είναι δύσκολο». Η μαθήτρια Ι.Γ έγραψε: «Η συγχωρητικότητα, η βαθιά πίστη στο Θεό και το ταπεινό φρόνημα βοηθάει να ξεπερνούμε τα προβλήματα. Μπορούμε να προσευχόμαστε - θετικά- για τον άνθρωπο που μας στενοχωρεί. Οι γονείς μας μπορούν να μας συμβουλέψουν και να μας βοηθήσουν να εφαρμόσουμε τον Λόγο του Θεού». Ένας άλλος μαθητής της τάξης έγραψε τα εξής λόγια: «Στη ζωή μας συναντάμε πολλές δυσκολίες που ενοχλούν την ψυχή μας. Ο Θεός θέλει να συγχωρούμε όχι επτά φορές τον άλλον αλλά εβδομήντα επτά! Μας βοηθάει να έχουμε καλή επικοινωνία με τους γονείς μας!». Η μαθήτρια Η.Ι, έγραψε με χαρακτηριστικό τρόπο τας εξής: «Πρώτα από όλα για να λύσουμε και να ξεπεράσουμε τα εμπόδια, θα πρέπει να συγχωρούμε τους άλλους, να δεχόμαστε τις αποφάσεις τους και να τους αγαπάμε όλους. Εμπόδια μπορούν να μου δημιουργήσουν, οι φίλες μου, οι γείτονές μου, μέχρι και η οικογένειά μου! Με την υπομονή μας, τη συγχωρητικότητα και την αγάπη μας μοιάζουμε με τη γόνιμη γη που καρποφορεί και οι άνθρωποι γεύονται τους καρπού της». Ο μαθητής Κ.Δ έγραψε: «Όλα τα εμπόδια που μου δημιουργούνται, είτε στο σπίτι μου, είτε στο σχολείο, είτε στην παρέα μου (διαφωνίες, αδικίες, βιαιοπραγίες) προσπαθώ με υπομονή και επιμονή να τα ξεπεράσω. Είναι πολλές φορές δύσκολο, αλλά προσπαθώ...». Μια άλλη μαθήτρια, η Μ.Α με διάθεση αυτοκριτικής έγραψε: «Γενικά δεν ήμουν πολύ καλός άνθρωπος: έλεγα πολλά ψέματα, τους κορόιδευα όλους, μιλούσα άσχημα, έμπλεκα συνεχώς σε καυγάδες και πάντα έφταιγαν οι άλλοι. Όσο μεγαλώνω όμως, κάτι έχει αλλάξει. Προσπαθώ να μη φέρομαι με αυτόν τον τρόπο. Άλλες φορές το καταφέρνω άλλες όχι». Ο Α. Σ έγραψε: «Στη ζωή υπάρχουν κάθε λογής εμπόδια. Μπορεί να είναι στο σχολείο, στους φίλους ακόμα και στην οικογένεια. Εγώ, όταν μου λένε άσχημα λόγια προσπαθώ να μη νευριάζω και να μην αντιδρώ άσχημα. Μερικές φορές, όταν κάποιος κάνει κάποια κακή πράξη μπροστά μου προσπαθώ να του αλλάξω γνώμη και να τον κάνω να σταματήσει. Όταν κάνω κάτι κακό προσπαθώ να πω την αλήθεια και να μην το ξανακάνω». Μια άλλη μαθήτρια της τάξης, η Μ.Α

έγραψε: «Προσπαθώ όταν μου φωνάζουν να μην αντιδρώ, να αποφεύγω τις κακίες των άλλων. Όταν κάνω πράγματα που στενοχωρούν τους άλλους κάνω την προσευχή μου στον Θεό να με συγχωρέσει». Η μαθήτρια ΤΜ έγραψε: «Αν πιστεύουμε αληθινά στον Θεό, τον αγαπάμε και κάνουμε το θέλημά του, όλα γίνονται. Εγώ μπορεί να μην κάνω κάποια από αυτά αλλά κάποιες φορές μπορεί να σηκώσω το χέρι μου, να πω μια κακιά λέξη άθελά μου. Προσπαθώ να μειώσω αυτές τις άσχημες συμπεριφορές. Επίσης λέω και συγγνώμη». Ο μαθητής Ι.Π έγραψε: «Σκέφτομαι πώς μπορώ να αντιμετωπίσω το πρόβλημα που μου εμφανίστηκε και αποφασίζω τι θα κάνω ανάλογα με το τι είδους είναι». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απάντηση που έδωσε η μαθήτρια Κ.Ν: «Εγώ προσπαθώ να τα ξεπεράσω αλλά δεν μπορώ. Οι περισσότεροι άνθρωποι μένουν δυνατοί και δεν τους ενδιαφέρει, αλλά εμένα γίνεται το ακριβώς αντίθετο: Με το που ακούω κάτι άσχημο αρχίζω να κλαίω. Πάντα προσπαθώ να μην κλαίω αλλά δεν μπορώ. Προσπαθώ να πω στους γονείς μου να μην χωρίσουν αλλά αυτοί δεν ακούνε. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να ξεσπάω πολλές φορές άσχημα. Έρχομαι σε κόντρα κυρίως με την μητέρα μου. Μαλώνουμε πολλές φορές! Προσεύχομαι να μην χωρίσουν ποτέ οι γονείς μου». Τέλος, η μαθήτρια Α. Σ έγραψε: «Για να μπορούμε να περάσουμε τα εμπόδια, πρέπει να έχουμε πίστη βαθιά στο Θεό. Γιατί αυτός μάς βοηθάει πάντα στα χρήσιμα πράγματα. Πρέπει επίσης να έχουμε πάντα υπομονή. Είναι καλύτερα να σιωπούμε ακόμα και αν έχουμε δίκιο, από το να φωνάζουμε! Να λέμε συγγνώμη ο ένας στον άλλον, διότι χωρίς συγγνώμη ένας τσακωμός δε λύνεται. Να είμαστε το γόνιμο έδαφος της παραβολής και όχι οι άλλες τρεις κατηγορίες γης που δεν απέδωσαν καρπούς. Να μοιάσουμε στους Αγίους. Ακόμη και αν με κάποιον διαφωνούμε, πρέπει να παραμένουμε ψύχραιμοι και να ακούσουμε τη γνώμη του. Έτσι θα μπορούμε να υπερβούμε κάθε είδους εμπόδια και να σηκωνόμαστε σε κάθε δυσκολία».

Προτού προχωρήσουμε στο τελευταίο στάδιο των δραστηριοτήτων είναι απαραίτητο να τονιστούν και να ειπωθούν αλήθειες που δυστυχώς μας πικραίνουν αλλά αποδίδουν την πραγματικότητα μέσα στην οποία κινείται ολόκληρη η σχολική εκπαιδευτική κοινότητα. Αναφέρομαι στο θέμα της λειτουργικής αγωγής μέσα στο χώρο του σχολείου. Όλοι γνωρίζουμε πως το σημερινό σχολείο δεν προσφέρει επαρκώς βασικές δυνατότητες λειτουργικής αγωγής εντός του. Πιο συγκεκριμένα: η πρωινή προσευχή, ο εκκλησιασμός και το μάθημα των θρησκευτικών βρίσκονται διαρκώς υπό σοβαρή αμφισβήτηση. Ο τρόπος μάλιστα που πραγματοποιούνται,

περισσότερο υποβαθμίζει την σημασία τους, παρά παιδαγωγεί. Η απαξίωση από την πλευρά των μαθητών είναι μεγάλη. Όπως έχουμε υπογραμμίσει σε παραπάνω ενότητα, ο ρόλος του σχολείου και η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών δεν πρέπει να έχουν κατηχητικό χαρακτήρα. Δε χωράει καμία αμφιβολία, πώς μια τέτοια προσέγγιση, περισσότερο θα αυξήσει τα προβλήματα παρά θα τα ελαττώσει. Δεν πρέπει όμως να φτάσουμε στο άλλο άκρο (στην απαξίωση του μαθήματος των Θρησκευτικών). Το σημερινό σχολείο δεν παρέχει αγωγή, πόσο μάλλον λειτουργική αγωγή. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι οι μαθητές να στερούνται βασικές γνώσεις περί λειτουργικών θεμάτων, που δυσχεραίνουν πάρα πολύ την προσπάθεια που καταβάλλουν λίγοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έχουν να αντιμετωπίσουν αρκετές φορές και την αρνητική στάση των συναδέλφων τους.¹²⁹

Με βάση τα ανωτέρω, οι μαθητές της Πέμπτης τάξης προσπάθησαν να εκφράσουν και να αποτυπώσουν όσο μπορούσαν καλύτερα, τις δικές τους προσεγγίσεις και να φωτίσουν με τον τρόπο τους, στο βαθμό, με τον οποίο τούς άγγιξε η παραβολή, τα συναισθήματά τους και τους προβληματισμούς τους και ταυτόχρονα με έναν βιωματικό τρόπο να την μεταφέρουν στην καθημερινότητά τους. Βέβαια, είναι απολύτως αναμενόμενο το γεγονός, ότι η έλλειψη λατρευτικών παραστάσεων και εμπειριών, λόγω, της μη συμμετοχής τους στις λατρευτικές συνάξεις και τον τακτικό τους εκκλησιασμό, με άλλα λόγια την ηχηρή απουσία τους από τη λατρευτική ζωή της εκκλησίας, τα παιδιά να αντιμετωπίζουν κυρίως θεωρητικά, ότι αφορά θέματα πίστεως, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που το σχολείο βλέπει το μάθημα των θρησκευτικών. Δηλαδή, ως άλλο ένα μάθημα που συμπληρώνει το εβδομαδιαίο σχολικό πρόγραμμα και προσφέρει βασικές πληροφορίες, χωρίς να υπάρχει ουσιαστική σύνδεση με τη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας. Η εκπόνηση της μεταπτυχιακής εργασίας, μου έδωσε την ευκαιρία να μοιραστώ μαζί τους τις αγωνίες μου και τους προβληματισμούς μου και παράλληλα στο μέτρο του δυνατού, να δώσω τα ερεθίσματα εκείνα, τα οποία θα ωθήσουν σε μια ουσιαστική σχέση με τη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας.

---

¹²⁹ Παύλου Ιωάννου, «Παράγοντες Λειτουργικής Αγωγής Ενορία- Σχολείο – Οικογένεια κ.λπ.», στο *Λειτουργική Αγωγή «Μυσταγωγών Σου Κύριε τούς μαθητάς edίδασκες λέγων»*. Πρακτικά ΙΑ΄ Πανελληνίου Λειτουργικών Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων (Βόλος, 19-21 Οκτωβρίου 2009), Κωνσταντίνου Χολέβα, Βασίλειου Τζέρπου, επιμ. έκδ. (Αθήναι : Κλάδος Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, 2010) 62.

Δ) Συμπεράσματα

Φτάνοντας στο τέλος της μεταπτυχιακής μου εργασίας, απαραίτητο είναι να δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένες πτυχές της εργασίας, οι οποίες προβάλλουν θέσεις και τοποθετήσεις, τις οποίες ενστερνίζομαι στον απόλυτο βαθμό. Με συνοπτικό τρόπο αξίζει να σταθούμε στα εξής σημεία:

Α) Αναμφισβήτητα ο Πλούταρχος, ο αρχαίος φιλόσοφος και παιδαγωγός (με την σημερινή έννοια) υπήρξε ένας άνθρωπος, ο οποίος βρισκόταν πολύ μπροστά από την εποχή του. Μίλησε όσο κανείς άλλος, για τον τρόπο και τις προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν για να μεγαλώσει σωστά ένα παιδί. Ο τρόπος που επιδιώκει να διαδώσει και να μεταδώσει τις σκέψεις του, τις ανησυχίες του και τους προβληματισμούς του είναι εκπληκτικός. Φέρνει συχνά παραδείγματα από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της εποχής του για να γίνεται περισσότερο κατανοητός και ελκυστικός ο λόγος του. Με σαφήνεια, ακρίβεια και σοφία γνωστοποιεί τις σκέψεις του. Απολύτως συγκροτημένος ο λόγος του έχοντας αρχή, μέση και τέλος. Τονίζει την αξία του αγώνα απόκτηση αρετών, που καλούνται να κάνουν τα παιδιά από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, ώστε να διαμορφώσουν ισχυρές προσωπικότητες, ικανές να προάγουν το αγαθό και να απορρίπτουν το κακό. Με έμφαση, παραλληλίζει το λειτούργημα του παιδαγωγού με αυτό του γεωπόνου, τους σπόρους, με τις συμβουλές και τις παραινέσεις. Κάνει λόγο για τη φύση του ανθρώπου και τις τυχόν ελλείψεις που υπάρχουν σε αυτήν, οι οποίες αναπληρώνονται με τις διδαχές. Επίσης, τονίζει την ανάγκη της ολοκληρωμένης ανάπτυξης των παιδιών, τόσο σε υλικό επίπεδο, όσο και σε πνευματικό. Σπουδαίο ρόλο παίζουν οι γονείς. Είναι οι υπεύθυνοι για την ισορροπημένη ανάπτυξη των παιδιών τους. Κρίνει αναγκαίο, αυτοί να τα μεγαλώνουν, να δίνουν μεγάλη προσοχή στα πρώτα ακούσματα που θα τους προσφέρουν, ώστε να μην δηλητηριάζονται οι παιδικές τους ψυχές. Επίσης, εξαιρετική σημασία έχει το γεγονός της επιλογής κατάλληλου παιδαγωγού και εν συνεχεία άριστου δασκάλου, πάνω στους οποίους θα εμπιστευτούν την πνευματική ανάπτυξη των παιδιών τους. Οραματίζεται μια αξιόλογη αγωγή και μια ορθή παιδεία. Κατά τη γνώμη του, αυτά είναι τα δύο κριτήρια, πάνω στα οποία θα επενδύσουν και όχι σε επιφανειακούς παράγοντες, όπως η ομορφιά, η δόξα, ο πλούτος, οι οποίοι ανά πάσα στιγμή

κινδυνεύουν να χαθούν. Πιστεύει ακράδαντα, πως η ευδαιμονία των παιδιών θα εξαρτηθεί σε έναν μεγάλο βαθμό από την παιδεία που θα λάβουν, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής τους. Η παιδεία όμως κατά τον αρχαίο φιλόσοφο, δεν είναι απλή υπόθεση αλλά είναι τέχνη. Τεράστιο ρόλο διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός, ο οποίος πρέπει να είναι ένα πρόσωπο πλημμυρισμένο από αρετές, για να μην είναι μονότονος και κουραστικός, να αγαπάει και να ενδιαφέρεται για τους μαθητές του, να συλλέγει τα κατάλληλα και τα καλύτερα βιβλία που υπάρχουν (σπόροι) και πάνω από όλα, ο λόγος του να είναι οικουμενικός, δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς.

Μέσα από τα έργα του, ο Πλούταρχος, όπως λεπτομερώς έχουμε πραγματευτεί στα αρχικά κεφάλαια της εργασίας, με σαφήνεια και μεστό λόγο αναφέρεται στις σχέσεις που πρέπει να διέπουν, γονείς και παιδιά, μαθητές και δασκάλους. Προβάλλει αρετές, όπως, τη διάκριση, τη συγχωρητικότητα, τη καθαρότητα του βίου, τη μίμηση σωστών τρόπων συμπεριφοράς, οι οποίες είναι αναγκαίες για το υγιές χτίσιμο των μεταξύ τους σχέσεων. Αναφέρεται στην αξία της ποίησης και στην επιλογή κατάλληλων ποιημάτων, τα οποία συμβάλλουν στην απόκτηση αρετών. Κρούει ταυτόχρονα όμως, τον κώδωνα του κινδύνου, όταν διδάσκει, ότι τα παιδιά θα πρέπει να εκπαιδευτούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην ενθουσιάζονται σε υπερβολικό βαθμό από τους δημιουργούς των ποιημάτων, διότι αρκετές φορές, οι άνθρωποι αυτοί είναι ανήθικοι, γεμάτοι πάθη και κακίες, οι οποίοι δεν αρμόζουν με την αξία των έργων τους, με αποτέλεσμα να σκανδαλίζουν και να δηλητηριάζουν τις ψυχές των παιδιών. Πόσο επίκαιρος και πόση αλήθεια κρύβουν τα λόγια του!

Τέλος, ο Πλούταρχος κάνει λόγο για την ομαλή μετάβαση από την παιδική στην ανδρική ηλικία με κύριο όχημα τη φιλοσοφία. Παροτρύνει τους νέους να παρακολουθούν κατάλληλες φιλοσοφικές συζητήσεις που θα τους ωφελήσουν πνευματικά. Ευθύνη του δασκάλου είναι να μάθει στους μαθητές του, να προσέχουν και να επιλέγουν εκείνα τα είδη του λόγου, τα οποία θα τους βοηθήσουν να συναντήσουν και να γνωρίσουν, την αλήθεια, τη σωτηρία και κάθε τι αγαθό. Ενθαρρύνει τους νέους να καλλιεργούν την ερευνητική τους ικανότητα, με το να φιλτράρουν, να επεξεργάζονται τις γνώσεις τους και να συντελούν με τον τρόπο τους στην πρόοδο του κόσμου

και στη δική τους ευδαιμονία. Πραγματικά, ένας υπέροχος παιδαγωγός, τόσο σύγχρονος και τόσο επίκαιρος, ο οποίος είναι άξιος θαυμασμού.

Β) Ο θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός μιλούσε στους ανθρώπους που Τον ακολουθούσαν είτε από ιερό ζήλο, είτε από περιέργεια, είτε από κακή προαίρεση να τον παγιδεύσουν λειτουργώντας σαν «πράκτορες» των Φαρισαίων, είτε διότι ήσαν αργόσχολοι και δεν είχαν τι άλλο να κάνουν, είτε ήσαν ευλαβείς και εραστές της Γραφής και του Λόγου του Θεού (μαθητές), μέσω των παραβολών, προσαρμοσμένες πάντοτε σε αυτού του είδους ακροατών. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, η παραβολή είναι μια πλαστή διήγηση που διαφέρει από τον μύθο διότι λαμβάνεται από τα γεγονότα, όχι της φαντασίας, αλλά της καθημερινής ζωής, όπως ακριβώς συμβαίνουν και όχι παραποιημένα, για να διδάξει υψηλά νοήματα. Η παραβολή του Σπορέως, η οποία αποτέλεσε το θέμα της μεταπτυχιακής μου εργασίας, περιγράφει μια σκηνή σποράς κατά γράμμα, με τέτοιον τρόπο, ώστε να μπορεί ο καθένας να την κατανοήσει. Βέβαια, ο σκοπός Του είναι να αποκαλύψει την πνευματική σπορά του Λόγου του Θεού. Σε αυτά τα ακροατήρια, που είτε εξ' αδυναμίας του νου, είτε από κακή προαίρεση βλέπουν τα θαύματα, αλλά δεν τα βλέπουν σωστά και ακούν τα υψηλά νοήματα αλλά δεν τα κατανοούν. Με άλλους λόγους, άλλοι δεν δέχονται τα θαύματα και ζητούν εξηγήσεις και άλλοι (κακοπροαίρετοι) τα αποδίδουν στο διάβολο και ακούν τα λόγια της σωτηρίας και τα αγνοούν (τα ξέρουμε εμείς αυτά) ή τα διαστρεβλώνουν (αιρετικοί). Ακροατήριο αποτελούν όλοι οι άνθρωποι κάθε εποχής και ανάλογα πώς υποδέχονται ή απορρίπτουν τον Λόγο του Θεού κατατάσσουν τους εαυτούς τους σε κάποιες από τις κατηγορίες ακροατών που αναφέρθηκε ανωτέρω. Ο Χριστός από άπειρη αγάπη για τον άνθρωπο, δια της παραβολής, οι μεν καλοπροαίρετοι παίρνουν και κάτι για τον κόπο τους, για τους δε κακοπροαίρετους, τους προφυλάσσει, διότι μη κατανοώντας το Λόγο Του, δεν βρίσκουν αφορμές για να κακολογήσουν και να κολαστούν, αλλά τους δίνει χρόνο και ευκαιρία, για να κατανοήσουν τα λόγια της παραβολής και να πάρουν τη σταθερή απόφαση να πορευτούν μαζί Του. Αξίζει να σημειωθεί ξανά, ότι από τις πολλές παραβολές που περιέχουν τα Ευαγγέλια, δύο μόνο έχει εξηγήσει ο Ίδιος προσωπικά: Την παραβολή του Σπορέως και

την παραβολή των Ζιζανίων. Στην εξήγησή Του, ο Κύριος αναφέρεται στις τέσσερις κατηγορίες του αγρού, οι οποίες συμβολίζουν τις ψυχές των ανθρώπων: τις αδιάφορες και ανευλαβείς (πατημένη γη), τις επιπόλαιες, ενθουσιώδεις αλλά ανυπόμονες ψυχές (πετρώδες έδαφος), τις πολυμέριμνες και φιλήδονες ψυχές (ακανθώδες έδαφος) και τέλος τις ψυχές της υπομονής, τις καλοπροαίρετες, που καρποφορούν (γόνιμη γη). Την παραβολή του Σπορέως, την ιστορούν οι τρεις συνοπτικοί Ευαγγελιστές: Ο Ματθαίος στο 13^ο κεφάλαιο, στίχ. 3-23, ο Μάρκος στο 4^ο κεφάλαιο, στίχ. 3-20, και ο Λουκάς στο 8^ο κεφάλαιο, στίχ. 4-15. Ο κάθε ένας από τους Ευαγγελιστές προσεγγίζει και αποδίδει την παραβολή με το δικό του τρόπο. Χρησιμοποιούν συμβολισμούς για να γεφυρώσουν τα ορατά με τα αόρατα, το θείο με το ανθρώπινο, δίνοντας από τη μια πλευρά, μια μεταφυσική προοπτική στα παρόντα και από την άλλη, την εύκολη απομνημόνευση του Λόγου. Οι συνοπτικοί Ευαγγελιστές ως μεγάλοι παιδαγωγοί του Λόγου του Θεού, μας διδάσκουν μέσα από την ιδιαίτερη ματιά, την οποία φωτίζουν την παραβολή, τον τρόπο, με τον οποίο ως εκπαιδευτικοί να ακουμπάμε τα γεγονότα, καθώς και τον τρόπο που οφείλουμε να μεταδώσουμε τις γνώσεις μας στους μαθητές μας, δίδοντας παιδαγωγικές προεκτάσεις στα γεγονότα, πάντα όμως με πνεύμα, αγάπης, βαθιάς κατανόησης, σεβασμού στο ιδιαίτερο πρόσωπο του κάθε ανθρώπου ως εικόνα του Χριστού και φυσικά, ελεύθερα και δημιουργικά.

Γ) Το τρίτο σκέλος της εργασίας αφορούσε τις παιδαγωγικές προεκτάσεις της παραβολής, με άλλους λόγους, κύριος στόχος ήταν η μεταφορά της παραβολής του Σπορέως στην καθημερινή ζωή των μαθητών της τάξης μου. Τα παιδιά της τάξης μου, μαθητές της Πέμπτης, του 6^{ου} Δημοτικού Σχολείου Πατρών, υπήρξαν πολύτιμοι βοηθοί μου στην εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου εργασίας, καθώς συμμετείχαν σε μια σειρά από δραστηριότητες, όπως έχουν αναλυθεί σε προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας. Δεν ήθελα να είναι, ένα άλλο μάθημα παράδοσης στα στενά όρια μιας σχολικής αίθουσας, αλλά να μπορέσω στο μέτρο του δυνατού, με έναν βιωματικό τρόπο, να δώσω τις ευκαιρίες εκείνες να εκφραστούν (ποικιλότητα) και να διατυπώσουν τις απόψεις τους, τις δικές τους προσεγγίσεις, ελεύθερα και δημιουργικά, δίχως να τους μεταφέρω άγχος και αγωνία, που θα «δηλητηρίαζαν» το ευχάριστο κλίμα που δημιουργήθηκε,

εντός και εκτός σχολικής αιθούσης. Είναι αλήθεια, τα παιδιά με απλότητα, γνησιότητα και αυθορμητισμό ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες και το κυριότερο τους δόθηκε το ερέθισμα, μέσω της παραβολής, να έρθουν σε μια πιο στενή επαφή με τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας (ο κατεξοχήν χώρος που ακούγεται ο Λόγος του Θεού), γεγονός εξαιρετικά δύσκολο στις ημέρες μας, ελπίζοντας μέσα μου βαθιά, πώς η ενεργή εμπλοκή τους στην συγκεκριμένη παραβολή, θα χαραχθεί βαθιά μες στις ψυχές τους, ώστε να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν μια προσωπική σχέση με τον θεάνθρωπο Ιησού Χριστό.

Τέλος, θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω θερμά τον κύριο Δεσπότη Σωτήριο (επιβλέπων καθηγητής), για τις πολύτιμες συμβουλές και οδηγίες καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές που μου έδωσε, οι οποίες με βοήθησαν στο μέγιστο βαθμό, για την υλοποίηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας.

Ε) Πίνακας Βιβλιογραφίας

Α) Πηγές

1) *Η Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 2003)

2) Πηγή εικόνων

WikiArt. Visual Art Encyclopedia <https://www.wikiart.org/>

Β) Βιβλιογραφία

1) Αγγουρίδη, Σ. «Μάρκος», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Α.Π. Λυγγούρης, επιμ. Έκδ., Τόμ. 8 (Αθήνα: Έκδοσις Αθαν. Μαρτίνου, 1966) στ. 748-750.

2) Αεράκη, Δ. *Το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο τεύχος Α' κεφάλαια 1-4* (Αθήνα: Έκδοση Ιδιωτική, 2016).

3) Βελμίροβιτς, Ν. *Ομιλίες Ε' Κυριακοδρόμιο Β'*, ελλ. μετ. Π. Μπότσης (Αθήνα: Μπότσης, 2013) 223- 246.

4) Γρατσέα, Γ. , «Λουκάς», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Α.Π. Λυγγούρης, επιμ. Έκδ., Τόμ. 8 (Αθήνα: Έκδοσις Αθαν. Μαρτίνου, 1966) στ. 364-366.

5) Δεσπότη, Σ. *Ο κώδικας των Ευαγγελίων Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους* (Αθήνα: Εκδόσεις Άθως, 2009).

6) Δεσπότη, Σ. « *Βίβλος και Παιδαγωγικές εφαρμογές παραδόσεις ΙΑ*», στο διαδικτυακό τόπο:
<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL2O5oY5NBvQcIk&cid=06A23590ACE5E23&id=6A23590ACE5E23%21133&parId=root&o=OneUp>

- 7) Δεσπότη, Σ. « *Βίβλος και Παιδαγωγικές εφαρμογές παραδόσεις 1B*», στο διαδικτυακό τόπο:
<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AAeWIpogZud1JCC&cid=06A23590AAACE5E23&id=6A23590AAACE5E23%21132&parId=root&o=OneUp>
- 8) Ευθυμίου, Μ. «*Γεωργία και νομαδικές φυλές. Μιλώντας για την Ιστορία στην εγγονή μου, Δάφνη*», στο διαδικτυακό τόπο:
https://open.spotify.com/episode/515shlN5hY47QH5bcgBQv6?si=LmOksLx7QmSsHj60XiHuzw&utm_source=native-share-menu&nd=1 (ημερομηνία ανάκτησης: Μάιος 2021)
- 9) Ευθυμίου, Μ. «*Παγκόσμια Ιστορία, 1^ο μάθημα*», στο διαδικτυακό τόπο:
<https://www.youtube.com/watch?v=6Wal3fnjuQ8&t=16s> (ημερομηνία ανάκτησης: 13/3/2016).
- 10) Θεοτόκη, Ν. *Κυριακοδρόμιο των τεσσάρων Ευαγγελίων Τόμος 2^{ος}* (Έκδοσις 1840) 33 – 38.
- 11) Ιωάννου, Π. «Παράγοντες Λειτουργικής Αγωγής Ενορία - Σχολείο - Οικογένεια κ.λπ.», στο *Λειτουργική Αγωγή «Μυσταγωγών Σου Κύριε τούς μαθητάς εδίδασκες λέγων»*. Πρακτικά 1Α΄ Πανελληνίου Λειτουργικών Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων (Βόλος, 19-21 Οκτωβρίου 2009), Κωνσταντίνου Χολέβα, Βασιλείου Τζέρπου, επιμ. έκδ. (Αθήναι : Κλάδος Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, 2010) 49 – 67.
- 12) Καραβιδόπουλου, Ι. «Κυριακή Δ΄ Λουκά (Αγ. Πατέρων Ζ΄ Οικ. Συνόδου) Ευαγγέλιο: Λκ 8, 4-15» στο Σ. Αγουρίδης, Χ. Ατματζίδης, Σ. Δεσπότης, Θ. Ιωαννίδης, Χ. Καρακόλης, Μ. Κωνσταντίνου, Κ. Μπελέζος, Σ. Παπαλεξανδρόπουλος, Γ. Πατρώνος, Αικ. Τσαλαμπούνη, Σ. Χατζησταματίου, *Κυριακοδρόμιο Γραπτά κηρύγματα βιβλικών θεολόγων στα ευαγγελικά αναγνώσματα* (Αθήνα: εκδ. Άρτος ζωής, 2011) 56- 65.
- 13) Καραβιδόπουλου, Ι. «Παραβολή», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Α.Π. Λυγγούρης, επιμ. Έκδ., Τόμ. 10 (Αθήναι: Έκδοσις Αθαν. Μαρτίου, 1969) στ. 19-22

14) Κόνια, Μ. *Η παραβολή του Σπορέως στην ερμηνευτική και κηρυκτική παράδοση* (Θεσσαλονίκη, 2006).

15) Μαγουλιώτη, Α. Τσιπλητάρη, Α. *Παρατηρώ και δημιουργώ. Εικαστικά Ε΄ & Στ΄ τάξη Δημοτικού* [Βιβλίο του μαθητή], Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, (Αθήνα: εκδόσεις Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος» 2016).

16) Παπαγιάννη, Κ. *Ομιλίες στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Το περιβόλι της Παναγίας, 2017) 233- 241.

17) Παπακώστα, Θ. «*Ελευσίνια Μυστήρια, τα πάντα όλα*», στο διαδικτυακό τόπο: https://open.spotify.com/episode/5EKMnuTHv3HMRhyLhPhWOf?si=wmOqyl8VRCiowHbmrGtMMw&utm_source=native-share-menu&nd=1 (ημερομηνία ανάκτησης: Σεπτέμβριος 2021).

18) Παπακώστα, Σ. *Αι παραβολαί του Κυρίου* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότητος η «Ζωή», 2002).

19) Πλούταρχου, *Ηθικά Περί παίδων αγωγής, Πως δει τον νέον ποιημάτων ακούειν, Περί του ακούειν*, Τόμος Πρώτος, μετ. Φιλολογική ομάδα Κάκτου (Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος, 1995).

20) Πλούταρχου, *Περί παίδων αγωγής, Παραμυθητικός προς Απολλώνιον, Παραμυθητικός προς την εαυτού γυναίκα*, μετ. Γ. Ράπτης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος, 2002).

21) Σάκκου, Σ. *Ερμηνεία στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο Τόμος Α΄ κεφάλαια 1-8* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «Χριστιανική Ελπίς» Ορθόδοξη Αδελφότητα, 2008) 330-341.

22) Τρεμπέλα, Π. *Υπόμνημα εις το κατά Μάρκον Ευαγγέλιον* (Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφότης θεολόγων «Ο Σωτήρ», 2010) 68-77.

23) Τζίνου, Γ. Βασάλου, Διονυσίου – Παναγιώτη. *Ο Χριστός, η Αλήθεια, ως Διδάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός* Θρησκευτικά Ε΄ Δημοτικού Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, (Αθήνα: εκδόσεις «Διόφαντος», 2021) 20 - 33.

24) Χαραλαμπίδη, Γ. «Ο μέλας και ο λευκός ίππος της ψυχής στον Φαίδρο του Πλάτωνος», στο διαδικτυακό τόπο:

<https://www.youtube.com/watch?v=XyL9BmTqt5M> (ημερομηνία ανάκτησης: 19/5/2022).

25) «Πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα των θρησκευτικών στο δημοτικό», στο διαδικτυακό τόπο:

https://www.orthodoxianewsagency.gr/wp-content/uploads/2021/12/Θρησκευτικά_Δ_ΦΕΚ.pdf (ημερομηνία ανάκτησης: 3/12/2021).

26) « Το νέο πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Θρησκευτικών στο Δημοτικό Σχολείο», στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.esos.gr/arthra/76101/neo-programma-spoydon-gia-mathima-ton-thriskeytikon-sto-dimotiko-sholeio> (ημερομηνία ανάκτησης: 27/12/2021).